

คู่มือวิทยากร

พลเมืองคุณภาพ

สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ชื่อหนังสือ : คู่มือวิทยากร “หลักสูตรพลเมืองคุณภาพ”

ที่ปรึกษา : นายไพบุลย์ เหล็กพรหม รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
: คณะอนุกรรมการด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีแก่ประชาชน

ผู้ออกแบบและผู้เขียนหลักสูตร :

นายอาทิตย์ จอมสืบลี	ผู้ทรงคุณวุฒิ
นายเบญจพล อุดมสุวรรณ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
นายชนาธิป บุญยเกตุ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
นางสาวภัชรา คติกุล	ผู้ทรงคุณวุฒิ
นายวีระ ยี่แพ	ผู้ตรวจการ
นายบรรเทิง วัชรเสรีกุล	ผู้ตรวจสอบภายใน
นายจักรินทร์ ชาลีพุทธาพงศ์	รองผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนงานสืบสวนสอบสวน
นางสาวสุจิตา โชคพระสมบัติ	รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง
นายชาญพล สุขดี	พนักงานการเลือกตั้งชำนาญการ รักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่าย 1

ฝ่ายเลขานุการและประสานงาน :

นางสาวณัฐธรมณ รัตนินิตย์	พนักงานการเลือกตั้งชำนาญการ
นางสาวสุชาดา คำป้อม	พนักงานการเลือกตั้งชำนาญการ
นางสาวปณณพร พูลผล	นักวิชาการตรวจสอบภายในชำนาญการ
นายยุทธพิชัย จอมพุทธางกูร	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน

ผู้ออกแบบปก : นางสาวปณณพร พูลผล นักวิชาการตรวจสอบภายในชำนาญการ

จัดรูปเล่ม และสี : นางสาวปณณพร พูลผล นักวิชาการตรวจสอบภายในชำนาญการ
นายยุทธพิชัย จอมพุทธางกูร เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน

จัดทำโดย : ฝ่ายพัฒนาเครือข่าย 1 สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาคารรัฐประศาสนภักดี
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 0 2141 8540-8 โทรสาร 0 2143 8594-5

คำนำหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ”

แม้ว่าประเทศไทยของเราจะมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมากกว่า 88 ปี แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาประชาธิปไตยของไทยต้องอยู่ในสภาพล้มลุกคลุกคลานเวียนว่ายอยู่ในวงจรอุบาทว์ทางการเมืองมาโดยตลอด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเราเห็นประชาธิปไตยเป็นเพียงแค่รูปแบบพิธีกรรมในการเข้าสู่อำนาจ และการใช้อำนาจ เราจึงมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีรัฐบาลใช้อำนาจบริหาร รัฐสภาใช้อำนาจนิติบัญญัติ และศาลใช้อำนาจตุลาการ เช่นเดียวกันกับประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ

แต่สิ่งหนึ่งที่เรายังขาดแคลนหรือมีอยู่เพียงน้อยนิด นั่นคือ พลเมืองที่มีคุณภาพ ได้แก่ พลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการปฏิบัติตามหลักการหรือคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนร่วมทางการเมืองและการเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นแบบอย่างของการนำวิถีประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องเร่งให้การศึกษาเพื่อสร้างประชาชนให้เป็นพลเมือง และพัฒนาพลเมืองที่มีอยู่บ้างแล้วให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ความสำคัญต่อการสร้างพลเมือง โดยการจัดทำหลักสูตร “พลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย” ใช้ในการอบรมและขยายเครือข่ายพลเมืองออกไปอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีการจัดตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย หรือ ศส.ปชต.” ขึ้นทุกตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมของบรรดาพลเมืองเหล่านั้น จนเป็นที่ยอมรับว่า “ศส.ปชต.” มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปในระดับตำบลหมู่บ้านดังปรากฏในแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการเมืองและเอกสารรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อย่างไรก็ดี ต้องยอมรับว่าด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณและการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทำให้ ศส.ปชต.ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและมักทำได้ในช่วงที่มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติเท่านั้น การสร้างและขยายเครือข่ายพลเมืองจึงยังไม่กว้างขวางครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเท่าที่ควร

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงได้จัดทำหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ” โดยมีกรอบเนื้อหาหลัก 3 วิชา คือ 1.ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2.พลเมืองคุณภาพ และ 3.การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการตรวจสอบการเลือกตั้งของพลเมือง ใช้ระยะเวลาถ่ายทอด 4 ชั่วโมงด้วยเทคนิควิธีการอบรมแบบมีส่วนร่วมและใช้สื่อที่ง่ายต่อการสร้างการเรียนรู้

แม้ว่าหลักสูตรนี้จะได้ผ่านการทดลองใช้และรับการวิพากษ์มาแล้ว 2 ครั้งในการอบรมกลุ่มเป้าหมายเครือข่ายพลเมืองของ 5 หน่วยงาน ได้แก่ กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และกรมกิจการผู้สูงอายุ รวมทั้งตัวแทน ศส.ปชต. และพนักงาน กกต. ที่มีประสบการณ์เคยเป็นวิทยากรนำหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตยไปใช้ แต่ก็อาจจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเท่าทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการถ่ายทอด สื่อการเรียนรู้ และระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมในโอกาสต่อไป

“หลักสูตรวันนี้ อาจไม่เหมาะสำหรับวันพรุ่งนี้”

สารบัญ

หน้า

คำนำหลักสูตร

วิชาที่ 1 ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	1
กระบวนการอบรม	3
วิธีการฝึกอบรม	4
ชุดภาพนิ่ง	11
ใบความรู้ที่ 1.1 ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย	17
ใบความรู้ที่ 1.2 บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย	26
ใบความรู้ที่ 1.3 รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทย	33
ใบความรู้ที่ 1.4 หลักประชาธิปไตย	39
ใบความรู้ที่ 1.5 บทบาทสถาบัน หน่วยงาน หรือองค์กรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	41
ใบความรู้ที่ 1.6 กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในระบอบประชาธิปไตย	43
ใบความรู้ที่ 1.7 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่ควรเสริมสร้างในระบอบประชาธิปไตย	46
ใบความรู้ที่ 1.8 จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือดอกผลของประชาธิปไตยที่คาดหวัง	48

วิชาที่ 2 พลเมืองคุณภาพ

กระบวนการอบรม	51
วิธีการฝึกอบรม	52
ชุดภาพนิ่ง	61
ใบความรู้ที่ 2.1 แผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ	65
ใบความรู้ที่ 2.2 การปฏิรูปประเทศด้านการเมือง	73
ใบความรู้ที่ 2.3 วัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง	78
ใบความรู้ที่ 2.4 พลเมืองคุณภาพ	82
ใบความรู้ที่ 2.5 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	88

วิชาที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการตรวจสอบการเลือกตั้งของพลเมือง

กระบวนการอบรม	99
วิธีการฝึกอบรม	100
ชุดภาพนิ่ง	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ใบความรู้ที่ 3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง	114
ใบความรู้ที่ 3.2 หลักการและกระบวนการเลือกตั้ง	122
ใบความรู้ที่ 3.3 บทบาทพลเมืองในการตรวจสอบการเลือกตั้ง	145

วิชาที่ 1
ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วิชาที่ 1 ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ

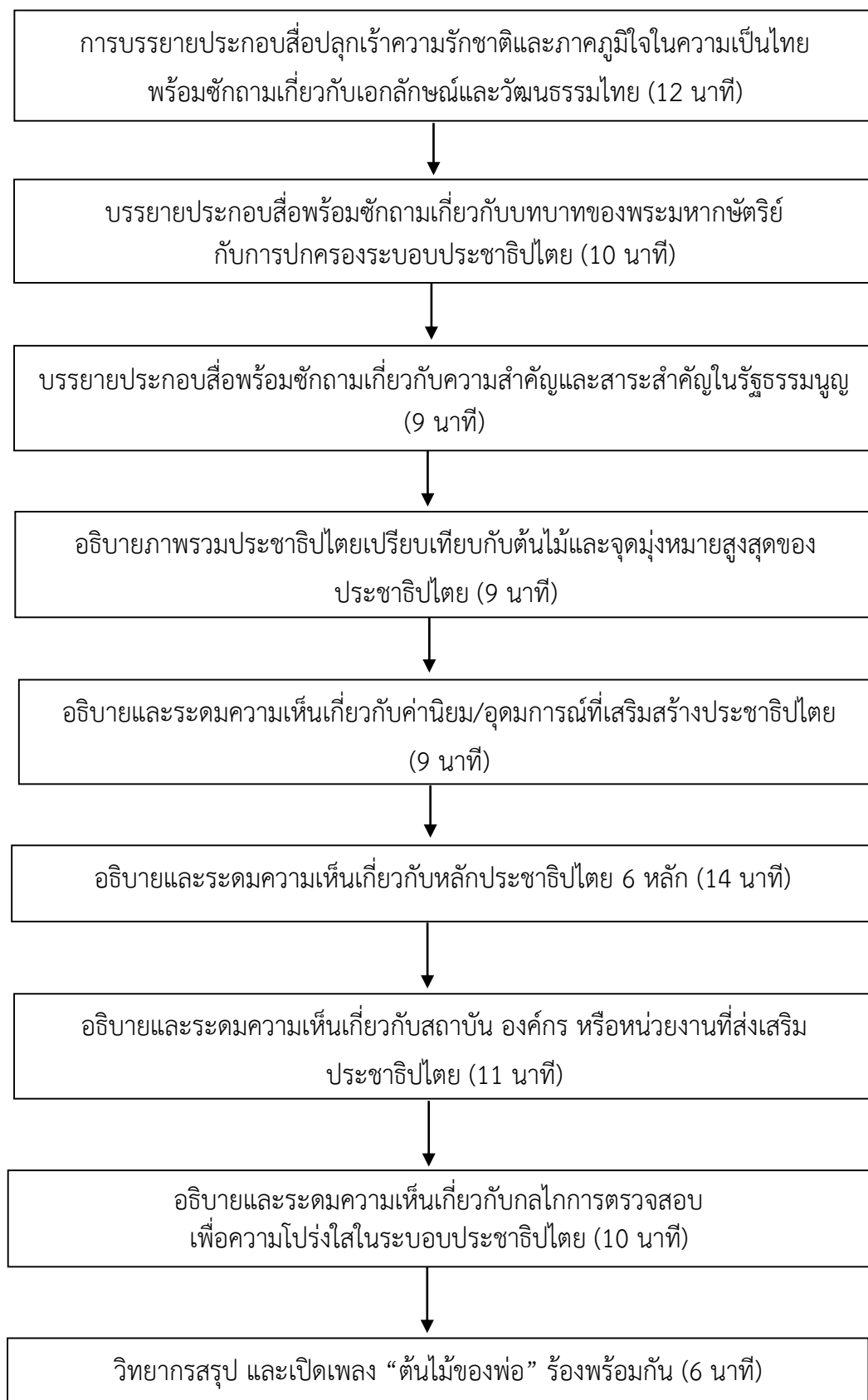
1. ยกตัวอย่างเอกลักษณ์ความเป็นไทยหรือวัฒนธรรมไทยได้
2. อธิบายบทบาทของพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้
3. อธิบายความสำคัญและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญได้
4. อธิบายสาระสำคัญที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
2. บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย
4. สาระสำคัญของประชาธิปไตย
 - 4.1 ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของประชาธิปไตย
 - 4.2 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย
 - 4.3 หลักประชาธิปไตย
 - 4.4 สถาบัน องค์กร หน่วยงานที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
 - 4.5 กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส

ระยะเวลา 90 นาที

กระบวนการอบรม

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>1. ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมไทย</p> <p>2. บทบาทของพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย</p>	<p>ขั้นที่ 1 (12 นาที)</p> <p>1. วิทยากรทักทาย แสดงความยินดีกับทุกท่านที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าอบรม จากนั้นบรรยายประกอบสื่อ เพื่อปลุกเร้าให้เกิดความรักชาติและภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตามภาพนิ่งที่ 1.1 (3 นาที)</p> <p>2. วิทยากรถามให้ผู้เข้าอบรมยกตัวอย่างเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นต่างจากชาติอื่น จากนั้นบรรยายประกอบสื่อแสดงให้เห็นน้ำใจไมตรีคนไทย โดยมีการช่วยเหลือแบ่งปันกันในช่วงเกิดโรคระบาดโควิด 19 ตามภาพนิ่งที่ 1.2-1.4 (7 นาที)</p> <p>ขั้นที่ 2 (10 นาที)</p> <p>1. วิทยากรบรรยายประกอบสื่อบทบาทของพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเริ่มถามว่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5 ทรงวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้อย่างไร อธิบายตามภาพนิ่งที่ 1.5 (2 นาที)</p> <p>2. วิทยากรถามว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงวางรากฐานประชาธิปไตยในเรื่องใด จากนั้นบรรยายตามภาพนิ่งที่ 1.6 (2 นาที)</p> <p>3. บรรยายตามภาพนิ่งที่ 1.7 เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ 24 มิถุนายน 2475 โดยรัชกาลที่ 7 ทรงยอมรับเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก ต่อมาทรงประกาศสละราชสมบัติ และทรงมีพระราชหัตถเลขาที่สะท้อนความสำคัญของอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนตามภาพนิ่งที่ 1.8 (3 นาที)</p> <p>4. บรรยายตามภาพนิ่งที่ 1.9 รัชกาลที่ 9 และภาพนิ่งที่ 1.10 รัชกาลที่ 10 (3 นาที)</p> <p>5. วิทยากรสรุปให้เห็นถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นผู้นำในการรวมชาติเป็นปึกแผ่นและวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาจนถึงทุกวันนี้ (1 นาที)</p>	<p>1. ภาพนิ่งที่ 1.1 ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย</p> <p>2. ภาพนิ่งที่ 1.2 - 1.4 เอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นต่างจากชาติอื่น</p> <p>3. ภาพนิ่งที่ 1.5 - 1.10 บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
3. รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย	<p>ขั้นที่ 3 (9 นาที)</p> <p>1. วิทยากรนำเข้าสู่เนื้อหาโดยชวนพูดคุยเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นฉบับที่เท่าใด (ฉบับที่ 20) มีกี่มาตรา(279 มาตรา) มาตราใดบัญญัติว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย (มาตรา 3) เป็นต้น (2 นาที)</p> <p>2. วิทยากรถาม “รัฐธรรมนูญมีความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไร” (ได้คำตอบ 2-3 คำตอบ) จากนั้นบรรยายตามภาพนิ่งที่ 1.11 (3 นาที)</p> <p>3. วิทยากรถามต่อ “รัฐธรรมนูญควรมีสาระสำคัญในเรื่องใดบ้าง” (ได้คำตอบสัก 2-3 คำตอบ) จากนั้นบรรยายตามภาพนิ่งที่ 1.12 (3 นาที)</p> <p>4. วิทยากรสรุปให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสำคัญสูงสุดของประเทศ เป็นแหล่งที่มาของอำนาจทั้งปวง และเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จะยกร่างหรือแก้ไขอย่างไรให้เหมาะสมกับสังคมไทย จึงขึ้นกับความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นสำคัญ (1 นาที)</p>	<p>5. ภาพนิ่งที่ 1.11 ความหมายของรัฐธรรมนูญ</p> <p>6. ภาพนิ่งที่ 1.12 สาระสำคัญในรัฐธรรมนูญ</p>
4. สาระสำคัญของประชาธิปไตย	<p>ขั้นที่ 4 (9 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.13 พร้อมนำเข้าสู่เนื้อหาด้วยการชวนพูดคุยว่าในห้องนี้มีใครบ้างที่ไม่รู้จักต้นไม้ (ไม่มี) ถ้าเรารู้จักต้นไม้ ภายใน 60 นาทีต่อไปนี้ รับรองว่าเราทุกคนจะรู้จักประชาธิปไตย</p> <p>2. ฉายภาพนิ่งที่ 1.14 ภาพต้นไม้และอธิบายเปรียบเทียบว่าเรื่องของประชาธิปไตยนั้นก็คล้ายกับต้นไม้ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 5 ส่วน คือ 1.ดอกผล 2. ดิน หรือปุ๋ย 3.ราก 4. ลำต้น 5.กิ่ง/ก้าน ประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน จะมีสาระสำคัญอยู่ 5 เรื่อง คือ</p>	<p>7. ภาพนิ่งที่ 1.13 ภาพต้นไม้</p> <p>8. ภาพนิ่งที่ 1.14 เปรียบเทียบประชาธิปไตยกับต้นไม้</p> <p>9. ภาพนิ่งที่ 1.15-1.16 ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของ</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>4.1 ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของประชาธิปไตย</p>	<p>2.1 จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือประโยชน์ที่เราหวังรับจากประชาธิปไตย (ผลไม้หรือดอกไม้)</p> <p>2.2 ค่านิยม/อุดมการณ์ประชาธิปไตย (ดินที่ต้องใส่ปุ๋ยเพื่อให้ต้นไม้โต)</p> <p>2.3 หลักประชาธิปไตย (รากที่ยึดลำต้นไม่ให้ล้ม)</p> <p>2.4 สถาบัน องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมประชาธิปไตย (ลำต้น)</p> <p>2.5 กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในระบอบประชาธิปไตย (กิ่งก้านของต้นไม้)</p> <p>3. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.15 อธิบายส่วนที่ 1 ของต้นไม้เปรียบเทียบกับสาระสำคัญของประชาธิปไตยเรื่องแรก คือ ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของประชาธิปไตยที่ทุกคนคาดหวังว่าการที่เราเลือกหาต้นไม้มาปลูกก็ต้องการได้ดอกผลของต้นไม้ชนิดนั้น (เช่น ปลูกมะม่วง ก็หวังได้ลูกมะม่วงรสหวานอร่อย) จากนั้นถามผู้เข้าอบรมว่า “ท่านคิดว่าอะไรคือผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของประชาธิปไตยที่พวกเราทุกคนคาดหวัง” ใช้การระดมความเห็นอย่างรวดเร็ว แล้วสรุปตามภาพนิ่งที่ 1.16</p>	<p>ประชาธิปไตยที่ทุกคนคาดหวัง</p>
<p>4.2 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย</p>	<p>ขั้นที่ 5 (9 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.17 อธิบายถึงส่วนที่ 2 ของต้นไม้ นั่นก็คือดินที่อุดมสมบูรณ์หรือมีปุ๋ยที่ดี ต้นไม้จึงจะเจริญงอกงามได้ เปรียบกับประชาธิปไตยที่จะเจริญงอกงามได้ต้องเริ่มที่การปลูกฝังอุดมการณ์หรือค่านิยมที่เสริมสร้างประชาธิปไตย โดยเริ่มที่เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทุกคน</p> <p>2. วิทยากรถามผู้เข้าอบรมว่า “ถ้าจะเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทยควรปลูกฝังค่านิยม/อุดมการณ์ในเรื่องใดบ้าง” ระดมความเห็น จากนั้นสรุปตามภาพนิ่งที่ 1.18</p>	<p>10. ภาพนิ่งที่ 1.17-1.18 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>4.3 หลัก ประชาธิปไตย 6 หลัก</p>	<p>ขั้นที่ 6 (14 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.19 อธิบายส่วนที่ 3 ของต้นไม้ คือรากซึ่งทำหน้าที่ดูดซึมน้ำและแร่ธาตุจากดินและยึดต้นไม้ให้สูงตระหง่านไม่ล้มด้านพายุลมแรงได้ เปรียบได้กับหลักประชาธิปไตย ถ้าหลักดี ประชาธิปไตยก็จะเข้มแข็ง ถ้าหลักไม่ดีประชาธิปไตยก็จะล้มลุกคลุกคลานหรือถูกโค่นล้มทำลายซึ่งหลักประชาธิปไตยนี้เราจะไม่เห็นในการปกครองระบอบอื่น (เช่น ระบบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์)</p> <p>2. วิทยากรถามว่า “หลักประชาธิปไตยที่สำคัญนั้นจะมีอยู่ด้วยกัน 6 หลัก ท่านคิดว่ามีหลักอะไรบ้าง” (คำตอบ คือ 1.หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน 2.หลักสิทธิและเสรีภาพ 3.หลักความเสมอภาค 4.หลักภราดรภาพ 5.หลักเหตุผล 6.หลักนิติธรรม) ระดมความเห็น สรุปเพิ่มเติมและอธิบายตามภาพนิ่งที่ 1.20-1.22 พร้อมชี้ให้เห็นว่าหลักที่ 1 คือหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนนั้นเป็นหลักที่สำคัญที่สุดเพราะถ้าหลักนี้ไม่เกิดขึ้นแล้วหลักอื่นๆ ก็ไม่อาจจะเกิดได้</p>	<p>11. ภาพนิ่งที่ 1.19-1.22 หลักประชาธิปไตย 6 หลัก</p>
<p>4.4 สถาบัน/องค์กร หน่วยงานที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย</p>	<p>ขั้นที่ 7 (11 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.23 อธิบายส่วนที่ 4 ของต้นไม้ว่า คือ ลำต้นซึ่งทำหน้าที่ลำเลียงอาหารขึ้นไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของต้นไม้ให้เจริญงอกงามแข็งแรง เปรียบได้กับสถาบันหรือองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็คือทำหน้าที่ส่งเสริมประชาธิปไตยตามหน้าที่หรือภารกิจขององค์กร เช่น หน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรอิสระบางหน่วยงาน ส่วนทางอ้อม ก็อาจเป็นองค์กรทั่วไป หรือสถาบันทางเศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น หรือแม้แต่ภาคประชาชน เป็นต้น</p>	<p>12. ภาพนิ่งที่ 1.23-1.24 สถาบัน/องค์กร/ หน่วยงานที่มีส่วน ส่งเสริมประชาธิปไตย</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>4.5 กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส</p>	<p>2. วิทยากรถาม “มีสถาบัน/องค์กร/หน่วยงานใดบ้างที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย” ให้ระดมความคิดเห็นโดยอาจจะเริ่มจากหน่วยเล็กๆ ใกล้ตัวแล้วขยายออกไปเรื่อยๆ ให้เหมาะสมกับเวลา (สัก 5 – 6 คำตอบ) พร้อมให้ผู้ตอบอธิบายว่าหน่วยงานนั้นๆ มีบทบาทอย่างไร แล้วสรุปเพิ่มเติมตามภาพนิ่งที่ 1.24</p> <p>ขั้นที่ 8 (16 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 1.25 อธิบายว่าส่วนสุดท้ายของต้นไม้ คือกิ่ง/ก้าน ที่ทำหน้าที่แตกใบและออกดอกออกผลในที่สุด ส่วนนี้เปรียบได้กับกลไกในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันต่างๆ ให้มีการทำงานด้วยความโปร่งใส ไม่มีการทุจริต กลไกตรวจสอบนี้อาจเป็นหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบ เช่น องค์กรอิสระ บางองค์กร องค์กรทางสังคมหรือองค์กรภาคประชาสังคม กรรมการชุดต่างๆ ของสภาฯ ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ หรืออาจเป็นระบบการตรวจสอบ เช่น หลักธรรมาภิบาล เป็นต้น</p> <p>2. วิทยากรถาม “มีระบบ กลไก หรือ องค์กร หน่วยงานใดบ้าง ที่มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าอบรมสัก 5-6 คำตอบ พร้อมให้ผู้ตอบอธิบายว่ากลไกนั้นๆ มีบทบาทในการตรวจสอบอย่างไร แล้วอธิบายเพิ่มเติมตามภาพนิ่งที่ 1.26</p> <p>3. ฉายภาพนิ่งที่ 1.27 สรุปภาพรวมต้นไม้ ทั้ง 5 ส่วนสำคัญเปรียบเทียบกับประชาธิปไตยใน 5 เรื่อง เพื่อทบทวนความเข้าใจ และถามคำถามสุดท้ายว่า... “ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ท่านคิดว่าเราเป็นส่วนใดของต้นไม้ประชาธิปไตยนี้”</p> <p>4. สรุปต้นไม้ประชาธิปไตยต้นนี้จะงอกงามหรือเหี่ยวเฉาอยู่ที่คนไทยทุกคน ขอให้เราช่วยกันบำรุงรักษาต้นไม้ประชาธิปไตยต้นนี้ ให้เจริญงอกงาม</p>	<p>13. ภาพนิ่งที่ 1.25-1.26 กลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส</p> <p>14. ภาพนิ่งที่ 1.27 สรุปภาพต้นไม้</p> <p>15. วีดิทัศน์เพลง “ต้นไม้ของพ่อ”</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
	ในสังคมไทย เพื่อให้ประเทศไทยของเรามีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างสมบูรณ์แท้จริง จากนั้นให้ทุกคนยืนขึ้นและเปิดเพลงต้นไม้ของพ่อ ร้องพร้อมกัน (4 นาที)	

สื่อและอุปกรณ์

1. ภาพนิ่ง

- ภาพนิ่งที่ 1.1 ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- ภาพนิ่งที่ 1.2-1.4 เอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นต่างจากชาติอื่น
- ภาพนิ่งที่ 1.5-1.10 บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- ภาพนิ่งที่ 1.11 ความหมายของรัฐธรรมาธิปไตย
- ภาพนิ่งที่ 1.12 สาระสำคัญในรัฐธรรมนูญ
- ภาพนิ่งที่ 1.13-1.14 ภาพต้นไม้
- ภาพนิ่งที่ 1.15-1.16 ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของประชาธิปไตยที่ทุกคนคาดหวัง
- ภาพนิ่งที่ 1.17-1.18 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย
- ภาพนิ่งที่ 1.19-1.22 หลักประชาธิปไตย 6 หลัก
- ภาพนิ่งที่ 1.23-1.24 สถาบัน/องค์กร/หน่วยงานที่มีส่วนส่งเสริมประชาธิปไตย
- ภาพนิ่งที่ 1.25-1.26 กลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส
- ภาพนิ่งที่ 1.27 ภาพต้นไม้

2. ใบความรู้

- ใบความรู้ที่ 1.1 ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- ใบความรู้ที่ 1.2 บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- ใบความรู้ที่ 1.3 รัฐธรรมาธิปไตยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทย
- ใบความรู้ที่ 1.4 หลักประชาธิปไตย
- ใบความรู้ที่ 1.5 บทบาทของสถาบัน หน่วยงาน หรือองค์กรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
- ใบความรู้ที่ 1.6 กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในระบอบประชาธิปไตย
- ใบความรู้ที่ 1.7 ค่านิยม/อุดมการณ์ที่ควรเสริมสร้างในระบอบประชาธิปไตย
- ใบความรู้ที่ 1.8 จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือดอกผลของประชาธิปไตยที่คาดหวัง

3. วีดิทัศน์

เพลง “ต้นไม้ของพ่อ”

4. วัสดุ อุปกรณ์อื่น ๆ

เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

5. การวัดและประเมินผล

4.1 การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม

4.2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ เกณฑ์การวัดผลไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

หลักสูตรพลเมืองคุณภาพ

- วิชาที่ 1 ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- วิชาที่ 2 พลเมืองคุณภาพ
- วิชาที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตรวจสอบการเลือกตั้งของพลเมือง

ประชาธิปไตยของประชาชน

ยินดีต้อนรับ

ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร“พลเมืองคุณภาพ”ทุกท่าน

ประชาธิปไตยของประชาชน

วิชาที่ 1 ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ ปกบ้าน ป้องเมือง คุ่มเหี้ย เสียเลือด เสียเนื้อมิใช่เบา หน้าที่เรารักษาสืบไป ลูกหลาน เหลนโหลนภายหน้า จะได้มีพสุธาอาศัย วันนี้ จึงยังมีประเทศไทย ให้พวกเรา ได้อาศัยอยู่ร่มเย็น

ภาพนี้คือ 1.1

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศูนย์รวมจิตใจคนไทย

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ

อาหารไทย ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย

วัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์

กิจกรรมายาทและจิตใจคนไทย

ภาพนี้คือ 1.2

ภาพนี้คือ 1.3

ภาพนี้ที่ 1.4

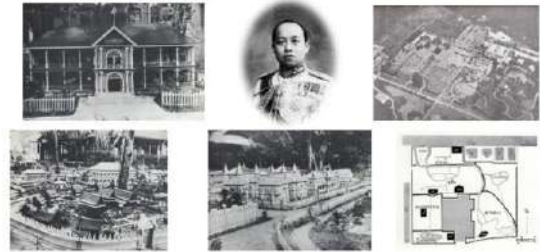

**บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตย**

• **รัชกาลที่ 5** ปรับปรุงระบบบริหารราชการเป็นกระทรวง จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นในส่วนภูมิภาค และจัดตั้งสุขาภิบาล เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นแห่งแรก คือ สุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร และยังทรงประกาศให้มีการเลิกทาส นับเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย

ภาพนี้ที่ 1.5

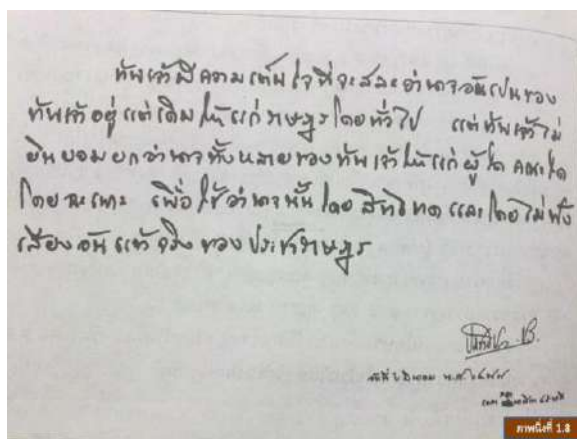
• **รัชกาลที่ 6** ทรงจัดตั้งเมืองประชาธิปไตยจำลอง ชื่อว่าดุสิตธานี เพื่อฝึกให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย และทรงจัดตั้งพรรคการเมืองจำลองขึ้น คือ พรรคโบว์น้ำเงิน เป็นฝ่ายรัฐบาล พรรคโบว์แดง เป็นพรรคฝ่ายค้าน

ภาพนี้ที่ 1.6

รัชกาลที่ 7 ทรงยอมรับการเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ
 ภายหลังที่คณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 พระองค์ทรงยอมรับการเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อ 27 มิถุนายน 2475

ภาพนี้ที่ 1.7

ภาพนี้ที่ 1.8

รัชกาลที่ 9 ปฐมบรมราชาโครงการ "เราสร้างครอบครัวคนไทย เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ทรงมีใจรักสุขของบ้านเมืองและพระราชทานแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตลอดระยะเวลา 70 ปี ในการครองราชย์ของพระองค์ท่าน พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยพระราชกรณียกิจเป็นที่ยกย่อง ทรงมีพระราชดำริสวดพระบรมราโชวาท โครงการแนวพระราชดำริว่าสืบทอดโครงการ และพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่สืบมาแต่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงมีใจเอื้ออาทรแก่พสกนิกรชาวไทย และทรงมีโครงการมีวิสัยทัศน์การดำเนินงานหลายครั้ง อีกทั้งพระราชทานแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนคนไทยเพื่อเป็นแนวทางทรงดำเนินชีวิตไม่อยู่ใต้อาณัติใคร

ภาพที่ 1.9

รัชกาลที่ 10 ทรงมีพระปฐมบรมราชาโองการว่า "เราจงสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป" ทรงริเริ่มกิจกรรมจิตอาสาในการทำประโยชน์เพื่อบ้านเมืองที่แผ่ขยายไปทั่วประเทศและชวนเหลือเสกนิกรในยามทุกข์ร้อน เช่น ในสถานการณ์โควิด-19 ด้วยการพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ในการรักษาผู้เจ็บป่วยจากโรคติดเชื้อโควิด-19 และทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ณ วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ของไทย

ภาพที่ 1.10

รัฐธรรมนูญ มีความสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ จึงเป็นแหล่งที่มาของอำนาจทั้งปวง

เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดๆจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้

ภาพที่ 1.11

สาระสำคัญในรัฐธรรมนูญ

1. สะท้อนเหตุผลในการประกาศใช้ รวมถึงอุดมการณ์แห่งชาติหรือแนวนโยบายของรัฐ
2. กำหนดรูปแบบของรัฐ ระบอบการปกครอง และที่มาของอำนาจ
3. แบ่งแยกและตรวจสอบอำนาจตุลาการทั้งสาม คือ นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
4. หลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน หน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนที่พึงมีต่อกัน
5. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการรับรู้ นโยบายของรัฐ การเสนอแนวคิดและการตัดสินใจร่วมกับองค์กรของรัฐร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ภาพที่ 1.12

ภาพที่ 1.13

ส่วนต่างๆของต้นไม้มีเปรียบได้กับองค์ประกอบของประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ

1. ประชาธิปไตยของประชาธิปไตย = ผลไม้หรือดอกผลแบบไหนที่เราต้องการ
2. ค่านิยมประชาธิปไตย = ดินที่ปลูกต้นไม้ใส่ปุ๋ยลงไป
3. หลักการประชาธิปไตย = รากของต้นไม้ยึดลำต้น
4. สถาบันหรือองค์กรในระบบประชาธิปไตย = ลำต้น
5. กลไกและกระบวนการในตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส = กิ่งก้านของต้นไม้

ภาพที่ 1.14

1. ดอกผล = ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุด

ภาพนี้ที่ 1.16

1. ดอกผล = ผลประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุด

หากเปรียบกับระบอบประชาธิปไตย ดอกผลของประชาธิปไตยก็คือ ประโยชน์หรือจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การกินดีอยู่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี ความสุขของประชาชน ความสันติสุข ประเทศมีความเจริญมั่นคง สังคมสงบสุข เป็นต้น

ภาพนี้ที่ 1.16

2. ดิน = ค่านิยม / อุดมการณ์

“ค่านิยม อุดมการณ์ ประชาธิปไตย”

เปรียบได้กับดินที่ปลูกต้นไม้ ต้นไม้จะเจริญเติบโต ต้องปลูกในดินดีมีความอุดมสมบูรณ์ มีปุ๋ยหรือสารอาหารที่มีคุณค่า หากขาดสารอาหารในดินที่สำคัญแล้ว ต้นไม้ก็ อาจตายหรือไม่ให้ผลผลิตที่ดีได้

ภาพนี้ที่ 1.17

อุดมการณ์หรือค่านิยมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ที่สมควรปลูกฝังให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน

1. ความรักชาติ
2. เคารพกฎหมาย/กติกา
3. คุณธรรม
4. จริยธรรม
5. ความมีระเบียบวินัย
6. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
7. ความรับผิดชอบ
8. ความสามัคคี
9. ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

ภาพนี้ที่ 1.18

3. ราก = หลักการประชาธิปไตย

หลักการ เปรียบได้ดั่งราก (Root) ของต้นไม้ทำหน้าที่ในการยึดลำต้นและดูดซึมสารอาหารจากดิน ถ้ารากไม่มั่นคงแข็งแรง หยั่งไม่ลึก ต้นไม้ก็จะไม่เติบโต อาจเหี่ยวเฉาหรือตายได้ เหมือนหลักการประชาธิปไตย ถ้าหลักไม่ตั้ง หรือไม่มีหลัก ประชาธิปไตยก็อาจล่มสลายได้

ภาพนี้ที่ 1.19

3. ราก = หลักการประชาธิปไตย

ภาพนี้ที่ 1.20

หลักประชาธิปไตย 6 หลัก

- 1) **หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน** หมายความว่า อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
- 2) **หลักสิทธิและเสรีภาพ**
สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่เราพึงได้รับโดยมีกฎหมายรับรองคุ้มครอง มีทั้งสิทธิเอกชน (ส่วนบุคคล) และสิทธิมหาชน (สาธารณะ)
ส่วนเสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระที่จะทำหรือไม่ทำอะไรก็ได้ แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพผู้อื่น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี เสรีภาพที่ได้กฎหมายรับรองคุ้มครอง เสรีภาพนั้นก็คือ สิทธิ นั่นเอง
- 3) **หลักความเสมอภาค** หมายถึง ความเสมอภาคในโอกาสที่ได้รับเหมือนกัน รวมถึงการให้ออกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสได้รับสิทธิเท่าเทียมกับผู้อื่นซึ่งไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ

ภาพที่ 1.21

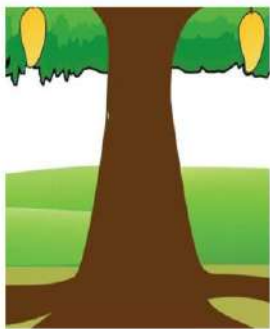
หลักประชาธิปไตย 6 หลัก

- 4) **หลักภราดรภาพ** หมายถึง ความเป็นพี่เป็นน้อง รักใคร่ สามัคคี ประองตงกัน เพราะหากทุกคนในสังคมมีความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องกันแล้ว การให้อภัยกันก็จะเกิดขึ้น ความขัดแย้งในสังคมก็จะลดลง
- 5) **หลักเหตุผล** หมายถึง การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน (ยึดหลักเสียงข้างมาก โดยต้องรับฟังเสียงข้างน้อย ไม่ใช่เสียงข้างมากลากไป ทั้งที่เสียงข้างน้อยมีเหตุผลที่ดีกว่า) ไม่ใช่ความรุนแรงมาตัดสิน
- 6) **หลักนิติธรรม** หมายถึง การปกครองโดยกฎหมายที่เป็นธรรม หลักนี้มีไว้มิใช่เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้ผู้มีอำนาจหรือศาลใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ และทุกคนอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายเดียวกัน

ภาพที่ 1.22

4. ลำต้น = สถาบัน / องค์กร

ส่วนที่เป็นลำต้นซึ่งเป็นส่วนใหญ่ที่สุดและทำให้ต้นไม้ตั้งตรงอยู่ได้เปรียบได้กับสถาบัน องค์กร หรือหน่วยงานที่มีส่วนเสริมสร้างและพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ภาพที่ 1.23

สถาบัน / องค์กร / หน่วยงาน ที่มีส่วนส่งเสริมประชาธิปไตย

1. สถาบันครอบครัว (บ้าน)
2. สถาบันศาสนา (วัด โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ)
3. สถาบันการศึกษา (โรงเรียน มหาวิทยาลัย)
4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
5. พรรคการเมือง
6. รัฐสภา (ส.ส. / ส.ว.)
7. รัฐบาล (คณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหาร)
8. ศาล (ฝ่ายตุลาการ)
9. สถาบันการเงิน การธนาคาร
10. หน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เช่น ศส.ปชต. และเครือข่ายพลเมือง เป็นต้น

ภาพที่ 1.24

5. กิ่งก้าน = กลไกและกระบวนการตรวจสอบ

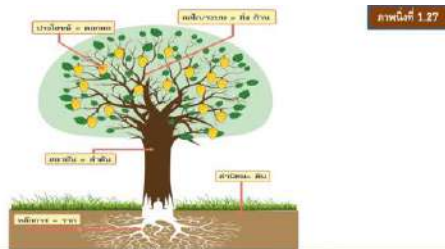
ส่วนที่เป็นกิ่งและก้านของต้นไม้เปรียบได้กับระบบ มาตรการ กลไก (อาจเป็นหน่วยงาน/บุคคล ในสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ) ที่ช่วยตรวจสอบให้เกิดความโปร่งใส

ภาพที่ 1.25

กลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในระบบประชาธิปไตย

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) 2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) 3. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) 4. ผู้ตรวจการแผ่นดิน (ผผ.) 5. ศาล 6. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) 7. องค์กรภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน 8. สื่อมวลชน 9. กลไกตรวจสอบทางรัฐสภา (ส.ส./ส.ว.)	10. กลไกการตรวจสอบในเชิงระบบการทำงานภายในหน่วยงาน อาทิ หน่วยตรวจสอบภายใน และหลักธรรมาภิบาล มีด้วยกัน 6 หลัก ประกอบด้วย 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักการมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ 6. หลักความคุ้มค่า

ภาพที่ 1.26

- ส่วนต่างๆของต้นไม้เปรียบได้กับองค์ประกอบของประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ
1. ประโยชน์ของประชาธิปไตย = ผลไม้หรือดอกผลแบบไหนที่เราต้องการ
 2. ค่านิยมประชาธิปไตย = ดินที่ปลูกต้นไม้ใส่ปุ๋ยลงไป
 3. หลักการประชาธิปไตย = รากของต้นไม้ยึดลำต้น
 4. สถาบันหรือองค์กรในระบอบประชาธิปไตย = ลำต้น
 5. กลไกและกระบวนการในตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส = กิ่งก้านของต้นไม้

ใบความรู้ที่ 1.1 ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

ชาติไทยของเรา แผ่นดินไทยของเราที่น่าภาคภูมิใจ

“คนไทย” เป็นชนชาติที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่ยาวนานไม่แพ้ชาติใดในโลก เรามีแผ่นดินไทยที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว อุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีภูมิอากาศ และภูมิประเทศที่เป็นชัยภูมิ อากาศไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมาก มีความหลากหลายของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การเพาะปลูก มีป่าไม้ ภูเขา ทะเลที่มีความสมดุลและสมบูรณ์เพียบพร้อม นอกจากนี้ชนชาติไทยยังมีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่โดดเด่นแตกต่างจากชนชาติอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ลูกหลานไทยทุกคนควรภาคภูมิใจ ที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ในแผ่นดินไทย

แต่เราจะรู้หรือไม่ว่า กว่าที่จะสามารถรวมชนชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น ทำให้ลูกหลานไทย ได้มีแผ่นดินอาศัยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขหลายชั่วอายุคนมาจวบจนทุกวันนี้ บรรพบุรุษของไทยได้สละชีพเพื่อชาติ ใช้เลือดทาแผ่นดิน ต่อสู้เพื่อปกป้องดินแดนไทย กอบกู้เอกราช ด้วยหวังไว้ว่า ลูกหลานไทย ต้องมีแผ่นดินอยู่ ไม่ต้องไปเป็นทาสของชนชาติอื่น หรือต้องร้อนรุ่มเนรจร ล่องเรือหาแผ่นดินอยู่ ไปที่ไหนก็มีแต่ถูกขบไสไล่ส่งหรือไม่ก็ถูกทำร้ายทุบตีเช่นฆ่าทารุณราวกับมิใช่มนุษย์ ดังที่บางชนชาติ ต้องประสบชะตากรรม จึงนับว่าคนไทยโชคดียิ่งนักที่ “บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ ปกบ้านป้องเมือง คุ่มเหย้า เสียเลือดเสียเนื้อมิใช่เบา หน้าที่เรารักษาสืบไป ลูกหลานเหลนโหลนภายหน้า จะได้มีพสุธาอาศัย อนาคตจะต้องมีประเทศไทย มียอมให้ผู้ใดมาทำลาย...”

ดังนั้น กว่าจะมาเป็นชาติไทย มีผืนแผ่นดินไทยให้เราได้อยู่สุขสบายจนถึงทุกวันนี้ จึงมิใช่เรื่องที่สามารถทำได้โดยง่าย ต้องอาศัยความรัก ความสามัคคี ความกล้าหาญ ความเสียสละอดทนของ บรรพบุรุษไทย และพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่สามารถรวบรวมชนชาวไทย ปกป้องรักษาเอกราชและรวบรวมชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น ซึ่งหากจะย้อนรอยไปศึกษาพงศาวดาร ฉบับต่างๆ รวมถึงประวัติศาสตร์ชาติไทย ตั้งแต่ยุคก่อนการสถาปนากรุงสุโขทัย ให้เป็นราชธานีแห่งแรกของชนชาวไทยแล้ว การสถาปนาราชธานีทุกยุคทุกสมัยไม่ว่าจะเป็นการสถาปนากรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ รวมไปถึงการกอบกู้เอกราชหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาทั้ง 2 ครั้ง ล้วนเป็นวีรกรรมและบทบาทอันสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทยทั้งสิ้น

หากรัฐใดแคว้นใด ไม่มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามารถทั้งด้านการรบ การปกครอง การต่างประเทศรวมถึงด้านการค้า การคลัง รัฐนั้นหรือแคว้นนั้นย่อมเสื่อมอำนาจลงและถูกยึดครองไปเป็นเมืองขึ้นหรือประเทศราชภายใต้การปกครองของชนชาติอื่น จึงนับเป็นโชคดีของคนไทยที่ พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงมีบทบาทสำคัญในการรวมชาติให้เป็นปึกแผ่น ปกป้องประเทศชาติและรักษา มาตุภูมิไว้ให้ลูกหลานไทยได้มีแผ่นดินอยู่ ซึ่งหากชนชาติไทยในอดีตไม่มีผู้นำหรือพระมหากษัตริย์ที่ทรง พระปรีชาสามารถ ในวันนี้อาจไม่มีชาติไทยหลงเหลืออยู่ในแผนที่โลกหรือชนชาติไทยอาจต้องตกอยู่ ภายใต้การปกครองของชาติใดชาติหนึ่งแล้วก็เป็นได้

เอกลักษณ์ความเป็นไทย

เอกลักษณ์ไทย หรือสิ่งที่บ่งบอกความเป็นชาติไทยมีความแตกต่างจากลักษณะสังคมของชนชาติอื่นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งการประเพณีปฏิบัติ กิริยาท่าทาง การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ฯลฯ ทำให้ลักษณะเด่นของความเป็นไทยนั้นไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ก็สามารถแยกออกจากชนชาติอื่นได้ นอกจากภาษาพูดแล้ว ความยิ้มแย้มแจ่มใสก็เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสังคมไทย จนได้รับสมญานามว่า "สยามเมืองยิ้ม" ตัวอย่างเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ได้แก่

1) **ภาษาไทย** เป็นภาษาพูดที่ใช้สื่อสารมีถ้อยคำที่สละสลวยและฟังดูเป็นการยกย่องให้เกียรติผู้ฟังที่อาจมีสถานภาพแตกต่างกัน เช่น แม่ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกัน แต่สามารถเรียกพี่เรียกน้อง ลุงป้าน้าอา พ่อใหญ่ แม่อุ้ยได้ ภาษาไทยแม้จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่ แต่สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ นอกจากนี้ยังมีอักษรไทยใช้ในภาษาเขียนโดยทั่วไป

2) **การแต่งกาย** ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการแต่งกายของชาวไทยจะเป็นสากลมากขึ้น แต่ก็ยังคงเครื่องแต่งกายของไทยไว้ในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น ในงานพระราชพิธี งานที่เป็นพิธีการ หรือในโอกาสพบปะสังสรรค์ เทศกาลและงานประเพณีหรือในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงหน่วยงานราชการ บางแห่งและในจังหวัดต่างๆ ก็มีการรณรงค์ให้แต่งกายแบบไทยๆ โดยใช้ผ้าไทยสีต่างๆ แสดงสัญลักษณ์ของจังหวัด หรือหน่วยงานของตน

3) **กิริยามารยาท** คนไทยมีเอกลักษณ์ในการแสดงกิริยา วาจาที่สุภาพอ่อนน้อม รู้จักเกรงใจ ไม่ถือวิสาสะ ทักทายด้วยรอยยิ้ม แสดงความเคารพด้วยการไหว้และกราบที่สวายนาม ซึ่งแบ่งออกได้หลายลักษณะ เช่น กราบพระพุทธรูป กราบพระสงฆ์ กราบไหว้บุคคลตามฐานะหรือวัยต่างๆ รวมไปถึงความเกรงใจ การมีสัมมาคารวะ รู้กาลเทศะ เอกลักษณ์เหล่านี้เป็นผลจากการปลูกฝังตั้งแต่ในบ้าน วัด และโรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” ที่คอยอบรมบ่มนิสัยคนไทยจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4) **สถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่สะท้อนความเป็นไทย** เห็นได้จากชิ้นงานที่ปรากฏในศาสนสถาน โบสถ์ วิหาร ปราสาทราชวัง อาคารบ้านทรงไทย งานปั้น งานแกะสลัก และพระพุทธรูปปางต่างๆ

5) **ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย** ประเทศไทยมีการติดต่อกับหลายเชื้อชาติ ทำให้มีการรับวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เข้ามา แต่คนไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีแข่งเรือ เทศกาลเข้าพรรษา ตักบาตรเทโว ฯลฯ

6) **ดนตรีไทย กีฬาไทย รำไทย และการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ** เช่น สะล้อ ซอ ซึง ปี่ พิณพาทย์ ระนาด ฆ้องวง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีไทย ส่วนกีฬาไทยที่ขึ้นชื่อคือมวยไทย และการละเล่นพื้นบ้านอีกมากมาย เช่น ลิเก โขน ลำตัด แห่ เพลงผีบอก หมอลำ ซอ กลองยาว มโนราห์ หนังตะลุง ฯลฯ

ที่กล่าวมานั้น แม้เป็นเพียงบางส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย แต่ก็บ่งบอกถึงความเป็นไทยที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอด โดยมอบเป็นมรดกให้แก่อนุชนรุ่นหลังไว้ให้เป็นความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ นอกจากเอกลักษณ์เหล่านี้ที่คนไทยควรนำมาปฏิบัติและสืบสานต่อไปแล้ว ยังมีวัฒนธรรมไทยและค่านิยมของสังคมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยยากที่จะมีชนชาติเสมอเหมือนอีกด้วย

วัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคม ความเจริญนั้นแสดงออกได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามนั้นทั้งทางจิตใจและวัตถุ วัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่ทำให้ชาติดำรงอยู่ได้ ถ้าชาติใดไม่มีวัฒนธรรม หรือคนในชาติไม่รักษาวัฒนธรรมของตนก็จะถูกกลืนชาติได้ง่ายๆ เนื่องจากต้องรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นมาเป็นของตนจนไม่หลงเหลือวัฒนธรรมของชาติตน

ชาติไทยเรามีวัฒนธรรมเป็นของตนเองสั่งสมมาเป็นเวลานานนับพันปี การที่มีพื้นฐานมาจากเกษตรกรรมทำให้มีลักษณะเป็น "วัฒนธรรมเกษตร" เช่น มีการช่วยเหลือกัน เรียกว่าการลงแขกเกี่ยวข้าว การแห่นางแมวเพื่อขอฝน การทำขวัญข้าว ไหว้แม่โพสพ การบวชต้นไม้ นอกจากนั้นสังคมไทยยังรักความสนุกสนาน ระหว่างการทำงานจึงมีความรื่นเริงด้วย เช่น เมื่อเกี่ยวข้าวจะร้องเพลง "เกี่ยวเถอะนะแม่เกี่ยว ชะชะเกี่ยวเถอะนะแม่เกี่ยว อย่ามัวชะงักแลเหลียว เดี่ยวเคียวจะเกี่ยวก้อยเอ๋ย" ทำให้วิถีชีวิตแบบไทยๆ เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงอนุชนคนรุ่นหลัง กลายเป็นเอกลักษณ์ของไทย อันทรงคุณค่าควรยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามมาแต่ครั้งอดีต นอกจากนั้น จากการที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ แล้วเห็นว่าวัฒนธรรมใดมีประโยชน์เหมาะสมควรยึดถือก็สร้างสรรค์พัฒนาผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมเดิม ทำให้วัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์โดดเด่นหลายอย่าง ดังนี้

1. การมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ สังคมไทยรับเอาศาสนาพุทธเป็นที่นับถือของชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนสุโขทัย คนไทยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก ทำให้เกิดความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างคนในชาติแม้จะมีศาสนาต่างกัน เพราะพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ทุกศาสนาจึงก่อให้เกิดพลังความสามัคคีในชาติ ไม่บาดหมางขัดแย้งกันรุนแรงจากการมีศาสนาต่างกัน โดยหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ สอนให้ละเว้นความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สอนให้คนไทยยึดถือทางสายกลาง เชื่อในเรื่องบาปบุญ คุณโทษ วิถีชีวิตของคนไทยจะมีพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น นอกจากนั้นพุทธศาสนิกชนไทยยังให้ความสำคัญกับวันพระ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา การอุปสมบท การถือศีล นั่งสมาธิ ฯลฯ อีกด้วย

2. การมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คนชาติไทยในอดีตถือว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุดของชาติที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำ รวมประเทศชาติให้เป็นปึกแผ่น พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ปกครองดูแลและบริหารประเทศชาติโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม เมื่อพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในธรรม และปกครองแผ่นดินโดยธรรมแล้ว อาณาประชาราษฎร์ต่างอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันหลักของชาติไทยที่สามารถยึดเหนี่ยวเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติมาจวบจนทุกวันนี้

3. อักษรไทยและภาษาไทย สังคมไทยมีอักษรใช้มานานตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยได้รับอิทธิพลจากขอมและได้รับการพัฒนาโดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชดังที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก อักษรและภาษาถือว่าเป็นอารยธรรมขั้นสูงอันเป็นเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจ

4. ประเพณีไทย เป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยอาจมีคติลัทธิศาสนาอื่นผสมอยู่ด้วย เช่น ประเพณีการบวช การแต่งงาน งานบุญในภูมิภาคต่างๆ เช่น บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ ผีตาโชน (ภาคอีสาน) บุญเดือนสิบ แห่ผ้าขึ้นธาตุ (ภาคใต้) งานปอยหลวง ดานก้วยสลาก สลากภัต (ภาคเหนือ) บุญวันสารท ตักบาตรเทโว (ภาคกลาง) เป็นต้น

5. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันได้แก่ปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

5.1 อาหารไทยสมัยก่อนมักผูกติดกับวัฒนธรรมการเกษตร มีลักษณะต่างๆ เช่น น้ำพริก ปลาร้า ปลาสาม แกงเลียง รวมทั้งส้มตำ และต้มยำกุ้งที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและโด่งดังไปทั่วโลก

5.2 เครื่องนุ่งห่มและการแต่งกายของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการรับวัฒนธรรมการแต่งกายชาวตะวันตกมาใช้มากขึ้น ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยการแต่งกายของผู้ชายมักมีรูปแบบง่ายๆ ส่วนผู้หญิงจะเป็นไปตามสมัยนิยม

5.3 ที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ในชนบทปลูกบ้านไม้เรือนไทยเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติ มีลักษณะใต้ถุนสูง มีห้องไม่มากนัก มีชานเรือน รับลมเย็นได้ตลอดเวลา ป้องกันแดดฝนได้ดี แต่ปัจจุบันมีคนนิยมปลูกเรือนไทยน้อยลงเพราะไม่มีราคาสูง คนไทยโดยเฉพาะที่อาศัยในชุมชนเมืองมักนิยมซื้อบ้านจัดสรรหรือทาวน์เฮาส์ตามแบบอย่างตะวันตก

5.4 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ก่อนหน้านี้นิยมตามแบบโบราณ ถ้าไม่ใช้ยาแผนโบราณหรือให้หมอพื้นบ้านรักษา ก็จะไปซื้อยาตามร้านขายยา แต่ปัจจุบันคนไทยนิยมรักษาโรคภัยไข้เจ็บตามสถานพยาบาลมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีการใช้สมุนไพรไทยนำมาเป็นยาป้องกันรักษาโรค เช่น ว่านหางจระเข้ กระจับปี่ ตำราวดำ กราวเครือ พืชทะเลลายโจร เป็นต้น

6. ศิลปกรรมไทย เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการเพียรพยายามของมนุษย์ในการปรุงแต่งชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทำให้สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสวยงาม รวมทั้งเป็นอาหารตาและใจได้ด้วย วัฒนธรรมในด้านศิลปกรรมของไทย เช่น วรรณกรรม ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

7. กิริยามารยาทและจิตใจของคนไทย คนไทยมีลักษณะนิสัยสุภาพอ่อนน้อม ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี มีการแสดงความเคารพแตกต่างไปจากสังคมอื่นๆ เช่น การยืม การทักทาย การไหว้ การแสดงความกตัญญูทักทายต่อผู้มีพระคุณ รวมไปถึงความเกรงใจ การมีสัมมาคารวะ รู้กาลเทศะ ผลจากการปลูกฝังคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้คนไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี มีความโอบอ้อมอารีต่อคนทั่วไป ชอบเรื่องการทำบุญ สร้างกุศล ให้ทาน ช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือ ช่วงเหตุการณ์ที่เกิดโรคระบาดโควิด 19 บรรดากลุ่มแม่บ้าน อสม. และประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ได้ช่วยกันทำหน้าที่แจกจ่ายหน้ากากอนามัย แจกจ่าย เพื่อนบ้านและบริจาคแก่โรงพยาบาลต่างๆ นอกจากนั้นยังมีประชาชนผู้ใจบุญอีกหลายรายจัดหาอาหาร และน้ำดื่ม จัดทำเป็น “ตู้ปันสุข” แจกจ่ายถุงยังชีพและบริจาคเงินแก่ผู้ที่เดือดร้อนในการดำรงชีวิต เป็นต้น

วัฒนธรรมไทยมีวิวัฒนาการสร้างสรรค์มาเป็นระยะเวลายาวนาน แม้ว่าจะมีอิทธิพลของต่างชาติเข้ามาผสมผสานบ้างแต่ได้คัดเลือกเอาส่วนที่ดีและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย ก่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมดีงาม การที่เรายึดมั่นในพระมหากษัตริย์

ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีภาษา ศิลปกรรม อาหาร การแต่งกายในแบบฉบับของตน ฯลฯ เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นที่มีความแตกต่างและได้รับการยอมรับจากชนชาติอื่นซึ่งคนไทยควรภาคภูมิใจ

ค่านิยมของสังคมไทย

ค่านิยม เป็นแนวความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ หรือความต้องการของกลุ่มคนในสังคมที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า ควรแก่การนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ หรือมีความปรารถนาอยากได้ อยากเป็น ค่านิยมจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์แวดล้อมแต่ละยุคสมัย ขึ้นกับความนิยมหรือความต้องการของคนในสังคมนั้นๆ หากค่านิยมใดได้รับการยอมรับจากคนในสังคมใช้เป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ค่านิยมนั้นอาจจะเป็นพื้นฐานของการเกิดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่อไปด้วย

วิถีชีวิตของสังคมไทยในอดีต ส่วนใหญ่ยึดมั่นปฏิบัติสืบตามบรรพบุรุษ พ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่รวมถึงผู้ที่มีคุณวุฒิและวัยวุฒิ ด้วยเชื่อว่าผู้อาวุโสเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความสามารถ ดังสำนวนที่ว่า “ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน” “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด” เชื่อว่าการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่จะทำให้ชีวิตมีความสุข เจริญก้าวหน้า เพราะเมื่อทำแล้ว เกิดความสบายใจ ไม่ขัดใจใคร มีความสุขจากการทำบุญ ทำให้คนมีจิตใจดี มีความอ่อนโยน มีเมตตากรุณา ไว้วางใจกัน ชอบพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกัน หรือแม้แต่การทำงานที่ต้องใช้เวลาจำกัด เช่น การทำนา ทำไร่ หรือ จัดงานบุญที่บ้านหรือที่วัด ก็นิยมช่วยเหลือกันเรียกประเพณีนิยมนี้ว่า “การลงแขก” “การเอาแรง” เป็นต้น

สังคมไทยในอดีตมีการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้คนเป็นคนดี เชื่อเรื่องในกฎแห่งกรรม ละอายที่จะทำชั่วกลัวการทำบาปเพราะเชื่อว่าเมื่อตายแล้วต้องตกนรก จึงต้องทำบุญหรือทำความดี เพื่อเป็นหนทางสู่สวรรค์ คำสอนทางศาสนาบางอย่าง เช่น การให้พึ่งพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ (ไม่ให้ความโลภหรืออยากได้ใคร่มี) ทำให้มีการใช้ชีวิตแบบสันโดษ นอกจากนั้นยังยึดมั่นในจารีตประเพณี ยอมรับกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าเป็นสิ่งดีงาม และต้องรักษาแบบแผนนี้ไว้ การไม่ปฏิบัติตามย่อมถูกตำหนิและเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในสังคม จึงมักมีแนวคิดอนุรักษนิยมหรือพอใจในสิ่งที่มียู่มากกว่าการแสวงหาความก้าวหน้า ไม่มีการวางแผนชีวิตในระยะยาวมากนัก หวังผลเฉพาะหน้าวิถีชีวิตจึงเป็นแบบเรียบง่ายไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันการที่ผู้คนมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ การประกอบอาชีพจะอาศัยแม่น้ำ ลำคลอง หรือจากน้ำฝน ถ้าปีใดฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล แห้งแล้งจะเป็นปัญหาต่อพืชผลทางการเกษตรกระทบต่อรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ จึงให้ความเคารพต่อธรรมชาติ รักและหวงแหนธรรมชาติ ดังเรียกแม่น้ำว่าพระแม่คงคา เรียกผืนแผ่นดินว่าพระแม่ธรณี เป็นต้น

สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมากตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมและกาลเวลา มีการติดต่อค้าขาย สัมพันธ์ทางการทูตกับต่างประเทศ การพัฒนาด้านการศึกษา ความเจริญด้านเทคโนโลยี การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโซเชียลมีเดียต่างๆ ทำให้ค่านิยมตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยและบางอย่างยังคงดำรงอยู่ ดังนี้

1. การยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

การธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติ การศรัทธายึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา และการเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นค่านิยมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของสังคมไทย

ชาติ หมายถึง แผ่นดินที่มีประชาชนเป็นเจ้าของ มีอาณาเขตที่แน่นอน มีระบบการปกครอง มีผู้นำเป็นผู้ปกครองบริหารประเทศภายใต้กฎหมายที่คนในชาตินั้นกำหนดขึ้น เช่น ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติของตนเอง สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน ผู้ที่มีความรักชาติ จะช่วยกันปกป้องรักษาชาติไม่ให้ศัตรูมารุกรานหรือทำร้ายทำลาย เพื่อให้ลูกหลานได้อยู่อาศัยต่อไปให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขสืบไป

ศาสนา หมายถึง คำสอนขององค์พระศาสดาแต่ละพระองค์ ศาสนาทุกศาสนามีไว้เพื่อสอนให้มนุษย์ละชั่ว ประพฤติดี ผู้ที่ศรัทธายึดมั่นในศาสนาจะเป็นผู้ที่น่าคำสอนของแต่ละศาสนาไป ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ละความชั่ว กระทำแต่ความดี และทำจิตใจให้สะอาดปราศจากเรื่องเศร้าหมอง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันจะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

พระมหากษัตริย์ หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นประมุขของประเทศ สังคมไทยเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์มาแต่ในอดีตด้วยพระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำรวมประเทศชาติให้เป็นปึกแผ่น และปกครองดูแลไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ให้อยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน โครงการตามพระราชดำริและพระราชกรณียกิจต่างๆ ล้วนเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนทั้งสิ้น รวมทั้งแนวพระราชดำริเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งทำให้คนไทยสามารถช่วยตนเองพึ่งตนเองได้แม้ในยามวิกฤตจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก จึงทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของปวงชนชาวไทยมาจวบจนทุกวันนี้

สถาบันทั้ง 3 นี้มีบุญคุณต่อเราอย่างมาก เพราะชาติ คือ แผ่นดินที่เราอยู่อาศัย ถ้าเราไม่มีชาติเราคงต้องไปเป็นผู้อพยพ หลบหนีเข้าเมือง หรือเป็นพลเมืองชั้นสองที่ต้องไปอาศัยประเทศอื่นอยู่ ศาสนา คือ คำสอนขององค์พระศาสดาของทุกศาสนาแล้วแต่สอนให้เราทุกคนเป็นคนดี และพระมหากษัตริย์ คือ ผู้ปกครองบ้านเมืองโดยธรรม เพื่อความสงบสุขของพสกนิกรชาวไทย เราทุกคนจึงควรรักชาติ รักศาสนา รักพระมหากษัตริย์ด้วยใจอันบริสุทธิ์ และแสดงออกด้วยการปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. เชื้อในเรื่องของเหตุผล ความเป็นจริง และความถูกต้องมากขึ้น

สังคมไทยปัจจุบันปลูกฝังให้คนไทยรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุผล ใช้ปัญญามากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งมีพื้นฐานจากการใช้หลักกาลามสูตรของศาสนาพุทธที่สอนให้ใช้เหตุใช้ผลในการตัดสินใจ และส่วนหนึ่งมาจากการปรับหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนสมัยใหม่ ประกอบกับมีแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยเฉพาะสื่อโซเชียลต่างๆ เป็นช่องทางการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นด้วย

3. ค่านิยมในการเรียนรู้

สังคมไทยและสังคมโลกมีการแข่งขันกันตลอดเวลา การจะพาตนเองให้รอดจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะที่โดดเด่น ดังนั้น สังคมไทยปัจจุบันจึงนิยมแสวงหาองค์ความรู้และแหล่งข้อมูลเพื่อพัฒนาตนเอง รวมทั้งการทำธุรกิจต่างๆ เช่น การสอนออนไลน์ การขายสินค้าออนไลน์ เน็ตไอดอลเพิ่มยอดวิวในยูทูบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนิยมการศึกษาเรียนรู้ภาษาต่างประเทศซึ่งปัจจุบันมีความสำคัญมากในการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจ รวมทั้งการแสวงหา

ข้อมูลข่าวสารองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถหาได้ทางสื่ออินเทอร์เน็ต คนไทยสมัยใหม่จึงจำเป็นต้องรู้ทางภาษาต่างประเทศเพื่อการเข้าถึงสื่อและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

4. นิยมความร่ำรวยและมีเกียรติ

สังคมไทยให้ความสำคัญเรื่องความร่ำรวยและเงินทอง เพราะมีความเชื่อที่ว่าเงินทองสามารถบันดาลความสุข ตอบสนองความต้องการของตนได้ คิดว่าถ้ามีเงินแล้วเกียรติยศชื่อเสียงก็จะตามมา เป็นจุดเร้าให้ทุกคนอยากรวย ไม่ว่าจะหาเงินมาด้วยวิธีที่ถูกต้องจากการทำงาน หรือการได้มาด้วยการทุจริตผิดกฎหมายและศีลธรรม บางอาชีพ เช่น ศิลปินนักร้อง นักแสดง สังคมไทยเคยมองว่าเป็นอาชีพเต็นท์กินรำกิน รายได้ไม่แน่นอน ปัจจุบันได้รับการยอมรับ มีรายได้ดี กลายเป็นแบบอย่างหรือไอดอลของเยาวชน ดาราบางคนช่วยเหลืองานสังคมและบางคนบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยและผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนได้รับการยอมรับยกย่องให้เกียรติและความเชื่อถือจากสังคม

5. มีความเชื่อมั่นตนเองสูง

เยาวชนไทยมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เชื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ ที่มีอย่างหลากหลาย จึงมีแนวโน้มว่าจะเชื่อฟังและเคารพนับถือผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสน้อยลง แต่จะยอมรับนับถือผู้ที่เก่งหรือฉลาดกว่า นอกจากนั้น ระบบความก้าวหน้าในหน้าที่การงานปัจจุบันทั้งในระบบราชการและเอกชนสมัยใหม่ไม่ได้เน้นระบบอาวุโสเป็นหลัก จึงเป็นโอกาสของคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ จะมีความก้าวหน้าทางการงานมากขึ้น ทำให้คนรุ่นใหม่ที่อยู่ในวัยทำงานหรือที่เรียกว่ากลุ่ม GEN Y (เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523-2540 หรือมีอายุราว 23-40 ปี) มีแนวโน้มกล้าตัดสินใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าแสดงออก แต่อย่างไรก็ตามอาจมีบางคนที่ขาดประสบการณ์ที่ดีทำให้เกิดความไม่รอบคอบและตัดสินใจผิดพลาดได้

6. นิยมการบริโภค

นิยมบริโภคของแพง สินค้าทันสมัยแบรนด์เนม รักความสะดวกสบาย ใช้จ่ายเกินตัว เป็นการนำไปสู่การมีหนี้สินมากมาย จากการสำรวจของศูนย์พยากรณ์ทางเศรษฐกิจหลายแห่งพบว่าคนรุ่นใหม่วัยทำงานมีภาระหนี้สินจำนวนมากโดยเฉพาะหนี้บัตรเครดิตและหนี้บัตรเครดิต ซึ่งพบว่าส่วนหนึ่งมาจากการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยและการพนันออนไลน์

7. ต้องทำงานแข่งกับเวลา

ทุกวันนี้คนล้นงาน ประกอบกับสถานการณ์โรคไวรัสโควิด 19 ระบาดทั่วโลกทำให้โรงงานปิดตัว คนว่างงาน งานหายากมากขึ้น การรักษางานที่มีอยู่จึงมีความสำคัญยิ่ง จึงต้องรู้จักกำหนดเวลาการแบ่งแยกเวลาในการทำงาน การเดินทางและการพักผ่อนให้ชัดเจน รวมทั้งการรักษาสุขภาพให้พร้อมและการทำงานหนักโดยไม่เกียจงาน

8. ชอบความเป็นอิสระ ไม่ชอบอยู่ภายใต้อำนาจใคร

คนไทยรักอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบอยู่ใต้อำนาจใคร หรือมีเจ้านายหลายคน มีหลายขั้นตอนในการทำงาน ทำให้มีผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาใหม่บางคนมักทำงานตามที่ตนรักมากกว่าที่จะทำตรงสายงานตามวุฒิการศึกษาหรือสาขาที่เรียนมา บางคนนอกจากทำงานประจำยังเปิดกิจการเป็นของตนเองอีก เช่น การค้าขายผ่านทางออนไลน์ เป็นต้น

9. ยอมรับสิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงชายมากขึ้น

หญิงไทยในยุคปัจจุบันมีโอกาสเพิ่มมากขึ้นทั้งทางการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีความมั่นใจและมีศักยภาพเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ มากขึ้น เพราะเชื่อว่าตนสามารถบริหารงานได้ดีเช่นเดียวกับผู้ชาย สามารถเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้ ภรรยาจึงไม่ใช่ข้างเท้าหลังของสามีอีกต่อไป

ค่านิยมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย

จะเห็นได้ว่า ค่านิยมทั่วไปของสังคมไทยในปัจจุบันมีทั้งที่ดีและไม่ดี ขึ้นกับทัศนคติของแต่ละบุคคลว่าจะยอมรับหรือไม่ หากสิ่งใดที่เห็นว่าไม่ดีก็ควรหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติ สิ่งใดเห็นว่าดีมีประโยชน์ก็ควรนำไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น ดังมีค่านิยมที่น่ายกย่องและควรปลูกฝังในสังคมไทยหลายประการ เช่น

1. ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักประชาธิปไตย เคารพกฎหมาย รู้หน้าที่ มีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ
2. มีความรักและยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แสดงออกด้วยการกระทำ เช่น เสียภาษีให้รัฐ เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามหลักของศาสนา เคารพเทิดทูนปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์
3. มีความภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย รวมถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดีของสังคมไทย รวมทั้งการทำงานบำรุงรักษาและพัฒนาให้เหมาะสมในสังคมโลก
4. มีคุณธรรม ทำความดีละเว้นความชั่ว ซื่อสัตย์สุจริตไม่คดโกง มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ผูกพยาบาท ยกย่องคนทำความดี ไม่รวมมือสนับสนุนการกระทำผิด หรือการทุจริตคอร์รัปชัน
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่หาความรู้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว สร้างความรักความอบอุ่น มีความกตัญญูรู้คุณ เคารพผู้อาวุโส
7. มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและประโยชน์ของชาติมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว
8. มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร อดทน มุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต ประหยัดและอดออม

เอกลักษณ์ไทย วัฒนธรรมไทย จะอยู่อย่างไรในสังคมไทยปัจจุบัน

วัฒนธรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของไทยที่มีคุณค่าเป็นสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ไว้ แต่การจะดูแลบำรุงรักษาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ “คนไทย” เป็นสำคัญ หากคนไทยรู้จักรักษาและหวงแหน คอยสอดส่องดูแล ปกป้องมิให้ใครเหยียดหยามและทำลายเอกลักษณ์ไทยจะมีอายุยืนยาวสืบเนื่องยาวนาน แต่ถ้าเมื่อใดคนไทยไม่ช่วยกันดูแลรักษา ไม่เอาใจใส่ ปล่อยให้เป็นที่ตามยถากรรม คิดเพียงว่ามีใช้ของเราคนเดียว หรือทำลายคุณค่าวัฒนธรรมไทยอันดีงามนั้นเสียเอง เช่นนี้เอกลักษณ์ไทยก็จะสูญสลายหายไปเป็นที่สุด ดังนั้น จำเป็นต้องปลูกฝังความรัก ความห่วงใย และสร้าง

ความตระหนักให้คนไทยทุกคนโดยเฉพาะเยาวชนไทยได้รู้จักคุณค่า รู้จักรักหวงแหน มีความสำนึกรักชาติไทย ผืนแผ่นดินไทย และเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2001 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2100 หรือ พ.ศ. 2544 ถึง 2643) เป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านลบและด้านบวกส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก ค่านิยมของคนไทยในอดีตที่มีลักษณะสุภาพอ่อนน้อม มีคำว่า “ไม่เป็นไร” เป็นคำพูดติดปากเด็กๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักอดทนและรอคอย ให้รู้จักอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ไม่ชิงสุกก่อนห่าม วิถีชีวิตเรียบง่าย ได้รับการสืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตามบรรพบุรุษ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป การเลี้ยงลูกของพ่อแม่ยุคนี้มักกลัวว่าลูกจะลำบาก ไม่สอนให้รู้จักอดทน รอคอย จึงชวนหาหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้บุตรหลานใช้สิ่งของสินค้าทันสมัยราคาแพงเพื่อไม่ให้เหนื่อยหวั่นคนอื่น

ค่านิยมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในสังคมเมืองเท่านั้น สังคมชนบทก็มีสภาพไม่ต่างกัน ประกอบกับสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น เยาวชนยุคปัจจุบันจึงนิยมความรวดเร็วทันใจในทุกเรื่อง ทั้งการติดต่อสื่อสารหรือการหาข้อมูลต่างๆ ทำให้ยึดติดวัตถุและเทคโนโลยีมากกว่าคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้ความสำคัญกับวันสำคัญทางศาสนาหรือการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนศาสนาและการยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยลง ให้ความสำคัญของวันเวลาตามค่านิยมตะวันตก เช่น เทศกาลวันวาเลนไทน์ เค้กดาวนินในช่วงปีใหม่ ฯลฯ เชื่อถือข้อมูลสื่อออนไลน์มากขึ้น ช่องว่างระหว่างวัยสูงขึ้น ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ลดลง ระบบอาวูโสขาดหายไปจากสังคม ด้วยเหตุที่มองว่าผู้ใหญ่มีความล้าหลัง ไม่ทันสมัย ไม่ทันโลกที่เปลี่ยนแปลง การที่เด็กทะนงตนว่าสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีได้เร็ว จึงรอบรู้หรือสามารถประสบผลสำเร็จทางลัดได้ เช่น ผู้ที่เพิ่งทำงานใหม่และขาดประสบการณ์ คิดว่าตนมีโอกาสดิบโตในหน้าที่การงานได้อย่างรวดเร็วโดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้งานหรือศึกษาบทเรียนจากผู้อาวุโสหรือหัวหน้างาน ถ้าสามารถสร้างหรือนำผลงานได้เข้าตานายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาในระดับที่สูงกว่าได้

แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด ความหวังของสังคมไทยยังอยู่ที่เยาวชนยุคใหม่ที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่อนาคต กระแสเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ที่ถาโถมเข้าใส่รอบด้าน โดยเฉพาะสถานการณ์ผลกระทบรุนแรงจากโรคระบาดโควิด 19 ทำให้คนในสังคมไทยจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้เข้ากับยุคสมัย และส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะการใช้ชีวิต สามารถนำความรู้มาแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ มีภาวะผู้นำในตนเอง สามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความเสียสละรับผิดชอบต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมไทยที่คนในสังคมไทยจะร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน เพราะหากไม่เริ่มตระหนักถึงกระแสดังกล่าวเสียแต่ต้นแล้ว น่าคิดว่าเอกลักษณ์ไทย วัฒนธรรมไทยที่เราเคยภาคภูมิใจและได้รับการยกย่องไปทั่วโลกนั้น คงต้องสูญสิ้นต่อหน้าต่อตาคนไทยในศตวรรษที่ 21 นี้เป็นแน่.

ใบความรู้ ที่ 1.2

บทบาทพระมหากษัตริย์กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การปกครองของไทยมีพระมหากษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น อาณาจักรสุโขทัยปกครองโดยพระมหากษัตริย์ หรือเรียกว่า “พ่อขุน” โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ดูแลความเป็นอยู่ของไพร่ฟ้าอย่างใกล้ชิดเหมือนคนในครอบครัว ใครทุกข์ร้อนให้ไปสั่นกระดิ่งที่ประตู่วังให้ได้ยินถึงพระกรรณ (หู) ของพระองค์ได้ตลอด เป็นการเปิดโอกาสให้ไพร่ฟ้าได้สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนให้พระองค์ได้รับรู้และช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าวให้แก่ไพร่ฟ้า นับเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่วนอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฐานะของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเปรียบเสมือนสมมติเทพ ไม่ใช่อยู่ในฐานะของพ่อดังเช่นสมัยสุโขทัย การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่าง ในพระราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน หรือแม้กระทั่งชีวิต พระราชอำนาจของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีมากมาย แต่ก็มีขอบเขตภายใต้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหธรรม จักรวรรดิธรรม

กรุงรัตนโกสินทร์ มีการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ ในบรมราชจักรีวงศ์แบ่งได้ 2 ยุค คือ

(1) ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นับจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 พระปฐมบรมกษัตริย์ ในบรมราชจักรีวงศ์ จวบจนถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 พระมหากษัตริย์ทรงปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนอาณาจักรอยุธยา แต่มีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลา แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ยังเป็นหลักในการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

(2) ยุครัตนโกสินทร์ หลังคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังจากนั้น คณะราษฎรได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นพระประมุขของประเทศสยามภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม เป็นพระองค์แรกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

การปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ยุคกลาง สมัยรัชกาลที่ 5

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แม้จะทรงปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็กล่าวคือพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดเหนือราษฎร แต่ทรงตระหนักถึงสิทธิความเป็นคนของราษฎร เมื่อพระองค์ทรงบรรลุนิติภาวะ ทรงแจ้งแก่เสนาบดี และขุนนาง เสนาอำมาตย์ทั้งปวงว่า “**ทรงใคร่จะเลิกทาส**” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศในขณะมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยการสนับสนุนของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ผู้สำเร็จราชการว่า “ต่อไปภายหน้าในวันหนึ่ง ทุกๆ คนที่กำเนิดในรัชกาลของพระองค์จะเป็น “ไท” และต่อมาโปรดตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยทรงเป็นประธาน เพื่อร่างกฎหมายให้มีการเลิกทาส โดยประกาศใช้

เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2417 ซึ่งจำนวนทาสก็ลดน้อยลงโดยลำดับ จนกระทั่งทาสหมดไปในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งฝรั่งชาวต่างประเทศตื่นตื่นสนใจการเลิกทาสของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

ในรัชสมัยของพระองค์ มีการรวบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและเข้าสู่สถาบันกษัตริย์ เนื่องจากเกรงภัยของประเทศตะวันตก เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ที่เข้ามาในสยามในขณะนั้น พระองค์ มีพระราชโบายปรับปรุงประเทศให้มีความทันสมัย มีการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ 2 สถาบัน คือ

1) **สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน** (Council of State) ประกอบด้วยสมาชิก 10-20 คน โดยคัดเลือกจากเจ้านายและข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อทำหน้าที่ออกกฎหมาย สมาชิกของสภานี้สามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ **มีลักษณะค่อนข้างเป็นประชาธิปไตย** ในการประชุมพระมหากษัตริย์ทรงทำหน้าที่เป็นประธาน และที่ประชุมเลือกรองประธานขึ้นมา 1 คน เพื่อทำหน้าที่ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ได้เสด็จออกปรึกษาราชการแผ่นดิน พระมหากษัตริย์อาจทรงปลดรองประธานนี้ได้

2) **สภาที่ปรึกษาในพระองค์** (Privy Council) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากพระบรมวงศานุวงศ์ หรือบุคคลใดก็ได้ มีหน้าที่ถวายความเห็นในเรื่องที่พระมหากษัตริย์ประสงค์จะไต่ถาม เป็นการให้ความเห็นในขั้นต้นในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งตามพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ ก่อนจะนำเรื่องดังกล่าวสู่ “สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน” ต่อไป

ในสถานการณ์ที่ประเทศตะวันตกเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า “การบริหารในรูปแบบเดิมไม่เหมาะสมแก่กาลสมัย และหน้าที่การงานมีสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม” จึงมีพระราชโบายให้มีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินแบบเดิม โดยยกเลิกตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี 2 ตำแหน่ง (ฝ่ายทหาร ตำแหน่ง สมุหพระกลาโหม ฝ่ายพลเรือน ตำแหน่ง สมุหนายก) และตำแหน่งเสนาบดี 4 ตำแหน่ง (กรมเวียง กรมวัง กรมคลัง และกรมนา) และเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบเดิมเป็นระบบการบริหารราชการใหม่ 3 ส่วน ดังนี้

(1) **การจัดระบบการบริหารส่วนกลาง** เป็นระบบกระทรวง โดยให้มีกระทรวง 12 กระทรวง คือ 1) กระทรวงมหาดไทย 2) กระทรวงกลาโหม 3) กระทรวงการต่างประเทศ 4) กระทรวงวัง 5) กระทรวงนครบาล 6) กระทรวงเกษตรธิการ 7) กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ 8) กรมยุทธนาธิการ 9) กระทรวงยุติธรรม 10) กระทรวงธรรมการ 11) กระทรวงโยธาธิการ 12) กระทรวงมุรธาธิการ แต่ละกระทรวงมีฐานะเท่าเทียมกัน ต่อมาได้ยุบเหลือ 10 กระทรวง โดยกระทรวงมุรธาธิการ ไปสังกัดอยู่ในกรมราชเลขาณูการ และรวมกระทรวงเกษตรธิการเข้ากับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และตั้งกระทรวงเกษตรธิการขึ้นมาใหม่

(2) **การปกครองส่วนภูมิภาค** เป็นการจัดให้มีการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้น มีการแบ่งปันหน้าที่ระหว่างกระทรวงกลาโหม และกระทรวงมหาดไทยใหม่ โดยให้หัวเมืองทั้งหมดไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยเพียงแห่งเดียว มีการส่งข้าราชการต่างพระเนตรพระกรรณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทำหน้าที่แทนรัฐบาลกลางในส่วนภูมิภาค เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงให้แก่ราษฎร และส่งเสริมความเจริญของบ้านเมืองโดยมีข้าหลวงเทศาภิบาลทำหน้าที่ปกครองมณฑล ผู้ว่าราชการจังหวัด ทำหน้าที่ปกครองจังหวัด นายอำเภอทำหน้าที่ปกครองอำเภอ และมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับ

การเลือกตั้ง หรือการเลือก ทำหน้าที่ปกครองตำบล และหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าการปกครองส่วนภูมิภาค มีขั้นตอนการบังคับบัญชาตลอดมาตั้งแต่ส่วนกลางจนถึงระดับตำบลหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการรวมอำนาจ การปกครองเข้าสู่ศูนย์กลางอย่างแท้จริง

(3) การปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มจากรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสต่างประเทศหลาย ครั้ง จึงโปรดเกล้าให้มีการตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2440 ขึ้น เพื่อทดลอง การปกครองตามแบบอารยะประเทศ โดยให้ประชาชนได้ริเริ่มปกครองตนเองตามรูปแบบประชาธิปไตย และทรงห่วงใยเรื่องสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ของราษฎร ต่อมาอีก 8 ปี ได้โปรดเกล้าให้มีการ จัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาครขึ้นในส่วนภูมิภาคเป็นแห่งแรกของประเทศ เนื่องจากรัชกาลที่ 5 ทรงยกเรื่องความเสื่อมโทรมสกปรกของตลาดท่าจีน ตำบลท่าฉลอมจังหวัด สมุทรสาคร ขึ้นในที่ประชุมเสนาบดี จากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร จึงได้ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชนราษฎรให้ช่วยกันทำความสะอาดตลาดท่าจีนจนเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น จนกรม พระยาดำรงราชานุภาพ ได้กราบทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทราบ จึงทรงเห็นเป็น โอกาสอันดีที่จะเริ่มการสุขาภิบาลหัวเมืองขึ้น จึงให้จัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมขึ้นในส่วนภูมิภาคเป็นแห่ง แรก เพื่อปฐกฐานการจัดตั้งสุขาภิบาลไปยังภูมิภาคอื่นๆ ต่อมามีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติ สุขาภิบาลตามหัวเมือง พ.ศ. 2451” ขึ้น โดยกำหนดให้มีสุขาภิบาล 2 รูปแบบ คือ 1) สุขาภิบาลสำหรับ หัวเมือง จัดตั้งขึ้นในเขตเมือง 2) สุขาภิบาลสำหรับตำบล จัดตั้งขึ้นในท้องที่ตำบล ที่มีประชากรหนาแน่น จากการเริ่มต้นปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ส่งผลให้ประชาชนเริ่ม เรียนรู้การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเอง และเป็นรากฐาน สำคัญเบื้องต้นของการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

การปกครองกรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงตั้งพระราชปณิธานปรับปรุง การปกครองประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยะประเทศเพราะพระองค์เคยประทับอยู่ ในประเทศอังกฤษเป็นเวลานาน 9 ปี ทำให้ทอดพระเนตรเห็นความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาการต่างๆ และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังในประเทศดังกล่าว จึงมีพระราโชบายให้มีการปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารการปกครองบางส่วนของประเทศสยาม และมีการปูพื้นฐานการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น

- การจัดตั้ง “ดุสิตธานี” เป็นนครจำลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ณ พระราชวัง ดุสิต โดยมีการจำลองสิ่งต่างๆ เช่น ที่ทำการรัฐบาล สถานที่ราชการ อาคาร บ้านเรือน วัด สาธารณูปโภค ถนน ฯลฯ โปรดให้มีการบริหารในดุสิตธานีมีการจัดการเลือกตั้งตามรูปแบบการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย โดยมีการจัดตั้งพรรคการเมืองจำลองขึ้น คือ “พรรคโบว์น้ำเงิน” มีพระองค์ซึ่งใช้นามแฝง ว่า “ราม ฌ กรุงเทพฯ” เป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายรัฐบาล และ “พรรคโบว์แดง” มี “เจ้าพระยารามราฆพ” เป็นหัวหน้าฝ่ายค้าน สมาชิกของพรรคการเมืองทั้งสองพรรค คือข้าราชการบริหารของพระองค์ บริหาร เรียกว่า “นคราภิบาล” มีการบริหารงาน “แบบเทศบาล” ถือเป็นวางพื้นฐานรูปแบบของการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพรรคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านในไทยในเวลาต่อมา

- มีการจัดตั้ง “กองเสือป่า” เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกัน ร่วมตัวบุคคลในการทำกิจกรรม ร่วมกัน เพื่อสร้างความสามัคคี การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ การจัดตั้ง “กองเสือป่า”

เป็นการเปิดโอกาสให้พลเรือน พ่อค้า และคหบดี ได้มีโอกาสอบรมเรียนรู้วิชาการทหาร ระเบียบวินัย เพื่อเกื้อหนุนบ้านเมืองในยามสงบสงคราม และสร้างความสามัคคีในหมู่พลเรือน เป็นการปลูกฝังการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดูแลบ้านเมือง

การปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 7

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เสด็จขึ้นครองราชย์ตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 เป็นพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์พระองค์สุดท้ายที่ดำรงสิริราชสมบัติในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือ ราชาธิปไตยเป็นเวลา 7 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 ถึง พ.ศ. 2475 และเป็นพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์พระองค์แรกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลังจากที่เกิดคณะราษฎร ประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ซึ่งมารวมตัวกันบริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคมทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อรุ่งอรุณของวันที่ 24 มิถุนายน 2475 โดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ประกาศคำสั่งของคณะปฏิวัติว่า บัดนี้คณะราษฎรได้ทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยขึ้นปกครองประเทศ และคณะราษฎรได้ทำหนังสืออัญเชิญในหลวงกลับสู่พระนคร เป็นกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงยอมรับความสิ้นสุดแห่งพระราชอำนาจสิทธิของพระองค์แต่เดิมตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และทรงรับทราบการจัดตั้งรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตย ในแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุขของประเทศ ซึ่งพระองค์ได้รับสั่งด้วยว่า ทรงคิดที่จะให้ประเทศไทยได้มีรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว ดังปรากฏในขณะที่ยังเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2474 ก่อนปีปฏิวัติพระองค์ทรงให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ 4 ฉบับที่ไวท์ เพลนส์ มลรัฐนิวยอร์กว่ากำลังเตรียมการด้วยความสมัครพระหฤทัยที่จะจำกัดพระราชอำนาจส่วนพระองค์ให้น้อยลงเป็นลำดับ โดยให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนเป็นการปูพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอนาคต เมื่อประชาชนได้รับการฝึกฝนให้เรียนรู้การปกครองตนเอง โดยขั้นแรกจะเริ่มต้นจากการเลือกตั้งในระดับเทศบาลก่อน โดยทรงให้มีการร่างรัฐธรรมนูญและตราว่าต้องการให้รัฐธรรมนูญแก่ราษฎรโดยเร็วที่สุด ในวันจักรีที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 แต่แนวพระราชดำรินี้ ได้รับการทัดทานจากพระราชวงศ์ที่เป็น “อภิรัฐมนตรีสภา” และ “ขุนนางชั้นสูง” ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จกลับมายังพระนคร ได้ทรงพระราชทานอภัยโทษแก่คณะราษฎรผู้ยึดอำนาจการปกครอง

ในคราวนั้น โดยทรงลงพระปรมาภิไธยในกฎหมายนิรโทษกรรม ต่อมาในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใน “พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย และในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้เชิญประชุม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม โดยได้อัญเชิญพระราชกระแสนั่งของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเปิดประชุม “สภาผู้แทนราษฎร” ในระบอบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก จากการประชุมได้มีการแต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น โดยมอบให้ “พระยามโนปกรณนิติธาดา” เป็น “ประธานคณะกรรมการราษฎร” และมี “กรรมการราษฎร” อีก 14 คน ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ผลจากคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งเคยอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์เพียงผู้เดียว มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่อำนาจเป็นของประชาชนทุกคน จึงต้องมีการออกแบบโครงสร้างอำนาจและกำหนดให้มีสถาบันทางการเมืองเพื่อรองรับการใช้อำนาจสูงสุดของราษฎร ดังบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มาตรา 1 อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย นับเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยระบบรัฐสภาในสยามประเทศที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญนับว่าได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ขณะประทับรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษได้มีพระราชหัตถเลขาประกาศสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2477 มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจจะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิม แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร”

การปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 9

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงครองราชย์สมบัติตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 ทรงเข้าสู่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระองค์ทรงเปี่ยมล้นด้วย “ธรรม” อันหมายถึง ธรรมาธิปไตย ได้แก่ ธรรมะเป็นใหญ่ในการปกครองหรือการใช้อำนาจในการปกครองประเทศ สังคม ชุมชน หรือองค์กรต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม การใช้ อำนาจในการปกครองทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือระบอบอื่นใด จำเป็นต้องยึดหลักธรรมาธิปไตย จึงจะสามารถจรรโลงประเทศ สังคม ชุมชน หรือองค์กรนั้นๆ ให้มีความร่มเย็น มีความสุขความเจริญที่ยั่งยืนต่อไป แต่หากการปกครองประเทศ สังคม ชุมชน หรือองค์กรใด มิได้ยึดหลักธรรมาธิปไตย ย่อมจะมีความวิบัติเกิดขึ้นอย่างแน่นอนพระองค์ทรงยึดหลัก “ธรรมาธิปไตย” ในการใช้พระราชอำนาจและพระราชกรณียกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ประกอบด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ 1) ทศพิธราชธรรม หรือธรรมะในการปกครองประเทศ 10 ประการ 2) ราชสังคหะ หรือธรรมะในการทำนุบำรุงราษฎร ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ 3) จักรวรรดิวัตร หรือธรรมะในการคุ้มครองป้องกันอาณาประชาราษฎร์ เป็นแนวทางปฏิบัติของพระมหากษัตริย์สำคัญๆ เช่น พระมหากษัตริย์จะต้องทรงพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของประชาชน จะต้องทรงอนุเคราะห์ประชาชนในทุกภาคส่วนโดยฐานานุกรม ทรงแนะนำชักนำให้ประชาชนตั้งอยู่ในกุศลสุจริต ประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ทรงพระราชทานทรัพย์แบ่งปันให้ด้วยวิธีอันเหมาะสมสำหรับราษฎรที่ไม่มีทรัพย์พอเลี้ยงชีพ โดยสัมมาอาชีพจะต้องทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างลึกซึ้งด้วยการผูกพระราชไมตรีสมานราชสัมพันธ์มิตรกับกษัตริย์ ประธานาธิบดี และผู้นำของประเทศต่างๆ เพื่อให้ราชอาณาจักรอยู่รอดปลอดภัย และจะต้องทรงส่งเสริมศิลปะและการศึกษา รวมทั้งสุขภาพอนามัย สุขากิจบาล ทรงให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ ปลดปล่อยภาระคนยากจน ตลอดจนการกระทำอันเป็นบุญกุศล เป็นต้น

แม้พระองค์ทรงครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎรแล้ว 14 ปีแต่ทรงพระปรีชายิ่งว่า “การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” คืออะไร ซึ่งพระองค์ทรงทราบเป็นอย่างดีว่า “การเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น” ไม่อาจทำอะไรตามใจชอบได้ กล่าวคือพระองค์ทรงเข้าใจหลักการ “The King Can Do No Wrong” หรือ “พระมหากษัตริย์ไม่อาจทำผิด” ของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้อย่างชัดเจนและทรงยึดถือมาโดยตลอดจึงทำให้ทรงอยู่เหนือการเมืองและความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยนั้น เมื่อมีคนทูลเกล้าฯ จึงจะทรงโปรดเกล้าฯ ลงมา ไม่ใช่ลักษณะแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่พระองค์จะทรงโปรดเกล้าฯ ลงมาเองได้เลย

พระปฐมบรมราชโองการ พระราชดำรัส พระบรมราชาวาท แนวพระราชดำริ และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอันแหลมคมของพระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย ที่ทรงแสดงให้เห็นถึงหลักการในระบอบประชาธิปไตย การคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งความห่วงใยต่อปัญหาสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทรงตั้งเตือนทุกฝ่ายทั้งในเรื่องการดำรงชีวิต ความซื่อสัตย์สุจริต การบริหารประเทศ และแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง ล้วนเป็นสิ่งที่คนไทย นักวิชาการ นักการเมือง รัฐบาลไทย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เห็นพ้องต้องกันว่าควรนำไปเป็นหลักการและแนวทางในการปฏิบัติภารกิจของตนเองอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดผลต่อการแก้ไขปัญหาวิกฤตและพัฒนาบ้านเมือง

ตลอดระยะเวลา 70 ปี แห่งการครองราชย์ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่พระองค์ ก็ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจและมีพระราชจริยาวัตรตามกรอบแห่งกฎหมายโดยยึดหลักทศพิธราชธรรมได้อย่างมีศิลปะและมีความสง่างามเป็นที่ประจักษ์ยิ่ง พระองค์ทรงเป็นสัญลักษณ์ที่ยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตาและพระปัญญาที่ลุ่มลึก และสุขุมรอบคอบ พระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของบ้านเมืองภายใต้ กรอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้จรรโลงการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศให้คงอยู่มั่นคงตลอดรัชสมัย

การปกครองกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 10

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์สมบัติ ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ต่อมาทรงเข้าสู่พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 10 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการ ว่า “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” ตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงส่งเสริมสนับสนุนให้พสกนิกรร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา จัดทำความสะอาดคูคลองทั้งในกรุงเทพมหานคร ทั้งในจังหวัดต่างๆ ตลอดจนได้จัดระเบียบให้ประเทศมีความสงบเรียบร้อย

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการในพระองค์ 904 ร่วมกันจัดโครงการจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความสมัครสมานสามัคคีมีความสุข และประเทศชาติมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยมีหน่วยราชการในพระองค์ 904 เป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน และให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการใหญ่โครงการจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ มีหน้าที่ควบคุมอำนวยการและประสานการปฏิบัติเพื่อให้การจัดกิจกรรม “จิตอาสาพระราชทาน” ตามแนวพระราชดำริ เป็นไปอย่างต่อเนื่องถูกต้องตามพระราโชบายและสมพระเกียรติ ในระยะเริ่มแรก ในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้มีพระราชปณิธานในการบำเพ็ญประโยชน์พื้นที่ชุมชนโดยรอบพระราชวังดุสิต เป็นการทำความดีด้วยหัวใจ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยหน่วยทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ หน่วยทหารรักษาพระองค์ ข้าราชการบริพารในพระองค์ฯ ร่วมกับประชาชนจิตอาสา “เราทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์” ร่วมกันดูแลและพัฒนาพื้นที่จากชุมชนเล็กๆ รอบพระราชวังดุสิต ขยายสู่พื้นที่โดยรวมของประเทศในการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระราชภาระเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในหลายโอกาส โดยเสด็จพระราชดำเนิรประกอบรัฐพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อทรงครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ตามกฎมณเฑียรบาลแล้ว ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ณ วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยในรอบ 88 ปี และเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกในรัชสมัยของพระองค์

นอกจากนี้ เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขึ้นทั่วโลกรวมทั้งในประเทศไทย เมื่อต้นปี 2563 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงติดตามสถานการณ์ดังกล่าว และทรงห่วงใยต่อความทุกข์ร้อนของพสกนิกร จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์และพระราชทานเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ เครื่องช่วยหายใจสำหรับผู้ป่วยวิกฤติ ให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์สามารถใช้รักษาผู้ป่วยได้อย่างทันต่อสถานการณ์ ตลอดจนพระราชทานถุงยังชีพพระราชทานเพื่อช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของพสกนิกรทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

ใบความรู้ที่ 1.3

รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย

1. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มุ่งให้รัฐจัดทำรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรขึ้นมาใช้ในการกำหนดรูปแบบการปกครอง กำหนดองค์กร หรือสถาบันทางการเมืองขึ้นมาปกครองประเทศ เพื่อให้รัฐบรรลุถึงจุดมุ่งหมายทางการปกครองในด้านต่างๆ มีการสร้างกลไกให้มีการถ่วงดุลการใช้อำนาจ อธิปไตยไม่ให้เกินขอบเขต มีการกำหนดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แนวคิดรัฐธรรมนูญ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปทางการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองไปสู่จุดหมาย หรือเป้าหมายที่วางไว้ ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยแนวคิดรัฐธรรมนูญ หรือใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการเชื่อมโยงระหว่างรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง กับประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ซึ่งรัฐจะให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพให้แก่ประชาชน โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ

2. ความหมายของรัฐธรรมนูญ

คำว่า “รัฐธรรมนูญ” หรือ “Constitution” นั้น มีนักปราชญ์ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และผู้รู้จำนวนมากได้ให้ความหมายไว้มากหลายทัศนะ ทั้งนี้ขึ้นกับพัฒนาการทางการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศในแต่ละยุคสมัยว่าประเทศนั้นๆ ต่างให้การยอมรับแนวคิด ทฤษฎีจากนักปราชญ์ หรือสำนักความคิดใด ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นภาพทางการเมืองการปกครองของประเทศนั้นๆ โดยมีการนำแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวมาเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้เป็นหลักปกครองประเทศของตนรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แม้แต่ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ ระบอบเผด็จการอื่นๆ ก็เขียนรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อใช้ในการปกครองประเทศของตนเช่นกัน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้นิยามรัฐธรรมนูญไว้ว่า “บทกฎหมายสูงสุดที่จัดระเบียบการปกครองประเทศ โดยกำหนดรูปแบบของรัฐว่าเป็นรัฐเดี่ยวหรือรัฐรวม ระบอบการปกครองของรัฐ รวมทั้งสถาบันและองค์กร การใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

จากคำนิยามดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า “รัฐธรรมนูญ” นั้นเป็นกฎหมายสูงสุดในการจัดการปกครองของรัฐ มีการกำหนดที่มา รูปแบบของอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ที่มีลักษณะสัมพันธ์ถ่วงดุลกัน มีการจัดรูปแบบของโครงสร้างอำนาจ และสถาบันทางการเมืองการปกครอง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน กำหนดหน้าที่ของรัฐ และประชาชน ตลอดจนวางโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นกระจายอำนาจให้ประชาชนได้ปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีความคุ้นชินกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับพื้นฐาน

3. ความสำคัญของรัฐธรรมนูญ

จากความหมายของ “รัฐธรรมนูญ” ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ “รัฐธรรมนูญ” ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะรัฐธรรมนูญนั้น เป็น “กติกาสถาบันในการปกครองประเทศ หรือรัฐ” จึงเป็นแหล่งที่มาของอำนาจทั้งปวงทางการเมืองการปกครองที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตย ที่ประชาชนเป็นเจ้าของและยินยอม โดยมีเจตนารมณ์ให้รัฐปกป้องคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพในด้านร่างกาย ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น และประโยชน์ร่วมกันอื่นๆของประชาชน โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่และการใช้อำนาจของรัฐ องค์กรทางการเมืองหรือสถาบันทางการเมือง ที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี ศาลต่างๆ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ องค์กรอื่น และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยรวมด้วยรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดจะขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้

4. ประโยชน์ของรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากรัฐธรรมนูญ เป็นหลักการปกครองของรัฐสมัยใหม่ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประเทศในแถบยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ยึดถือสำหรับการปกครองประเทศ โดยประชาชนถือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยร่วมกัน ต่างหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพของตน จึงรักษาหรือพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวไว้ โดยมีส่วนร่วมในทางการเมือง ตั้งแต่การคัดสรรบุคคลเข้าไปเป็นผู้แทนของตนในการทำหน้าที่เพื่อผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปในสภา ได้ทำหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน หากเห็นว่าบุคคลที่เลือกเข้าไปไม่สามารถทำหน้าที่เพื่อปกป้องหรือพิทักษ์ รักษาผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน หรือทำให้ประชาชนกินดีอยู่ดีได้ ประชาชนก็มีสิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ชุมนุมประท้วงโดยสงบ โดยปราศจากอาวุธ หรือไม่เลือกบุคคลนั้นเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชนต่อไป

หากผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือ สถาบันทางการเมืองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล หรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม มีการใช้อำนาจไม่เกินขอบเขต และมีการถ่วงดุลกัน มีการตรวจสอบอำนาจรัฐได้ รัฐหรือฝ่ายปกครอง มีความระมัดระวังในการใช้อำนาจ โดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล ย่อมจะส่งผลให้การปกครอง นำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยรวมตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งประชาชนสามารถศึกษาทำความเข้าใจ หรือยกบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

5. ประเภทของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญนั้น แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก คือ

1. รัฐธรรมนูญแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือ รัฐธรรมนูญแบบจารีตประเพณี ซึ่งมีประเทศอังกฤษ เป็นต้นแบบ รัฐธรรมนูญประเภทนี้ มีที่มาหลายแหล่ง จะปรากฏอยู่ในรูปแบบของจารีตประเพณี ที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมายาวนาน และมีในเอกสารอื่นๆ เช่น กฎหมายที่ตราขึ้นจากรัฐสภา คำพิพากษาของศาล หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมาจนผู้ปกครองไม่อาจละเมิดได้

และจากเอกสารสำคัญ ได้แก่ มหากฎบัตร พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ สันติสัญญาระหว่างประเทศ และพระราชบัญญัติสืบสันตติวงศ์

2. รัฐธรรมนูญแบบเป็นลายลักษณ์อักษร คือ รัฐธรรมนูญที่ตราหรือเขียนขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เกิดขึ้นพร้อมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการใช้รัฐธรรมนูญประเภทนี้ในรัฐสมัยใหม่อย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 18 มีการวางระบบโครงสร้างทางอำนาจ การใช้อำนาจขององค์อำนาจในองค์กร หรือสถาบันทางการเมือง รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และประเทศไทย เป็นต้น โดยรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรนี้ มีบทบัญญัติที่ประชาชนสามารถอ่าน ศึกษาทำความเข้าใจ และประชาชนที่ถูกละเมิดสามารถทบทวนคดีแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ส่วนประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ เช่น ประเทศสหภาพโซเวียต ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็มีการร่างรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ปกครองประเทศเช่นเดียวกัน

6. ลักษณะที่ดีของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญที่ดี คือ รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับสภาพอันแท้จริงของรัฐ กล่าวคือ เพื่อผลประโยชน์ต่อประชาชนเป็นส่วนรวม ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของเอกชนแต่ละบุคคล รัฐธรรมนูญที่ดีมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้คือ

1) รัฐธรรมนูญที่ดีควรมีข้อความที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ไม่ใช่คำที่กำกวม ซึ่งล่อแหลมต่อการตีความผิดๆ จะต้องใช้ถ้อยคำที่เลือกสรรมาแล้วว่ามีความหมายที่แน่นอนที่สุด คำหรือข้อความที่มีความหมายสองแง่สองมุมหรือกำกวม ซึ่งอาจทำให้เข้าใจไปได้หลายกรณีไม่ควรนำมาใช้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2) รัฐธรรมนูญที่ดีควรมีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจนแน่นอน รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย เพื่อที่จะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ป้องกันมิให้รัฐหรือเอกชนมากดขี่บังคับได้ ซึ่งถ้ารัฐออกกฎหมายใดที่ลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว กฎหมายนั้นก็ขัดกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของชาติ และจะต้องถือว่ากฎหมายนั้นเป็นโมฆะไป ดังเช่น สิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเรื่องสิทธิในทรัพย์สินสมบัติของตน เสรีภาพในการพูด การเขียน เป็นต้น ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งจะล้มล้างไม่ได้

3) รัฐธรรมนูญที่ดีต้องครอบคลุมบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองของรัฐไว้อย่างครบถ้วน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญควรมีบทบัญญัติถึงการใช้อำนาจอธิปไตย การแบ่งอำนาจอธิปไตย ความสัมพันธ์ขององค์การที่ใช้อำนาจอธิปไตยและสถาบันทางการเมืองของรัฐ การกำหนดวิธีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ

4) รัฐธรรมนูญที่ดีไม่ควรยาวเกินไป เพราะรัฐธรรมนูญที่ดีควรมีบทบัญญัติหลักการจัดรูปแบบ การปกครองของรัฐที่สำคัญและจำเป็นเท่านั้น รัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติยืดยาวและมีรายละเอียดมากเกินไปจะทำให้การตีความยุ่งเหยิงมากขึ้นและจะไม่ได้ได้รับความเคารพเท่าที่ควร เพราะบทบัญญัติซึ่งละเอียดฟุ่มเฟือยเกินไปอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์จะทำให้เกิดมีการแก้ไขบ่อยจนเกินไป สำหรับรายละเอียดปลีกย่อยของการปกครองประเทศนั้น ควรเป็นหน้าที่ขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายธรรมดาออกมา มิใช่เรื่องที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

นั้น ข้อใหญ่ใจความควรจะเป็นการจัดรูปรัฐบาล การบัญญัติสภา วิธีการก่อตั้งและอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ของรัฐบาล ตลอดจนวิธีการที่องค์การเหล่านี้จะใช้อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติ เป็นสิ่งที่จะละเอียดไม่ได้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งนี้รัฐธรรมนูญจะต้องไม่สั้นจนเกินไปจนไม่มีบทบัญญัติ เหล่านี้

5) รัฐธรรมนูญที่ดีควรมีกำหนดวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายขึ้นไว้ เพราะ รัฐธรรมนูญที่ดีต้องมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับกาลสมัย การที่มีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตาม กฎหมายนั้นก็เพื่อป้องกันการล้มล้างหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการใช้กำลังอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อไม่มีทางออกก็อาจเกิดการปฏิวัติหรือรัฐประหารขึ้นเพื่อที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ

7. โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร และยึดหลักการประชาธิปไตย จะมี โครงสร้างสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ หมายถึง รัฐธรรมนูญต้องมีข้อความที่เกี่ยวข้องกับเหตุผล หรือเจตจำนงในการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ ทั้งนี้รวมถึงอุดมการณ์แห่งชาติหรือนโยบายของรัฐ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของรัฐนั้นๆ

2) โครงสร้างของรัฐบาล หมายถึง รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้เห็นถึงรูปของรัฐ กลไกการใช้ อำนาจของรัฐ เช่น ในการกำหนดรูปของรัฐ ตัวอย่างในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 1..... ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้..... จากมาตรานี้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ประเทศไทยมีรูปรัฐ แบบรัฐเดี่ยว คือ มีรัฐระบบเดียวมีรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหาร ประเทศเพียงรัฐบาลเดียว และในมาตรา 2 รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดระบอบการปกครองและระบบ รัฐบาล ดังนี้ “มาตรา 2 ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข” จากมาตรา 2 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งประชาชนและพระมหากษัตริย์เป็น เจ้าของอำนาจสูงสุด อย่างไรก็ตาม ในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศการ จะจัดความสัมพันธ์ของฝ่ายนิติ บัญญัติฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการให้ความ สัมพันธ์แนบชิดสนิทแนบแน่นหรือห่างเหินกันอย่างไรเรา เรียกว่า “ระบบรัฐบาล” สำหรับระบบรัฐบาลที่รัฐธรรมนูญ ฉบับนี้ตั้งขึ้นนั้น เป็นระบบรัฐบาลที่เรา เรียกว่า “ระบบรัฐบาลแบบรัฐสภา” หรือรัฐบาลที่เราเรียกในภาษาอังกฤษ Parliamentary System”

3) การแบ่งแยกอำนาจ รัฐธรรมนูญต้องกำหนดหลักการแบ่งแยกอำนาจไว้อย่างชัดเจนและ อธิบายความสัมพันธ์แห่งอำนาจ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 “มาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้การปฏิบัติหน้าที่ของ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม....” จากมาตรานี้จะเห็นลักษณะความสัมพันธ์ในแง่ การตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ของอำนาจทั้งสามคือ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นอกจากนี้ก็มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรตรวจสอบ

4) การประกันสิทธิและเสรีภาพ รัฐธรรมนูญจะต้องมีหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และการ คุ่มครองบุคคลเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน หน้าที่ของประชาชนพึงมีต่อรัฐ

การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนด สิทธิ เสรีภาพและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนไว้ในหมวดที่ 3 เป็นต้น

5) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้แก่ การที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนก็ควรมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อประเทศ ไม่ใช่แค่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งเพียงอย่างเดียว การมีส่วนร่วมของประชาชน ในเรื่องนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยสรุปแล้วจะมีลักษณะ 5 ประการด้วยกันคือ

5.1 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ความเป็นไปของการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการมากขึ้น

5.2 ให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีสิทธิร่วมกันคิดกับองค์กรทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น ไม่ใช่องค์กรเหล่านั้นตัดสินใจไปโดยไม่ฟังเสียงประชาชน

5.3 ส่วนร่วมที่มากขึ้นไปอีก คือให้ตัวประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับองค์กรของรัฐบางเรื่อง

5.4 ส่วนร่วมที่มากขึ้นไปกว่าการร่วมตัดสินใจก็คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงมือกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับองค์กรของรัฐที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น

5.5 ส่วนร่วมที่ให้ประชาชนร่วมในการตรวจสอบ องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมืองหรือระบบข้าราชการประจำ

8. รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย

8.1 ความเป็นมาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย เกิดขึ้นเมื่อคณะราษฎรประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งแต่เดิมการปกครองของประเทศสยามเป็นแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระมหากษัตริย์ปกครองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ โดยพระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสูงสุดและมีสิทธิเด็ดขาดในฐานะผู้ปกครองเพียงบุคคลคนเดียว เมื่อคณะราษฎร ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยแล้ว ได้มีการสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้น จากนั้นคณะราษฎรได้ทูลเชิญให้พระองค์เป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยได้จัดทำร่าง “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พ.ศ. 2475” ขึ้นทูลเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงยอมรับตามคำขอร้องของคณะราษฎร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามขึ้น โดยพระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย พระราชทานกลับลงมา ประกาศใช้ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งพระองค์ทรงเติมคำว่า “ชั่วคราว” กำกับต่อท้าย และมีรับสั่งแก่คณะราษฎรให้ใช้ “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475” ไปพลางก่อน ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราว รัฐบาลมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้น ก่อนที่จะมีการนำขึ้นทูลเกล้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร หรือกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ประชาชนชาติว่า “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน” ฉบับชั่วคราวนั้นยืดยาวเกินไป ควรใช้คำว่า “รัฐธรรมนูญ” คณะอนุกรรมการ และรัฐบาลเห็นชอบ จึงนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ซึ่งพระองค์ทรงเห็นชอบด้วยเช่นกัน และ

ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกให้ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 คำว่า “รัฐธรรมนูญ” จึงถูกนำมาใช้ในประเทศสยามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาหากมองย้อนกลับไปในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการพูดถึง “Constitution” มาแล้วในประเทศสยาม เช่นกัน ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 5 ซึ่งพระองค์ตรัสเรียก “Constitution” ทั้ง ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “คอนสติติวชั่น” หรือ “คอนสตุติวชั่น” รัฐธรรมนูญจึงกลายเป็นกฎหมายสูงสุด กติกาในการบริหารการปกครองของประเทศ อำนาจอธิปไตยจึงได้เปลี่ยนจากบุคคล คนเดียวไปสู่คณะบุคคล เพื่อปฏิบัติหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศให้เป็นไปตามกรอบที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้

8.2 โครงสร้างรัฐธรรมนูญไทย

โครงสร้างรัฐธรรมนูญของไทยทั้ง 20 ฉบับนั้น จะมีรูปแบบคล้ายกัน โดยในการจัดทำ รัฐธรรมนูญจะเริ่มจากคำปรารภ หรือเหตุผลของการจัดทำ “รัฐธรรมนูญ หรือ ธรรมนูญการปกครอง” ซึ่งมีการกล่าวอ้างเหตุผลและความจำเป็นของการจัดทำรัฐธรรมนูญ หรือ ธรรมนูญการปกครองฉบับ นั้นๆ ไว้เป็นส่วนแรก ส่วนต่อมาจะจัดสาระสำคัญไว้เป็น “หมวด” ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ทำให้เห็นถึง พัฒนาการที่มีในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับอย่างชัดเจนมากขึ้น ตามบริบททางการเมืองในแต่ละยุคสมัย กล่าวโดยหลักๆ แล้ว จะมีการระบุความเป็นรัฐไว้ว่าเป็นรัฐลักษณะใด เช่น “ประเทศไทยเป็น ราชาอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้” ซึ่งแสดงถึงความเป็น “รัฐเดี่ยว” ของตนเอง จากนั้นจะมีการกำหนดถึง “อำนาจอธิปไตย” กล่าวคือ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เป็นของปวงชน โดยมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระประมุขใช้อำนาจอำนาจทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คือ สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี คือรัฐบาล และศาล คือผู้พิพากษา และตุลาการ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐ ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่และอำนาจ จะต้องปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจที่กฎหมายให้ไว้ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม นอกจากนี้ จะมีการ ระบุถึงสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพและความรับผิดชอบของประชาชน ชุมชน และรัฐ ไว้อย่างชัดเจน ตลอดจน มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ องค์กรอื่น ตลอดจนการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน การปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปประเทศ รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นภาพรวมของสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับ

ใบความรู้ที่ 1.4 หลักประชาธิปไตย

“หลักประชาธิปไตย” นั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยง่าย เราอาจเปรียบหลักประชาธิปไตยได้ดั่งราก (Root) ของต้นไม้ ซึ่งรากของต้นไม้เป็นสิ่งที่ทรากันโดยทั่วไปว่าทำหน้าที่ในการดูดซึมสารอาหารจากดิน เพื่อขึ้นมาเลี้ยงลำต้นให้เจริญเติบโต อีกทั้งรากยังทำหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ยึดลำต้นไว้กับดินเพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโตสูงตระหง่านขึ้นไป ยิ่งรากมีความแข็งแรงมากขึ้นเท่าไร ต้นไม้ก็จะมีลำต้นที่แข็งแรงมากขึ้นเท่านั้น แม้ในยามที่มีพายุโหมกระหน่ำรุนแรงสักเท่าใด ต้นไม้ก็ไม่อาจล้มครืน พังลงมาได้ เพราะมีรากที่แข็งแรงคอยยึดลำต้นไว้กับดินนั่นเอง แต่ถ้าหากรากไม่มั่นคง แข็งแรง หยั่งลงไปในดินไม่ลึก ต้นไม้ก็จะไม่เติบโตอาจเหี่ยวเฉาหรือตายและล้มลงมาได้ ดังนั้นหากเราเปรียบเรื่องของหลักประชาธิปไตยเช่นเดียวกับรากของต้นไม้ ถ้าหลักไม่ดีหรือไม่มีหลักหรือมีความเข้าใจที่แตกต่างกันไป ประชาธิปไตยก็อาจล่มสลายได้ หลักการประชาธิปไตย ที่มีลักษณะเห็นได้ชัดเจนที่เราจะไม่เห็นในการปกครองระบอบอื่น (เช่น ระบอบเผด็จการ สังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์) ประกอบด้วย 6 หลักที่สำคัญ ได้แก่

1) **หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน** หมายความว่า อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เป็นหลักที่มีความสำคัญที่สุด ประชาชนจะใช้อำนาจอสูงสุดที่มีนี้ได้ใน 3 ทาง คือ 1.ทางการบริหารในรูปแบบคณะรัฐมนตรีโดยเลือกผู้แทนที่ตนไว้วางใจเข้าไปบริหารประเทศเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้นหากเราได้รับรัฐบาลที่มาจากผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริง รัฐบาลก็จะบริหารงานโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชน มีความเป็นที่เป็นนื่องคำนึงถึงหลักเหตุผลในการทำงานมากกว่าการใช้เสียงส่วนใหญ่พวกมากลากไป หรือเป็นเผด็จการรัฐสภา 2.ทางนิติบัญญัติ คือประชาชนได้ผู้แทนของตนที่แท้จริงมาทำหน้าที่ในการออกกฎหมายมาคุ้มครองดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชนทุกคนดูแลการบังคับใช้กฎหมายโดยยึดหลักนิติธรรม ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของกฎหมายคือ ใช้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน และอำนวยความสะดวกให้โอกาสกับทุกคนด้วยความเสมอภาคและ 3.ทางตุลาการโดยศาลทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยยุติข้อพิพาทที่มีในสังคมเพื่อทำให้สังคมนั้นเกิดความสงบสุข หลักอำนาจอธิปไตยของประชาชนในข้อนี้จึงเป็นหลักการที่มีความสำคัญที่สุด หากหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนไม่เกิดขึ้นก่อนแล้ว หลักอื่นๆ ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้

2) **หลักสิทธิและเสรีภาพ**

สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่เราพึงได้รับโดยมีกฎหมายรับรองคุ้มครอง มีทั้งสิทธิเอกชน (ส่วนบุคคล) และสิทธิมหาชน (สาธารณะ) ลักษณะของสิทธิจึงมีลักษณะที่เป็นประโยชน์ที่ทุกคนควรได้รับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เมื่อเป็นสิทธิของประชาชน รัฐมีหน้าที่ต้องจัดทำให้ เช่น สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิรักษาพยาบาลฟรี สิทธิรับการศึกษาฟรี สิทธิของคนพิการ เป็นต้น

ส่วนเสรีภาพ หมายถึง ความเป็นอิสระที่จะทำหรือไม่ทำอะไรก็ได้ แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพผู้อื่น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีเช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นชมรม สมาคม เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น ลักษณะของเสรีภาพจะ

มีลักษณะเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำนั่นเอง เสรีภาพใดที่กฎหมายรับรองคุ้มครอง เสรีภาพนั้นก็คือ สิทธิ นั่นเอง

3) หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเสมอภาคในโอกาสที่ได้รับเหมือนกันรวมถึงการให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสได้รับสิทธิเท่าเทียมกับผู้อื่นซึ่งไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ เช่น คนจนได้รับการรักษาฟรี ผู้สูงอายุได้เบี้ยยังชีพ ล่ามภาษามือสำหรับผู้พิการทางการได้ยินในรายการข่าวทางโทรทัศน์ ทางลาดสำหรับผู้พิการที่ใช้รถเข็น ที่จอดรถยนต์ที่จัดเฉพาะให้ผู้พิการและผู้สูงอายุ หรือการให้มีบัตร ทาบัตรเลือกตั้งสำหรับผู้พิการทางสายตาในการลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างจากคำว่า “ความเท่าเทียม” อันหมายถึงการที่ทุกคนจะได้รับทุกอย่างเท่าๆ กัน เช่น ประชาชนที่ทียรายได้น้อยก็จะ ได้รับการรักษาพยาบาลจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเหมือนกันทุกคน คนยากจนที่ไม่มีรายได้ ก็จะได้รับ เงินช่วยเหลือจากรัฐเท่ากัน เป็นต้น ความเสมอภาคในที่นี้จึงเป็นความเสมอภาคในโอกาสที่ทุกคน ต้องได้รับเหมือนกัน

4) หลักภราดรภาพ หมายถึง ความเป็นพี่เป็นน้อง รักใคร่ สามัคคี ประองดองกัน เพราะ หากทุกคนในสังคมมีความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องกันแล้ว การให้อภัยกันก็จะเกิดขึ้น ความขัดแย้งในสังคมก็ จะลดลง

5) หลักเหตุผล หมายถึง การรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน (ยึดหลักเสียงข้างมาก โดยต้องรับฟังเสียงข้างน้อย ไม่ใช่เสียงข้างมากลากไป ทั้งที่เสียงข้างน้อยมีเหตุผลที่ดีกว่า) ไม่ใช่ ความรุนแรงมาตัดสินปัญหา ทุกคนหรือทุกฝ่ายได้แสดงเหตุผลของตนอย่างเต็มที่ หากต่างก็มีเหตุผล วิธีการตัดสินว่าจะเลือกเหตุผลของคนใดหรือฝ่ายใดจึงจะใช้วิธีการลงมติหรือการออกเสียงที่ยึดเสียง ข้างมาก ดังนั้นการลงมติจึงเป็นเพียงวิธีการหาข้อสรุปของเหตุผลที่ดีที่สุดหาให้หลักการไม่ เหตุผล ต่างหากคือหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งจะเห็นว่ามิบางคนเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าหลักประชาธิปไตย คือใช้เสียงข้างมาก ซึ่งเป็นเพียงวิธีการในการตัดสินเท่านั้นไม่ใช่หลักการ

6) หลักนิติธรรม หมายถึง การปกครองโดยกฎหมายที่เป็นธรรม หลักนี้มีไว้มิไว้เพื่อเป็น หลักประกันไม่ให้ผู้มีอำนาจหรือศาลใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ และทุกคนอยู่ภายใต้บังคับกฎหมาย เดียวกัน ไม่มีการเลือกใช้กฎหมายกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และเป็นกฎหมายที่รักษา ผลประโยชน์ของทุกคนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม เช่น ใครทำผิดกฎหมาย แม้จะรวยหรือจนมีตำแหน่งใหญ่โต อย่างไม่รู้ก็ต้องมีความผิดเช่นกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐาน

หลักนิติธรรมนี้ ยังได้ขยายออกไปให้ครอบคลุมถึงการเสริมสร้างเกียรติศักดิ์ของมนุษย์และ การคุ้มครองรักษาสิทธิมนุษยชนทุกแง่มุม แม้แต่ในคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยัง กล่าวไว้ด้วยว่า “... เป็นการจำเป็นสิทธิมนุษยชนควรได้รับการคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม”

ใบความรู้ที่ 1.5

บทบาทของสถาบัน หน่วยงานหรือองค์กรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ในสังคมประชาธิปไตยนั้นประกอบไปด้วยสถาบัน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งต่างก็ล้วนมีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม คือมีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือบางองค์กรก็มีบทบาทส่งเสริมประชาธิปไตยโดยอ้อม เช่น หน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงาน องค์กรในภาคธุรกิจ ภาคเอกชน หรือสถาบันการเมือง เป็นต้น

สถาบัน หน่วยงานหรือองค์กรที่มีบทบาทโดยตรงหรือโดยอ้อมในการส่งเสริมประชาธิปไตย อาทิ

1. สถาบันครอบครัว (บ้าน)

เป็นสถาบันแรกและใกล้ชิดกับเด็กในการพัฒนาทุกด้านทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก ภายใน (ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ) ของทุกคน เพราะเด็กจะเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากพ่อแม่และบุคคลในครอบครัวโดยทั่วไปเด็กไทยไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าคิด ไม่กล้าพูด เกรงจะไม่ถูกต้อง ไม่ถูกใจผู้ฟัง แม้จะมีเหตุผลก็ตาม ซึ่งขัดกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ต้องเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

2. สถาบันศาสนา (วัด โบสถ์ มัสยิด)

มีบทบาทในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม สร้างเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่สังคมควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ให้รู้ผิดรู้ถูกถึงการกระทำที่ถูกต้อง และสนองความต้องการทางจิตใจแก่สมาชิกเมื่อสมาชิกเผชิญกับปัญหา เป็นสถานที่อบรมบ่มเพาะให้เกิดสติและปัญญาแก่คนทุกคน

3. สถาบันการศึกษา (โรงเรียน มหาวิทยาลัย)

สถาบันการศึกษา นอกจากสอนให้อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นแล้ว ยังต้องสอนเด็กให้มีความสำนึก ความเชื่อ ค่านิยม มีความอดทน มีวินัย หรือมีบุคลิกภาพอย่างไร รวมถึงการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การฝึกฝนให้นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้การปฏิบัติแบบประชาธิปไตย เช่น รูปแบบสภานักเรียน สโมสรนิสิตนักศึกษา หรือสภานักศึกษา

4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและมีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือสั่งยกเลิกเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง การเลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่

5. พรรคการเมือง

ในสังคมประชาธิปไตย พรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งผู้นำประเทศและตัวแทนของตนเองโดยการสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีนโยบายพรรคที่ตนพอใจ พรรคการเมืองจึงมีบทบาทในการส่งเสริม

ประชาธิปไตย โดยกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาประเทศ คัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ลงสมัครรับเลือกตั้ง ให้ความรู้ด้านการเมืองกับประชาชนโดยทั่วไป และควบคุมการทำงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา

6. รัฐสภา (หรือฝ่ายนิติบัญญัติ)

รัฐสภาไทย ประกอบด้วย สมาชิกผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

สมาชิกผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ทำหน้าที่ในการพิจารณาร่างกฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เสนอญัตติอภิปรายไม่ว่างใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ รวมทั้งเสนอญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ นับว่าเป็นกลไกในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญของผู้แทนของประชาชน

วุฒิสภา (ส.ว.) ทำหน้าที่ในการพิจารณากลับกรองกฎหมายที่จะนำมาบังคับใช้กับประชาชนและเห็นชอบการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ อีกทั้งตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารและ ฝ่ายตุลาการ

7. รัฐบาล (คณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหาร)

ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้มีรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 35 คน) ทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา รวมทั้งต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาในการดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องมีหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านหน่วยงานต่างๆในสังกัดของรัฐบาล เช่น กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

8. ศาลยุติธรรม (ฝ่ายตุลาการ)

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เพื่อยุติข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทต่างๆ ของคนในสังคม ทำให้สังคมอยู่กันด้วยความปกติสุข มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีและลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมาย ระบบศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 3 ศาล คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองตามกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด

9. สถาบันการเงิน การธนาคาร

ในสังคมทุกสังคมย่อมต้องมีหน่วยงานสถาบันการเงิน การธนาคารเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าระบบเศรษฐกิจดำเนินไปได้ด้วยดีมีความมั่นคงประชาชนมีรายได้ ระบอบประชาธิปไตยหรือระบบการเมืองก็จะมี ความมั่นคงตามไปด้วย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจจึงเป็นภาพสะท้อนทางการเมืองด้วยเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามหากสถาบันทางการเงินล้มละลายไม่สามารถดำเนินการทางธุรกิจต่อไปได้ย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยเช่นกัน และย่อมส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองหรือระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความไม่มั่นคงด้วย

10. หน่วยงานอื่นๆ

เช่น องค์กรเอกชนด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือด้านสิทธิมนุษยชน สภานายความ สถาบันพัฒนาบทบาทหญิงชาย ฯลฯ เป็นต้น

ใบความรู้ที่ 1.6

กลไกการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในระบบประชาธิปไตย

ในระบบสังคมแบบประชาธิปไตยย่อมต้องมีการถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันอันจะนำมาซึ่งความโปร่งใสในการบริหารงานและปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนในสังคม องค์กรการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสนี้มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระและองค์กรภาคประชาสังคม อาทิ

1. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

มีอำนาจหน้าที่ไต่สวนกรณีร้องขอให้ถอดถอนจากตำแหน่งกรณีการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ *กรณีร้ายแรงผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม และตรวจสอบความถูกต้องความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินตลอดจนตรวจสอบและวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ หรือจงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ เพื่อเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้วินิจฉัยและพิพากษาต่อไป*

2. ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มีอำนาจหน้าที่พิจารณาและแสวงหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนกรณีได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่ากันนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม รวมทั้งจัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ระงับความเดือดร้อนและความไม่เป็นธรรมนั้น และหากหน่วยงานละเลยไม่ปฏิบัติให้แจ้งคณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร และหากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนดำเนินการต่อไป

3. ศาลรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และวินิจฉัยเกี่ยวกับหน้าที่ และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระ หรือกฎหมายอื่นใดที่อาจขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันกับทุกองค์ต้องปฏิบัติตาม

4. ศาลปกครอง

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง เป็นคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการโดยมิชอบตามกฎหมายกับเอกชน ศาลปกครองแบ่งออกเป็นศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น

5. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ของหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนหรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลของรัฐหรือหน่วยงานที่กระทำการละเมิดนั้น ให้ดำเนินการแก้ไข หากละเลยหรือไม่กระทำให้รายงานต่อรัฐสภา

6. องค์กรภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน

หมายถึง องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรทั้งที่มีการรวมตัวกันมีสถานะทางกฎหมาย หรือไม่มีสถานะทางกฎหมายโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมหรือเรียกร้องสิทธิของตนเองรวมทั้งสามารถมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่กิจกรรมดังกล่าวต้องไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรเข้ากลุ่มตนเอง องค์กรในกลุ่มนี้เกิดขึ้นเองตามยุคสมัยหรือตามภาวะการณ์ ขณะเดียวกันก็เสื่อมสลายและยุติการดำเนินการไปตามเหตุการณ์ตามภาวะการณ์และเงื่อนไขที่ทำให้ต้องสลาย

7. สื่อมวลชน

เป็นสถาบันสำคัญที่จะสะท้อนสภาพแวดล้อมและความเป็นไปในสังคม เช่น สะท้อนพฤติกรรมของผู้หญิงในละครที่ไม่ได้รับผิดชอบ ไม่ประกอบอาชีพ อัจฉาริษยา หรือหากสื่อตอกย้ำการไม่ตัดสินใจวิเคราะห์หรือนำเสนอข่าวสารข้อมูลเพียงด้านเดียวผิดพลาดก็จะเป็นพฤติกรรมที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือสื่อเสนอข่าวผู้มีบทบาทเป็นผู้นำในสังคมซึ่งจะเป็นตัวแบบให้เด็กในบทบาทที่ไม่สอดคล้องกับการสร้างแนวคิดของพลเมือง เช่น ไม่อดทนที่จะฟังความเห็นที่แตกต่างยกย่องคนมีทรัพย์สินสมบัติโดยไม่คำนึงว่าจะได้มาจากการทุจริตหรือไม่

8. กลไกตรวจสอบทางรัฐสภา

ในระบบรัฐสภาซึ่งประกอบไปด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ต่างก็มีกลไกในการตรวจสอบการทำงานเพื่อให้เกิดความโปร่งใส เช่น การตั้งกรรมาธิการสามัญคณะต่างๆ หรือการตั้งกรรมาธิการวิสามัญ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประเด็นปัญหาต่างๆ อันเกิดจากการบริหารงานของฝ่ายบริหาร หรือกลไกการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ หรือการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อตอบข้อซักถาม โดยไม่มีการลงมติไม่ไว้วางใจ เป็นต้น

9. กลไกการตรวจสอบในเชิงระบบการทำงานภายในหน่วยงาน อาทิ

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง หลักการหรือวิธีการที่ใช้ในการบริหารจัดการบ้านเมืองให้มีประสิทธิภาพ และไม่ทุจริต คอร์รัปชัน เป็นมาตรการสร้างความโปร่งใสในหน่วยงานหรือองค์กรมีด้วยกัน 6 หลัก ประกอบด้วยประกอบด้วย

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) คือการปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งรวมถึงการไม่เลือกปฏิบัติการไม่ทำตามอำเภอใจการไม่ละเมิดกฎหมายและการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. หลักคุณธรรม (Morality) คือ การยึดมั่นถือมั่นในคุณธรรมความดีงามความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รวมถึงมีความซื่อสัตย์ จริตใจและยึดมั่นในความสุจริตคุณธรรมเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตทั้งความประพฤติและจิตใจ ซึ่งแต่ละสังคมกำหนดและยอมรับปฏิบัติกัน

3. หลักความโปร่งใส (Accountability) คือ ความถูกต้องชัดเจนปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็นรวมถึงการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้รวมทั้งการให้และรับข้อมูลที่เป็นจริงตรงไปตรงมา

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ รวมทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อรับคำแนะนำมาร่วมวางแผนและปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ ความรับผิดชอบในงานของตนเอง ความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเองรวมถึงการตระหนักและสำนึกในสิทธิและหน้าที่

6. หลักความคุ้มค่า (Cost – Effectiveness or Economy) คือ การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การใช้พลังงานอย่างคุ้มค่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน เป็นต้น

ใบความรู้ที่ 1.7

ค่านิยม/อุดมการณ์ที่ควรเสริมสร้างในระบอบประชาธิปไตย

อุดมการณ์หรือค่านิยมที่ควรเสริมสร้างในระบอบประชาธิปไตยที่สมควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน อาทิ

1. ความรักชาติ

หมายถึง มีความรัก ความสำนึก และภาคภูมิใจในความเป็นไทย นิยมไทย มีความผูกพันหวงแหนในมาตุภูมิ บ้านเกิดเมืองนอนรักผืนแผ่นดินไทย ปฏิบัติตนตามหน้าที่และสิทธิในฐานะพลเมืองดีบำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

2. เคารพกฎหมาย/กติกาก

หมายถึง หลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างปกติสุข ไม่ว่าจะเป็นสังคมใดหรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยกฎระเบียบ กติกากของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้นๆ จำต้องเรียนรู้กฎกติกาของสังคมและปฏิบัติ เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ของสมาชิกในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. คุณธรรม

คำว่า”คุณธรรมจริยธรรม” นี้ เป็นคำที่คนส่วนใหญ่จะกล่าวควบคู่กันเสมอ จนทำให้เข้าใจผิดได้ว่า แท้ที่จริงแล้วคำว่า “คุณธรรม” กับคำว่า “จริยธรรม” เป็นคำแยกออกได้ 2 คำ และมีความหมายแตกต่างกันคำว่า “คุณ” แปลว่า ความดี เป็นคำที่มีความหมายเป็นทางนามธรรมภาพของจิตใจกล่าวคือคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ เช่น มีเมตตา กรุณา เป็นต้น

4. จริยธรรม

คำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติปฏิบัติที่ควรประพฤติเป็นคำที่มีความหมายทางรูปธรรมแนวทางการประพฤติปฏิบัติจนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม เช่น ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบ วินัย เป็นต้น

5. ความมีระเบียบวินัย

ระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่กำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติ คนที่มีระเบียบวินัย เป็นคนที่สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนได้ตามแบบแผนกฎเกณฑ์ และข้อบังคับของสังคมนั้นได้การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้งและลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสุข การงานที่ทำก็จะเสียหาย

6. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในอดีตการหยามเกียรติดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อหน้าสาธารณชน คือการลงโทษรูปแบบหนึ่งที่ถูกใช้ในแทบทุกวัฒนธรรม เพราะคนสมัยก่อนเชื่อว่า คนที่ทำผิดไม่มีสิทธิมีเสียงอะไรต้องก้มหน้ายอมรับความผิด พร้อมกับถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการประามมิให้ผู้อื่นเอาอย่าง การหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังปรากฏในหลายลักษณะใช้ว่าจะต้องประกอบด้วย ความรุนแรง การขู่เข็ญเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการใช้คำพูด เหยียดหยาม ดูถูกดูแคลน

ให้คนรู้สึกด้อยต่ำ ด้อยค่า ขาดความเชื่อมั่นตัวเอง การแสดงออกในลักษณะต่างๆ ซึ่งบางครั้งเป็นเรื่องวัฒนธรรม หรือความเชื่อ มาเกี่ยวข้องด้วย

7. ความรับผิดชอบ

หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หรือการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นต่อการทำงาน ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ความรับผิดชอบแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง
- 2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
- 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม

8. ความสามัคคี

หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำให้บรรลุผลตามที่ต้องการปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกัน ยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายทางเชื้อชาติ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

9. ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียม หมายถึง สิ่งที่สังคมในประเทศไทยนิยมประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องสืบกันมาเป็นเวลานาน จนยึดถือกันจริงจังว่าต้องปฏิบัติเช่นนั้น จึงจะเกิดความสุขความเจริญ มักแฝงไปด้วยศีลธรรมจรรยา ความคิด ความเชื่อ เช่น มารยาทไทย การปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการมีประเพณีต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติไทย ขนบธรรมเนียมแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

- 1) ขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีครอบครัว เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวโดยเฉพาะ เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน
- 2) ขนบธรรมเนียมประเพณีสังคมเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทุกคนในชาติต้องกระทำร่วมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง
- 3) ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เป็นธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา
- 4) ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพท้องถิ่น เช่น ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีสู้ขวัญข้าว ประเพณีบุญบั้งไฟ
- 5) พระราชพิธี เป็นงานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งตามพระราชประเพณี เช่น การถวายผ้าพระกฐินหลวง พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีฉัตรมงคล
- 6) รัฐพิธี เช่น งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา งานถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์ เป็นต้น

ใบความรู้ที่ 1.8

จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือดอกผลของประชาธิปไตยที่คาดหวัง

จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือดอกผลของประชาธิปไตยก็คือ ประโยชน์ที่คนในสังคมประชาธิปไตยคาดหวังว่าจะได้รับเมื่อประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เปรียบความคาดหวังที่เราต้องการประชาธิปไตย เสมือนเมื่อเราต้องการจะปลูกต้นไม้หรือผลไม้ที่เราชอบ เราย่อมคาดหวังที่จะได้ดอกผลความคาดหวังตามธรรมชาติของการปลูกต้นไม้ เช่นปลูกมะม่วง ก็เพราะต้องการมะม่วงที่มีรสหวาน ผลผลิตดี เป็นต้นหรือหากเป็นไม้ดอก ก็ต้องการดอกไม้ที่สมบูรณ์สวยงามคุณภาพดี ก้านแข็งแรงส่งขายได้ราคา

ดังนั้น ดอกผลของประชาธิปไตยก็คือ การกินดีอยู่ดี ความสุขของประชาชนคุณภาพชีวิตที่ดี ความสันติสุข ประเทศมีความเจริญมั่นคง สังคมสงบสุข เป็นต้น

วิชาที่ 2

พลเมืองคุณภาพ

วิชาที่ 2 : พลเมืองคุณภาพ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถ

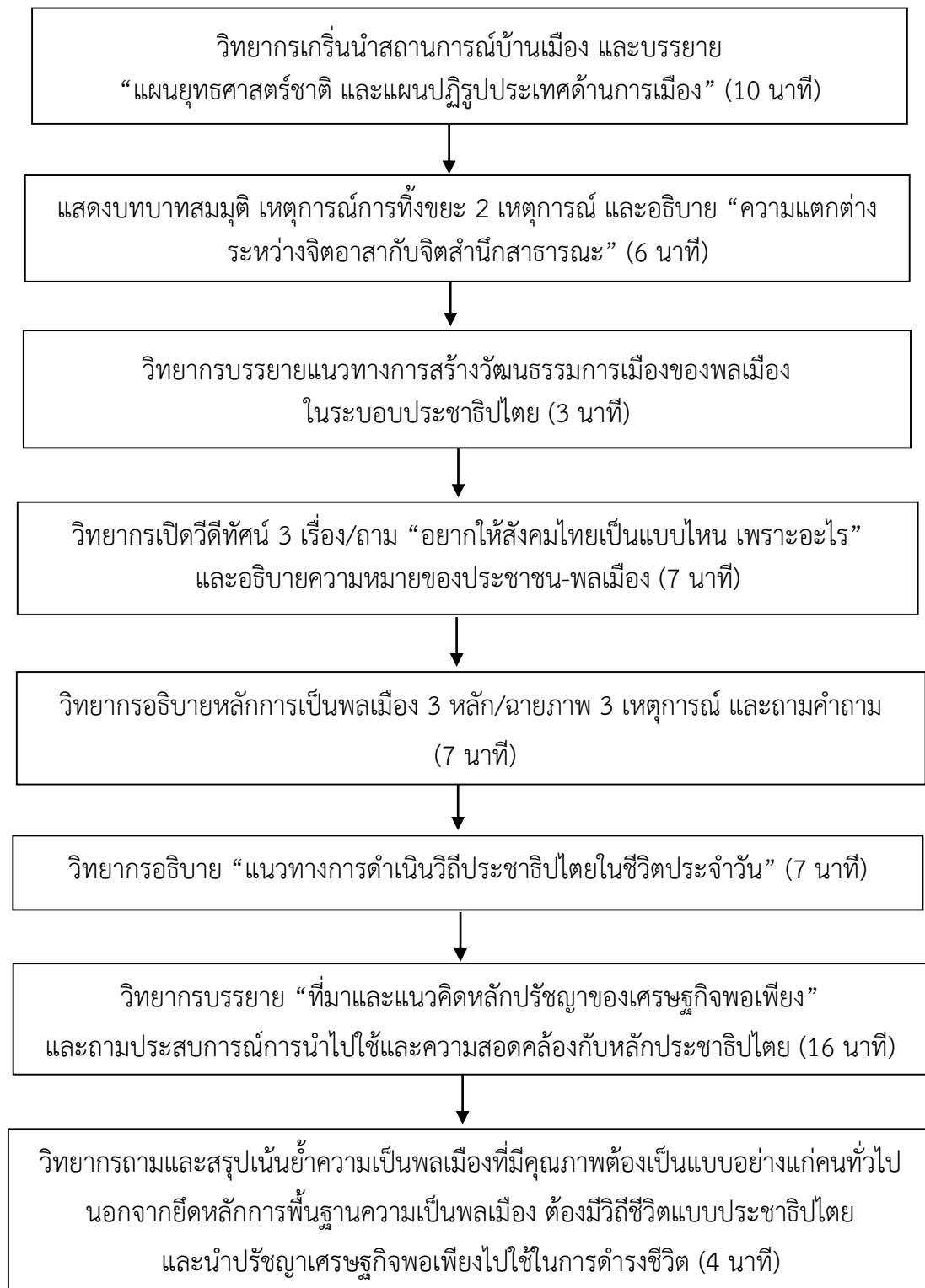
1. อธิบายถึงสถานการณ์บ้านเมืองที่จำเป็นต้องมีแผนยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศได้
2. ระบุประเด็นการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองได้และระบุเครือข่ายพลเมืองที่ดำเนินงานร่วมกับ ศส.ปชต. ได้อย่างน้อย 4 กลุ่ม
3. อธิบายความจำเป็นที่ต้องสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้
4. อธิบายความหมายและความแตกต่างของจิตอาสา และจิตสำนึกสาธารณะได้
5. อธิบายความหมายของ “พลเมือง” และหลักการพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้
6. อธิบายลักษณะการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันได้
7. อธิบายแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยกตัวอย่างการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ที่มา และเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ชาติ
2. สรุปสาระสำคัญของแผนปฏิรูปประเทศด้านการเมือง
3. ความหมายและความแตกต่างระหว่างจิตอาสา และจิตสำนึกสาธารณะ
4. การสร้างวัฒนธรรมการเมืองของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
5. ความหมายของ “พลเมือง” และหลักการพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
6. วิถีประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน
7. แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

ระยะเวลา 60 นาที

กระบวนการอบรม

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>1. ที่มา และ เป้าหมายของแผน ยุทธศาสตร์ชาติ</p> <p>2. สรุปลักษณะสำคัญของแผนปฏิรูปประเทศด้านการเมือง</p> <p>3. ความหมายและความแตกต่างระหว่างจิตอาสาและจิตสำนึกสาธารณะ</p>	<p>ขั้นที่ 1 (10 นาที)</p> <p>1. วิทยากรโยงจากวิชาที่ 1 เข้าสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ 88 ปีประชาธิปไตยของไทย การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศ โดยใช้ภาพนิ่งที่ 2.1-2.2 (4 นาที)</p> <p>2. วิทยากร อธิบายเกี่ยวกับบทบาท กกด. ตามแผนการปฏิรูปในประเด็นต่างๆ และการจัดตั้ง ศส.ปชต. ทุกตำบลเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปร่วมกับเครือข่ายพลเมืองกลุ่มต่างๆ ตามภาพนิ่งที่ 2.3-2.5 (6 นาที)</p> <p>ขั้นที่ 2 (6 นาที)</p> <p>1. แสดงบทบาทสมมติเหตุการณ์การทิ้งขยะ 2 เหตุการณ์</p> <p><u>เหตุการณ์ที่ 1</u> เด็กคนหนึ่ง เห็นเพื่อนบ้านทิ้งขยะลงกับพื้น โดยไม่นำไปทิ้งที่ถังขยะซึ่งอยู่ใกล้ๆ เธอจึงเกิดความคิดว่าหากปล่อยให้ขยะทิ้งเรี่ยราดอยู่เช่นนี้ บ้านเมืองจะไม่สะอาดและเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เธอจึงเดินไปเก็บขยะทิ้งลงในถังขยะเสียเอง (ต่อมาถ้าเธอพบว่ามีคนทิ้งขยะไม่เป็นที่อีกเธอก็จะเก็บไปทิ้งให้อีก)</p> <p><u>เหตุการณ์ที่ 2</u> แม้เด็กคนนี้จะช่วยเก็บขยะแทนคนอื่นที่ทิ้งไม่เป็นที่ ปัญหาขยะก็ไม่หมดไปเสียที เด็กจึงคิดว่า เธอต้องทำอะไรบางอย่าง เพื่อให้ปัญหานี้หมดไป ดังนั้น เมื่อมีคนทิ้งขยะไม่เป็นที่อีก เธอจึงเดินไปบอกอย่างสุภาพว่า “ขอโทษค่ะ คุณอา ทิ้งขยะไม่เป็นที่ตรงนี้ห้ามทิ้ง ผิดกฎหมายค่ะ ช่วยนำขยะไปทิ้งในถังขยะด้วยนะคะ ช่วยกันรักษาความสะอาดเถอะค่ะ”</p> <p>แรกๆ ผู้ใหญ่ทำท่าไม่พอใจ แต่เมื่อเธอพยายามขอร้องอย่างสุภาพและยืนรอทำให้ผู้ใหญ่คนนั้นเกิดความสำนึกและนำขยะไปทิ้งในถัง</p>	<p>1. ภาพนิ่งที่ 2.1 88 ปีประชาธิปไตยไทย</p> <p>2. ภาพนิ่งที่ 2.2 แผนยุทธศาสตร์และการปฏิรูปประเทศ</p> <p>3. ภาพนิ่งที่ 2.3 5 ประเด็นปฏิรูปด้านการเมือง</p> <p>4. ภาพนิ่งที่ 2.4 หน้าที่ของ ศส.ปชต.</p> <p>5. ภาพนิ่งที่ 2.5 ศส.ปชต. และเครือข่ายพลเมือง</p> <p>6. ภาพนิ่งที่ 2.6 ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ</p> <p>7. อุปกรณ์การแสดงทิ้งขยะ เช่น ถังขยะ/เศษขยะ ฯลฯ</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>4. การสร้างวัฒนธรรมการเมืองของพลเมืองใน</p>	<p>2. ถาม “ชอบเหตุการณ์ใดมากกว่ากัน” รอคำตอบและถามต่อ “เพราะเหตุใด”</p> <p>3. สรุป แม้เป็นเรื่องที่ดีทั้ง 2 เหตุการณ์ แต่เราจะชอบเหตุการณ์ที่ 2 มากกว่า เพราะเป็นการช่วยเหลือแก้ปัญหาส่วนรวม ส่วนเหตุการณ์แรก แม้จะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นเช่นกัน แต่ปัญหาส่วนรวมไม่ได้แก้ไขเพราะคนไม่เปลี่ยนพฤติกรรม</p> <p>คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>เหตุการณ์ที่ 1 เป็นเรื่องของการมีจิตอาสา แต่ไม่เพียงพอในการแก้ปัญหาสังคม เพราะไม่ได้แก้ไขจุดจุดหรือไม่ได้แก้ที่พฤติกรรมของผู้ที่ก่อปัญหา ส่วนเหตุการณ์ที่ 2 เป็นเรื่องของการยกระดับจากจิตอาสาเป็นจิตสำนึกสาธารณะ เป็นการแก้ปัญหา หรือแก้ไขที่ตัวปัญหาโดยตรง เป็นการทำให้ส่วนรวม บางครั้งทำแล้วอาจประสบปัญหาต่างๆ ตามมา แต่เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ก็มีความกล้าบอกกล่าว หรือเสนอแนะ แม้บางครั้งต้องคัดค้านก็ต้องทำ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม</p> <p>4. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 2.6 อธิบายความหมายของ “จิตสำนึกสาธารณะ” ว่าหมายถึง “สำนึกของพลเมือง ในการดูแลคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวม แสดงออกได้หลายวิธี เช่น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าคัดค้าน กล้าเสนอแนะ กล้าตรวจสอบติดตามเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม มุ่งสนับสนุนให้เกิดสิ่งที่ดี และปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข ปรับปรุง เป็นต้น</p> <p>5. สรุป “จิตสำนึกสาธารณะ” ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่อยู่ที่การหมั่นฝึกฝนตนเอง จึงจะเกิดจิตสำนึกสาธารณะ เช่น การทำความดี การแบ่งปัน ด้วยตัวป็นสุข มีความเสียสละ หรือรับผิดชอบต่อส่วนรวมได้</p> <p>ขั้นที่ 3 (3 นาที)</p> <p>วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 2.7 อธิบายว่า “ในความเป็นจริงนั้นสังคมไทยยังมีจิตสำนึกสาธารณะน้อย</p>	<p>8. ภาพนิ่งที่ 2.7 การผสมผสานวัฒนธรรมการเมือง 2 วัฒนธรรม</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ระบอบประชาธิปไตย</p> <p>5. ความหมายของ “พลเมือง”</p>	<p>บางส่วนยังถือว่ารัฐไม่ใช่ เป็นหน้าที่ของคนอื่นหรือหน่วยงานรัฐต้องดำเนินการ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยหล่อหลอมวัฒนธรรมไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและยึดมั่นสถาบันพระมหากษัตริย์ เข้ากับวัฒนธรรมการเมืองแบบตะวันตก มาเป็นวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>ทั้งนี้ เพื่อให้คนในชาติเกิดจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกัน รักหวงแหน สามัคคี เสียสละ เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นสำคัญ</p> <p>ขั้นที่ 4 (7 นาที)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยากรฉายวิดีโอทัศน์ จำนวน 3 เรื่อง (ความยาวประมาณ 2 นาที) คือ 1. เรื่อง “ตู้ปันสุข” 2. เรื่อง “จรรยาจร” 3. เรื่อง “คนแย่งซื้อของในห้างแมคโคร” เสร็จแล้ว วิทยากรถามว่า “จากวิดีโอทัศน์ ทั้ง 3 เรื่อง อยากให้คนในสังคมไทยเป็นแบบไหน เพราะอะไร” (ให้ได้ 2 - 3 คำตอบ) 2. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 2.8 อธิบายความหมายและความแตกต่างของคำ 2 คำ ที่ทุกคน ได้ยินกันบ่อยๆ <p>คำแรก คือ “ประชาชน”ซึ่งหมายถึง คนไทยทั้ง 67 ล้านคน ทุกคนเป็นประชาชนทั้งหมด</p> <p>คำที่สอง คือ “พลเมือง” (พละ+เมือง) หมายถึง คนที่เป็นกำลังของบ้านเมือง เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่ยอมรับผิดชอบต่อความไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม และมักแสดงออกถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเองและผู้อื่น”</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. วิทยากรถามต่อว่า “ในช่วงที่เกิดระบอบโควิด 19 มีใครทำหน้าที่เป็นพลเมืองบ้าง ทำอย่างไร” (ให้ได้ตัวอย่าง 4-5 คน) 	<p>9. วิดีทัศน์ 3 เรื่อง แสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมือง - ไม่เป็นพลเมือง</p> <p>10. ภาพนิ่งที่ 2.8 ความหมายของ “พลเมือง”</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>6. หลักการพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย</p>	<p>4. วิทยากรสรุป ในสังคมไทย เรามีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังเฉยชา ยอมจำนน ต่อความไม่ถูกต้อง เห็นการทุจริต คอร์รัปชัน การเอาใจเอาเปรียบเป็นเรื่องธรรมดา แต่ประชาชนที่มีจิตสำนึกสาธารณะเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกำลังของบ้านเมืองหรือที่เรียกว่า “พลเมือง” ยังมีน้อย จึงจำเป็นต้องสร้างพลเมืองให้มากขึ้น เพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติบ้านเมืองต่อไป</p> <p>ขั้นที่ 5 (7 นาที)</p> <p>1. วิทยากรฉายภาพภาพนิ่งที่ 2.9 อธิบายและยกตัวอย่างหลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3 หลัก คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) การเคารพสิทธิ เสรีภาพ เคารพกฎ กติกาของสังคม และกฎหมาย 3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และประเทศชาติ <p>2. วิทยากรฉายภาพ 3 เหตุการณ์ (ภาพนิ่งที่ 2.10-2.12) และถามแต่ละภาพว่าเกี่ยวกับหลักการเป็นพลเมืองในเรื่องใด อย่างไร</p> <p>ภาพที่ 2.11 ภาพของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>ภาพที่ 2.12 ภาพของการเคารพสิทธิ เสรีภาพ กฎ กติกาของสังคม และกฎหมาย</p> <p>ภาพที่ 2.10 ภาพความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และประเทศชาติ</p>	<p>11. ภาพนิ่งที่ 2.9 หลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย</p> <p>12. ภาพนิ่งที่ 2.10-2.12 ภาพ 3 เหตุการณ์ถามเกี่ยวกับหลักการเป็นพลเมือง</p>
<p>7. วิถีประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน</p>	<p>ขั้นที่ 6 (7 นาที)</p> <p>1. วิทยากรเชื่อมโยงว่า การเป็นพลเมือง มิใช่อยู่ที่คำพูด แต่อยู่ที่พฤติกรรมหรือการกระทำว่าได้ยึดถือตามหลักการพื้นฐานของการเป็นพลเมืองหรือไม่ นอกจากนั้นผู้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยใน</p>	<p>13. ภาพนิ่งที่ 2.13 วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>8. แนวคิดหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการ นำไปปรับใช้ในการ ดำเนินชีวิต</p>	<p>ชีวิตประจำวันอีกด้วย มิใช่เป็นพลเมืองเฉพาะขณะปฏิบัติหน้าที่ แต่ความประพฤติส่วนตัวหรือในครอบครัวแม้ก็จะไม่สามารถรักษาคุณภาพความเป็นพลเมืองของตนได้</p> <p>2. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 2.13 อธิบายว่า คนในสังคมมีความแตกต่างกัน ทั้งความต้องการ แนวความคิด ความรู้ ฐานะ การจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการใช้ชีวิตครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยมีแนวทางดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย 3) เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น 4) รู้หน้าที่ มีวินัย และมีความรับผิดชอบ 5) ใช้เหตุผล เคารพความแตกต่าง 6) ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ 7) มีส่วนร่วมไม่เพิกเฉย ไม่ดูตายต่อปัญหาบ้านเมือง <p>ในฐานะที่พลเมืองเป็นแบบอย่างของการทำความดี เป็นผู้มั่งคั่งสำนึกสาธารณะ จึงควรเป็นแบบอย่างของนักประชาธิปไตยด้วยการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รวมทั้งนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วย</p> <p>ขั้นที่ 7 (20 นาที)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยากรบรรยายเชื่อมโยง “แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9” ตามภาพนิ่งที่ 2.14 และภาพนิ่งที่ 2.15 สรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือหลักการดำเนินชีวิตให้พอมีพอกินเป็นพื้นฐานก่อน โดยพึ่งตนเองหรืออ้อมซู่ได้ด้วยหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ (5 นาที) 1) ความพอประมาณ หมายถึง มีความพอดีไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไปในการหารายได้หรือรายจ่าย 	<p>14. ภาพนิ่งที่ 2.14-2.15 แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>15. ภาพนิ่งที่ 2.16 ตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>16. ภาพนิ่งที่ 2.17 ภาพจุดเด่นของสังคมไทย</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
	<p>2) ความมีเหตุผล ตัดสินใจเกี่ยวกับความพอประมาณอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ รอบคอบ</p> <p>3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง มีการเตรียมตัว เตรียมความพร้อมที่จะรับผลทั้งด้านความสำเร็จ และล้มเหลว และมีแผนสำรองไว้รองรับด้วยความไม่ประมาท</p> <p>โดยใช้ 2 เรื่องไขประกอบการตัดสินใจ ได้แก่</p> <p>1) ความรู้ หมายถึง มีความรู้ มีความเข้าใจ หมั่นศึกษา อบรม และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง</p> <p>2) คุณธรรม หมายถึง การนำคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และมีความสุข ร่มเย็น เช่น มุ่งฟังตนเอง มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เอื้อเฟื้อ เมตตา ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เห็นแก่ส่วนรวม เดินทางสายกลาง เป็นต้น</p> <p>3. วิทยากรถามประสบการณ์การนำไปใช้ของผู้เข้าอบรมว่า “1.มีใครบ้างที่ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต ได้ผลหรือไม่ อย่างไร (2-3 คำตอบ) 2. มีใครบ้างที่สนใจจะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต จะใช้อย่างไร (2-3 คำตอบ) (5 นาที)</p> <p>4. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 2.16 สรุปการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้ทุกระดับและยกตัวอย่างเพิ่มเติมทั้งระดับบุคคล ชุมชน (เครือข่าย) และภาคธุรกิจ และถามเชื่อมโยงกับประชาธิปไตยว่า “ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องหรือไปกันได้กับหลักประชาธิปไตยอย่างไร” (3-4 คำตอบ) (5 นาที)</p> <p>5. วิทยากรสรุปว่าสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าสู่ความเป็นพลเมืองคุณภาพ (4 นาที)</p>	<p>17. ภาพนิ่งที่ 2.18 พลเมืองไทยใครจะสร้าง</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
	<p>ประเทศไทยของเราปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ที่พลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย</p> <p>สังคมไทยของเรามีจุดเด่นที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยอยู่หลายอย่าง เช่น มีธรรมชาติที่สวยงาม มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย (ฉายภาพนิ่งที่ 2.17) อาหารอุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เรามีชาติเป็นของเราโดยไม่ต้องไปแก่งแย่ง ชว่งชิง รบราใครเพื่อให้ได้ชาติมา เรามีเสรีภาพในการนับถือศาสนาไว้ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้กระทำความดีละเว้นความชั่ว มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจคนไทย ทั้งชาติ</p> <p>ประเทศของเรามีพร้อมทุกอย่าง อย่างเดียวที่เราไม่มีคือพลเมืองดีที่มีคุณภาพมากพอในการช่วยกันพัฒนาและรักษาประเทศนี้ไว้ จึงมีความจำเป็นต้องสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพให้มากขึ้น (ฉายภาพนิ่งที่ 2.18) และภารกิจนี้มีใช้หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่เป็นหน้าที่ของพวกเราทุกคนที่จะต้องช่วยกันสร้างขึ้นมาจากประชาชนที่เห็นกันอย่างดาษดื่น มาช่วยกันสร้างให้เป็นพลเมือง และจากพลเมืองทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพให้ได้และ ถ้าม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ถึงขณะนี้ใครคิดว่าตนเองเป็นพลเมืองคุณภาพแล้วบ้าง (มีคนยกมือ) 2) มากพอแล้วหรือยัง (คำตอบคือ ยังไม่พอ) 3) ทำอย่างไรถึงจะพอ (คำตอบคือ ต้องทำให้ประชาชนทุกคนเป็นพลเมือง) <p>คำตอบจึงอยู่ที่พวกเราทุกคนที่จะต้องเป็นแบบอย่างของพลเมืองคุณภาพ ปฏิบัติตนตามหลักการพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างของการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งช่วยกันสร้าง</p>	

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
	ประชาชนให้เป็นพลเมือง และสร้างพลเมืองให้เป็นพลเมืองคุณภาพ มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ เพื่อความอยู่ดี กินดี มีความสุข ของพวกเราทุกคน	

สื่อและอุปกรณ์

1. ภาพนิ่ง

ภาพนิ่งที่ 2.1	“88 ปีประชาธิปไตยไทย”
ภาพนิ่งที่ 2.2	แผนยุทธศาสตร์และการปฏิรูปประเทศ
ภาพนิ่งที่ 2.3	5 ประเด็นปฏิรูปการเมือง
ภาพนิ่งที่ 2.4	หน้าที่ของ ศส.ปชต.
ภาพนิ่งที่ 2.5	ศส.ปชต.และเครือข่ายพลเมือง
ภาพนิ่งที่ 2.6	ความหมายของ “จิตสำนึกสาธารณะ”
ภาพนิ่งที่ 2.7	การผสมผสานวัฒนธรรมการเมือง 2 วัฒนธรรม
ภาพนิ่งที่ 2.8	ความหมายของ “พลเมือง”
ภาพนิ่งที่ 2.9	หลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ภาพนิ่งที่ 2.10-2.12	ภาพ 3 เหตุการณ์ ใช้ถามเกี่ยวกับหลักการเป็นพลเมือง
ภาพนิ่งที่ 2.35	วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
ภาพนิ่งที่ 2.14-2.15	แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ภาพนิ่งที่ 2.16	ตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง
ภาพนิ่งที่ 2.17	ภาพจุดเด่นของสังคมไทย
ภาพนิ่งที่ 2.18	พลเมืองไทยใครจะสร้าง...

2. ใบความรู้

ใบความรู้ที่ 2.1	แผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ
ใบความรู้ที่ 2.2	การปฏิรูปประเทศด้านการเมือง
ใบความรู้ที่ 2.3	วัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง
ใบความรู้ที่ 2.4	พลเมืองคุณภาพ
ใบความรู้ที่ 2.5	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. วิดีทัศน์

วิดีโอทัศน์ที่ 1	ผู้ป็นสุข
วิดีโอทัศน์ที่ 2	จราจร
วิดีโอทัศน์ที่ 3	คนแย่งซื้อของ

4. วัสดุ อุปกรณ์อื่น ๆ

เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

5. การวัดและประเมินผล

5.1 การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม

5.2 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกณฑ์การวัดผลไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

ยินดีต้อนรับ
ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ” ทุกท่าน

วิชาที่ 2 พลเมืองคุณภาพ

88 ปี ประชาธิปไตยไทย

รัฐธรรมนูญ 20 ฉบับ
การเลือกตั้ง 26 ครั้ง
รัฐบาล 62 คณะ
นายกรัฐมนตรี 29 คน
ปฏิวัติรัฐประหาร 13 ครั้ง

ภาพนิ่งที่ 2.1

แผนการปฏิรูปประเทศ ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ประชาชนชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคี สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่ออนาคตที่สดใส มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ การปฏิรูปประเทศต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับยุทธศาสตร์ชาติ

แผนการปฏิรูปประเทศ 13 ด้าน

ด้านการเมือง

ภาพนิ่งที่ 2.2

5 ประเด็นการปฏิรูปการเมือง

- 1 เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม
 - * ให้ความรู้การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 2 แก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี และการรู้จักสามัคคี
- 3 การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น
- 4 สร้างการเลือกตั้งสุจริต และเที่ยงธรรม ปฏิรูปอย่างไร * เป็นวาระแห่งชาติ
 - * ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัดการเลือกตั้ง
- 5 สร้างรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ภาพนิ่งที่ 2.3

ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย(ศส.ปชต.) เป็นกลไกขับเคลื่อนในทุกตำบล มีหน้าที่

- เป็นศูนย์กลางการพัฒนาประชาธิปไตย
- สร้างการเรียนรู้ประชาธิปไตยและการเลือกตั้งแก่ประชาชนและเยาวชน
- ส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตย
- สร้างและขยายเครือข่ายพลเมือง
- มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ภาพนิ่งที่ 2.4

วัฒนธรรมบิณฑังสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นรากฐานวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบตะวันตก

2 วัฒนธรรมการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มีคลิปสั้น ๆ 3 เรื่องให้ดูกัน ดูแล้ว จะมีคำถามง่าย ๆ โปรดติดตามนะคะ

ตู้ปันสุข

ประชาชน → คนทั่ว ๆ ไป

พลเมือง (กำลังของบ้านเมือง)

ประชาชนที่มี...

- มีจิตสำนึกสาธารณะ
- มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม
- เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
- ไม่ยอมจำนน
- ปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเองและผู้อื่น

ภาพที่ 2.8

นอกจากพลเมือง
จะเป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ
และมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
ยังนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล ภูเก็ต ๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๖

พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนและราษฎร ๑

พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนและราษฎร ๑

ภาพนั้ที่ 2.14

พลเมืองไทย
ใครจะสร้าง
???

ภาพนั้ที่ 2.18

ใบความรู้ที่ 2.1

แผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ

นับแต่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 ประชาธิปไตยของไทยล้มลุกคลุกคลานมาตลอดระยะเวลา 88 ปีที่ผ่านมา เรามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ มีการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้ว 26 ครั้ง มีรัฐบาลมาแล้ว 62 คณะ มีนายกรัฐมนตรี 29 คน แต่เราก็มีการปฏิวัติรัฐประหารถึง 13 ครั้ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านการยึดอำนาจด้วยการล้มล้างรัฐธรรมนูญ กลายเป็นวัฏจักร ของการบริหารประเทศ ระหว่างรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง และรัฐบาลที่มาจาก การยึดอำนาจโดยมีรัฐธรรมนูญที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่เป็นเป้าหมายหลักของการเปลี่ยนแปลง นั่นก็เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ

เหตุผลในการรัฐประหาร บ่อยครั้งมักจะอ้างว่ามาจากนักการเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรม พรรคการเมืองเป็นของนายทุน มีการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ เกิดความแตกแยกในทางการเมืองจนไม่สามารถใช้กลไกตามกฎหมาย จึงมีการรัฐประหาร ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาประเทศที่ขาดความต่อเนื่อง แผนพัฒนาประเทศและแผนยุทธศาสตร์ชาติไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง การบริหารประเทศเกิดความ ยุ่งยาก และไม่อาจสร้างความผาสุกให้กับประชาชนทั้งประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ จึงกำหนดไว้ในมาตรา 65 ให้รัฐจัดให้มีแผนยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการจัดทำแผนการพัฒนาประเทศ ให้สอดคล้องและบูรณาการทุกภาคส่วนไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ โดยต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย

แผนยุทธศาสตร์ชาติ จึงเป็นการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาประเทศระยะยาว ที่ทุกภาคส่วนจะต้องมองเห็นภาพอนาคตของประเทศร่วมกัน และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ยุทธศาสตร์ชาติจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อกำหนดให้เป็นแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ย่อมเป็นกรอบที่มีแผนงานและแนวทางการขับเคลื่อนที่ชัดเจนในการพัฒนาประเทศไทยให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

ความมั่นคง

ความปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นความมั่นคงในทุกมิติที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกนำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่อง โปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและสามัคคี มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เป็นต้น

ความมั่งคั่ง

การขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ มีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งสามารถแข่งขันเพื่อสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ และสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเมือง ทุกที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประเทศไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน

ความยั่งยืน

การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นความเจริญเติบโตบนพื้นฐาน การรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะ รักษาและเยียวยาระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมายการพัฒนาประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ

- 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย
- 2) ขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้
- 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ
- 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม
- 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ
- 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของรัฐ

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ แบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนา เพื่อให้ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย มีเอกราชอธิปไตย มีความสงบเรียบร้อย โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาคน เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูล เพื่อรองรับภัยคุกคามและภัยพิบัติ ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ บนพื้นฐานแนวคิด **ต่อยอดอดีต** นำจุดเด่นความเป็นไทยผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้สอดรับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลก **ปรับปรุงจจุบัน** ปูทางสู่นาคตผ่านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศและปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ **สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต** โดยการเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ และปรับรูปแบบธุรกิจ พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้สามารถสร้างรายได้และการจ้างงานใหม่ บนเวทีโลก ควบคู่กับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี ลดความเหลื่อมล้ำของคนในคราวเดียวกัน

3. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน มีจิตสำนึกสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น เป็นพลเมืองดีของชาติ รักการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อดึงพลังจากทุกภาคส่วนมาร่วมขับเคลื่อน โดยสนับสนุนให้ประชาชนร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม กระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินระดับท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ให้ประชาชนมีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการอย่างเท่าเทียม

5. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแบบทางตรง บนพื้นฐานการเติบโตร่วมกันทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต

6. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับปรุงสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐ เป็นภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์ นำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส โดยร่วมปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริต ประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง และกระบวนการยุติธรรม ต้องมีกฎหมายต้องชัดเจน ลดความเหลื่อมล้ำ ไม่เลิกปฏิบัติ และยึดหลักนิติธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติเหล่านี้ หากสามารถส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและบูรณาการจากทุกภาคส่วนแล้ว จะนำมาสู่การขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวสู่เศรษฐกิจและสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างสถาบันหลักของชาติให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงเป็นจุดยึดเหนี่ยวของสังคม มีความสามัคคีของคนในชาติ มีความสงบสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในทุกพื้นที่ มีรายได้ในกลุ่มประเทศรายได้สูง ความเป็นธรรมในสังคมและความเหลื่อมล้ำลดลงในทุกมิติ ส่งผลให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก สิ่งเหล่านี้เปรียบได้กับดอกผลของต้นไม้ประชาธิปไตย ที่จะผลิบานในสังคม ทั้งนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในการพัฒนาประเทศไปในทิศทางเดียวกัน จึงถึงเวลาแล้วที่ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องลุกขึ้นมาปฏิรูปประเทศให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหมวดขึ้นใหม่ เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นั่นคือ หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ด้วยมีความมุ่งหวังว่า

1. ประชาชนมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนา ด้านจิตใจ

2. สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ

3. ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดผลตามเป้าหมาย จึงได้กำหนดแผนและขั้นตอนมุ่งเน้น การปฏิรูปอย่างแท้จริง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ร่วมดำเนินการปฏิรูป ประเทศ ดังนี้

“ด้านการเมือง”

การเมืองดีจำเป็นต้องสร้างประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดย สุจริตที่แตกต่าง และกระตุ้นให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจาก การครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด ขณะเดียวกันพรรคการเมืองจะต้องดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง ให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของ ประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและ มีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ทั้งสร้างกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศโฆษณา นโยบายที่มีได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสียหายอย่างรอบด้าน ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองก็ต้องมีกลไกควบคุมให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อประชาชนในการ ปฏิบัติหน้าที่ของตน และจำเป็นต้องมีมาตรการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การปฏิรูปประเทศด้านการเมือง จึงมุ่งเน้นการสร้างพลเมืองให้มีความรู้ความเข้าใจที่ ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสร้าง พรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน

“ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน”

การสร้างภาครัฐที่เข้มแข็ง จะต้องจัดให้มีปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะโดยนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน บูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นระบบข้อมูลปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้าง ระบบการบริหารงาน แผนกำลังคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ๆ ในสังคม โดยต้องดำเนินการให้เหมาะสมกับภารกิจของหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกัน ทั้งปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลภาครัฐเพื่อจูงใจให้ผู้มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ามาทำงานในหน่วยงานของรัฐ และสามารถเจริญก้าวหน้าได้ตามความสามารถและผลสัมฤทธิ์ของงานของแต่ละบุคคล มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องโดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อให้การปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการคุ้มครองป้องกันบุคลากรภาครัฐจากการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมของผู้บังคับบัญชา และที่สำคัญต้องปรับปรุงระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้มีความคล่องตัว เปิดเผยตรวจสอบได้ และมีกลไกในการป้องกันการทุจริตทุกชั้นตอน

การปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน จึงมุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานของรัฐโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และสร้างมาตรการคุ้มครอง ป้องกันจากการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมของผู้บังคับบัญชา

“ด้านกฎหมาย”

กฎหมายจะต้องถูกบังคับเท่าที่จำเป็นอย่างเท่าเทียม โดยปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้บังคับให้สอดคล้องกับหลักการว่าด้วยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

ปฏิรูประบบการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมวิชากฎหมายเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายให้เป็นผู้มีความรอบรู้ มีนิติทัศนะ และยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมาย และพัฒนาระบบฐานข้อมูลกฎหมายของรัฐโดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลกฎหมายได้สะดวก และสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมายได้ง่าย รวมทั้งจัดให้มีกลไกช่วยเหลือประชาชนในการจัดทำและเสนอร่างกฎหมาย

การปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย จึงมุ่งเน้นพัฒนาการออกกฎหมายด้วยหลักนิติธรรมที่สอดคล้องและเป็นสากล สร้างความเป็นธรรมและขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม

“ด้านกระบวนการยุติธรรม”

กระบวนการยุติธรรมจะต้องสร้างความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายให้เข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นธรรม โดยให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า มีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ทั้งสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยสะดวกและรวดเร็ว และ ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม,และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ในใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

การปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรม จึงมุ่งเน้นการถ่วงดุลให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม เท่าเทียม มีประสิทธิภาพ ทั้งต้องปรับปรุงให้การดำเนินงานของตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ

“ด้านการศึกษา”

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างคนในชาติให้มีความเป็นพลเมือง ดังนั้น จึงต้องให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา (พ.ร.บ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561)

สร้างกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครูและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้

ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

การปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา จึงมุ่งเน้นการปรับปรุงจัดการเรียนการสอนตั้งแต่เด็กเล็ก ก่อนวัยเรียน ครอบคลุมถึงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ ด้วยครู อาจารย์ ที่มีความเป็นวิชาชีพ **“ด้านเศรษฐกิจ”**

ระบบเศรษฐกิจต้องปฏิรูปให้เกิดการแข่งขันเพื่อให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ อย่างยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี นำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปรับปรุงระบบภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มพูนรายได้ของรัฐด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงระบบการจัดทำ และการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล และส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการ แต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพ ของประชาชน

การปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ จึงมุ่งเน้นการเสริมสร้างการแข่งขันของประเทศให้เติบโต ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และปรับปรุงระบบภาษีอากรให้เกิดความเป็นธรรม

“ด้านอื่นๆ”

นอกจากการปฏิรูป 6 ด้านดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปประเทศด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืนโดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน การกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ การจัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ สร้างหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์การเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน จัดให้มีระบบการแพทย์ปฐมภูมิที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยกำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศ ดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มุ่งเน้นการรักษา ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์และยั่งยืน เป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ

ด้านสาธารณสุข

มุ่งเน้นการวางระบบดูแลสุขภาพให้ทุกคนได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็น สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ

มุ่งเน้นการสร้างดุลยภาพระหว่างเสรีภาพของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนรับผิดชอบต่อสังคม การกำกับที่มีความชอบธรรม และการใช้พื้นที่ดิจิทัลเพื่อการสื่อสารอย่างมีจรรยาบรรณ ดำรงรักษาเสรีภาพของการแสดงออก การรับรู้ของประชาชน ด้วยความเชื่อว่าเสรีภาพของการสื่อสารคือเสรีภาพของประชาชน ตามแนวทางของประชาธิปไตย และการให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมในการให้ความรู้แก่ประชาชน ปลุกฝังวัฒนธรรมของชาติ และปลุกฝังทัศนคติที่ดี

ด้านสังคม

มุ่งเน้นการสร้างหลักประกันทางรายได้ในวัยเกษียณที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สังคมไทยเป็นสังคมแห่งโอกาสและไม่แบ่งแยก ภาครัฐมีข้อมูลและสารสนเทศด้านสังคมที่บูรณาการทุกหน่วยงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ และให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง โดยสามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง

ด้านพลังงาน

มุ่งเน้นการบริหารจัดการพลังงานสร้างแผนจัดหาที่ได้รับการยอมรับ ส่งเสริมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน และกำหนดทิศทาง การพัฒนาและการลงทุนเทคโนโลยีใหม่ของประเทศ ตลอดจนเพื่อให้การบริหารจัดการด้านพลังงาน มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานตามแผนการจัดหาที่ปรับปรุงใหม่ กระตุ้นการลงทุนด้านพลังงานและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญและ

ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ

มุ่งเน้นการสร้างมาตรการควบคุมการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และยกระดับการบังคับใช้มาตรการทางวินัยและกฎหมายต่อเจ้าพนักงานของรัฐ

การปฏิรูปประเทศให้บรรลุยุทธศาสตร์ชาติ จะเป็นหัวใจสำคัญเรื่องหนึ่งในการที่จะแก้ปัญหาของประเทศและจะทำให้ประเทศมีการพัฒนาทางการเมืองไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพราะปัญหาการเมือง (แทรกชีวิตกับการเมือง) นำมาสู่ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ และเป็นบ่อเกิดของปัญหาด้านอื่นๆ ที่ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศทั้งสิ้น จึงจำเป็นต้องวางรากฐานทางการเมืองที่มั่นคง เข้มแข็ง ยั่งยืน และเป็นการเมืองที่ใสสะอาด โดยการสร้างคนที่เป็นนักการเมืองรุ่นใหม่ที่มีใจเป็นประชาธิปไตย มีอุดมการณ์ มีจิตสำนึกในการเสียสละ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ และความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งประเทศให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความผาสุก มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ในฐานะนักการเมืองที่มีธรรมาภิบาล มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในบ้านเมืองด้วยการใช้สิทธิและปกป้องรักษาสิทธิในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนด้วยการซื้อสิทธิขายเสียง และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในการเลือกคนดีเป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อเลือกคนดีให้เป็นนักการเมืองที่ดี และร่วมกันตรวจสอบนักการเมืองหรือตัวแทนที่ประชาชนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน

ใบความรู้ที่ 2.2 การปฏิรูปประเทศ ด้านการเมือง

นับเป็นระยะเวลากว่า 88 ปีที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยก็ยังไม่สามารถพัฒนาการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มั่นคง มีความชอบธรรมมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้อย่างเป็นรูปธรรมแก่คนในประเทศ เนื่องจากการเมืองไทยยังคงมีลักษณะวนเวียนเป็นวงจรสลับกันไปมาระหว่างการเลือกตั้งกับการยึดอำนาจด้วยการรัฐประหาร

แนวคิดหรือกระแสของระบอบประชาธิปไตยที่แพร่หลายในโลกหลายทศวรรษที่ผ่านมาเป็นแนวคิด และรูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นของโลกตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลต่อรัฐและสังคม ต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยสูง แต่กระนั้นก็ตามคงปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดและรูปแบบของประชาธิปไตยดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ เกิดความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันเราจะเห็นว่าแต่ละประเทศได้เปิดกว้างขึ้นให้กับแนวคิดและรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่หลากหลายขึ้น เป็นการเพิ่มทางเลือกของสังคมในการดำเนินวัฒนธรรมหรือสิ่งที่ตั้งงามในท้องถิ่นหรือประเทศชาติของตนควบคู่ไปกับวัฒนธรรมกระแสหลักของโลกคือการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เป้าหมายประการสำคัญของการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองของไทยจึงอยู่ที่การธำรงไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีความมั่นคง มีความชอบธรรมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประเทศชาติ บ้านเมือง และประชาชน ทั้งมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว การปฏิรูปการเมืองของไทยจึงไม่ควรยึดติดหรือ เกร็งครัดกับทฤษฎี แนวคิด รูปแบบและกฎกติกาประชาธิปไตยของประเทศตะวันตกมากเกินไป แต่ควรมีความยืดหยุ่น ผสมผสานกับวิถีแบบตะวันออก ประสบการณ์การเมืองการปกครองของประเทศที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อดีและจุดแข็งต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษพื้นฐานดั้งเดิมของไทยเข้าร่วมด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองจะปฏิเสธแนวคิดสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอันเป็นสากล แต่จุดแข็งซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย คือ “สถาบันพระมหากษัตริย์” เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยอย่างยาวนาน กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่มาแห่งความชอบธรรมสูงสุดในการเมืองการปกครองผ่านกระบวนการที่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างเป็นทางการและเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นประเพณีแนวทางปฏิบัติต่อกันดั่งนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงเป็นลักษณะพิเศษและเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญสำหรับการปฏิรูปการเมืองของไทย

แท้จริงแล้ว คำว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่คู่กันระหว่างสองวัฒนธรรมทางการเมือง สังคมไทยมีรากฐานวัฒนธรรมยึดมั่นสถาบันพระมหากษัตริย์คงอยู่อย่างยาวนานควบคู่ไปกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ นอกจากนี้ แนวคิด วัฒนธรรม และอุปนิสัยของคนไทยก็เป็นพื้นฐานดั้งเดิมที่สามารถนำมาปรับใช้ เพื่อเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตย เช่น วัฒนธรรมของคนไทยที่มีความยืดหยุ่น ประนีประนอม การมีระบบอาวุโส ระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง ผู้ใหญ่-ผู้น้อย รู้แพ้รู้ชนะรู้ถ้อยซึ่งกันเป็นพื้นฐานที่ดียิ่งสำหรับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นวิถีของประชาธิปไตยที่ดำเนินการทางการเมืองแบบไม่เป็นคู่แข่ง ไม่เป็นปรปักษ์ ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีการหาฉันทามติร่วมกันในการทำงาน ทั้งนี้ ประชาธิปไตย แบบปรึกษาหารือยังมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการรู้จักสามัคคีของสังคมไทยด้วย

การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองได้กำหนดประเด็นการปฏิรูปไว้ 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

- 1) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 2) กลไกการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีและการรู้จักสามัคคีของสังคมไทย
- 3) การกระจายอำนาจ การปกครองส่วนท้องถิ่น และการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม
- 4) การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อการปฏิรูปประเทศ และ
- 5) การสร้างรัฐธรรมนูญไทย

การกำหนดประเด็นของการปฏิรูป 5 ประเด็นดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยหลักคิดในการทำให้การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มั่นคง เริ่มจากการวางรากฐานความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้แก่ประชาชนทุกคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ดังนั้นต้องดำเนินการเกี่ยวกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จากหลักคิดนี้จึงเป็นที่มาของการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยประชาชนชาวไทยต้องมีความเป็น “พลเมือง” ที่ดีในระบอบประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วย ส่วนรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในหลักการของระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องเน้นการปกครองโดย ประชาชนเป็นหลักการสำคัญ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารบ้านเมืองด้วยตนเอง

ดังนั้น การเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นประเด็นสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ในการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองของไทย เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกกลุ่มทุกภาคส่วนในประเทศไทย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการเลือกตั้งเท่านั้น นอกจากนั้น ต้องปลูกฝังเรื่องหน้าที่ของประชาชนในฐานะพลเมืองลงในจิตสำนึกของคนไทยให้เข้มข้นขึ้นด้วย มิใช่คำนึงหรือย่ำแต่เรื่องสิทธิหรือผลประโยชน์เท่านั้น หน้าที่ของพลเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความทุ่มเทและเสียสละเพื่อส่วนรวมและบ้านเมืองว่าจะทำอะไรให้กับบ้านเมือง เช่น ต่อสู้เพื่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การกวาดล้างและตรวจสอบนักการเมืองด้วยความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของประเทศและบ้านเมืองนี้ เป็นต้น โดยเรื่องดังกล่าวเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองในขณะนี้

ในประเด็นการปฏิรูปทางการเมืองนี้ คณะกรรมการปฏิรูปด้านการเมือง ได้มีการกำหนดเนื้อหาสาระที่สำคัญ ประกอบด้วย

(1) การให้การศึกษาศึกษาและเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขของพลเมือง

(2) การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และเสริมสร้างสำนึก ทักษะ และหน้าที่ ของพลเมือง

(3) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือและกลไกในการดูแลเสียงข้างน้อย

(4) การพัฒนาและเสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน และ

(5) การส่งเสริมการรวมกลุ่ม และยกระดับบทบาทของภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง

สำหรับสภาพปัญหาทางการเมืองของไทยที่ผ่านมา ซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความรุนแรงขึ้นหลายครั้ง ประชาชนเกิดความคิดเห็นที่แตกแยก แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย และไม่เป็นมิตรต่อกัน เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การทำให้ประเทศไทยเกิดความเสียหายในหลายทาง ดังนั้น เพื่อการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงจำเป็นต้องทำอย่างอื่นที่จะต้องทำให้ประชาชนในชาติมีความรู้สึกสามัคคีปรองดอง มีความสามัคคีกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักยอมรับและเคารพในความคิดเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน อยู่ภายใต้กฎกติกาของประชาธิปไตยร่วมกัน อีกทั้งต้องสร้างบรรยากาศทางการเมืองให้มีความสงบเรียบร้อยรู้สึกสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยการดำเนินการให้เกิดการปฏิรูปประเทศ ด้วยการสร้างกลไกในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งโดยสันติวิธีและการรู้สึกสามัคคีของสังคมไทย ซึ่งเชื่อว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเหล่านี้จะมีส่วนทำให้การพัฒนาการเมืองของไทยเกิดเสถียรภาพ มีความมั่นคง ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันผลักดันและขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศให้บรรลุเป้าหมาย คือ

(1) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ

(2) สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ

(3) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองให้เกิดบรรลุผล ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติ ดังต่อไปนี้

(1) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด

(2) ให้การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันมีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนิน

กิจกรรมทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ชื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

(3) มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศนโยบายที่มิได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสียหายอย่างรอบด้าน

(4) มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

(5) มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ทั้งนี้ การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองของไทย จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จุดเริ่มต้นที่สำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกต้อง ด้วยการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และปลูกฝัง สร้างความเข้าใจ สร้างนิสัย พฤติกรรมให้มีความรับผิดชอบ มีความชื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีระเบียบวินัย ให้การยอมรับในการอยู่ร่วมกัน ยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ยอมรับการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ สิ่งเหล่านี้ จึงกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีส่วนร่วมขับเคลื่อน เพื่อให้การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองของไทยเกิดขึ้นได้จริง ผ่านการผสมผสานรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งที่เป็นแบบตะวันตกและแนวคิดแบบตะวันออกเข้าด้วยกัน รวมทั้งผสมผสานกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดั้งเดิมของไทยมาเป็นแนวทางในการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย เกิดเสถียรภาพมีความมั่นคงและยั่งยืน เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ

บทบาท กทต. กับการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง

จากแนวทางการปฏิรูปทางการเมืองดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงได้สร้างมาตรการและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในรูปแบบอาสาสมัครเพื่อธรรมาภิบาลให้มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง หรือที่เรียกว่าศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เครือข่ายพลเมือง เพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ประสานความร่วมมือกับสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย” หรือ “ศส.ปชต.” ขึ้น ทุกตำบล และบางตำบลมีจำนวนมากกว่า 1 แห่ง ขณะนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 7,517 แห่ง โดยมีกรรมการศส.ปชต. ที่มาจากบุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน กรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน/ตำบล (กพสม./กพสต.) ชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) อาสาสมัคร กศน. เป็นต้น กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างเสียสละสมัครใจทำงานเพื่อส่วนรวมมุ่งหวังให้ประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล มีความสุขโดยมิได้หวังผลตอบแทนใดๆ

ศส.ปชต. มีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับกรรมการ ศส.ปชต. ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบล ใช้เป็นที่ประชุมร่วมคิด ร่วมวางแผนทำงาน และลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการลงมติให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

2. ให้ความรู้ประชาธิปไตยและการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนและเยาวชนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีวินัย และความรับผิดชอบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและการซื้อสิทธิขายเสียง ด้วยสื่อภาพพลิกพลเมืองกับรัฐธรรมนูญใหม่ และแผ่นพลิกพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย ตระเวนให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และการเป็นพลเมืองดีแก่ประชาชน

3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องวิถีชีวิตประจำวัน โดยไม่เป็นภาระแก่ประชาชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน งานประเพณี งานรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม การกำจัดขยะ กิจกรรมวันผู้สูงอายุ ฯลฯ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่สนับสนุนการเลือกตั้งคุณภาพ เช่น กิจกรรมรณรงค์หมู่บ้านประชาธิปไตยไม่ขายเสียง กปน. มืออาชีพ เป็นต้น

4. พัฒนาต่อยอดการสร้างและขยายเครือข่ายพลเมือง ศส.ปชต. เป็นฐานพลังของ ศส.ปชต. ในการขับเคลื่อนและพัฒนาประชาธิปไตยในตำบล หมู่บ้าน รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เช่น สังเกตการณ์ หรือตรวจสอบการเลือกตั้ง แจ้งเบาะแส ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

5. สร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งสนับสนุนทางวิชาการ และประสานหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมพัฒนาชุมชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กรมกิจการผู้สูงอายุ รวมทั้งเครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมของอาสาสมัครในระดับพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน เนื่องจาก ศส.ปชต. มิใช่ศูนย์ของหน่วยงานใด หากแต่เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนทุกคนที่จะทำกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในตำบลร่วมกันทุกคนนั่นเอง

ใบความรู้ที่ 2.3 วัฒนธรรมการเมืองของพลเมือง

ความเป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่เกิดขึ้นด้วยหลักกฎหมายหรือหลักการทฤษฎี หากแต่ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากการบ่มเพาะ ปลูกฝัง ค่านิยม อุดมการณ์ ของพลเมืองแต่ละคนที่ยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังอาจกล่าวได้ว่า “ประชาธิปไตยมิได้อยู่ในสายเลือด คนเราไม่ได้เกิดมาพร้อมกับความเป็นประชาธิปไตย หากแต่ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ด้วยการสร้าง การสั่งสม ค่านิยม อุดมการณ์ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ เจตคติ ปทัสถาน และพฤติกรรมเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมือง โดยครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง และปทัสถานในทางปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมืองนั้น แนวคิดดังกล่าวครอบคลุมไปถึงประเด็นของแนวคิดทางการเมือง คือ อุดมการณ์ทางการเมือง ความชอบธรรมในการปกครอง อำนาจอธิปไตย ความเป็นชาติ และการปกครองโดยยึดหลักประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตย มิใช่เรื่องของโครงสร้างของระบบกฎหมายที่เมื่อประกาศใช้แล้วจะเจริญงอกงามในทุกคน ทุกพื้นที่ แต่ประชาธิปไตยเป็นระบบคิด ความตระหนักรู้ และจิตสำนึก ซึ่งพลเมืองนำหลักประชาธิปไตยมาสู่แนวประพฤติปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตที่ผ่านการสั่งสมมาเป็นเวลานาน จนเกิดเป็นวัฒนธรรม หรืออาจเรียกได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ คือ ความต้องการพลเมืองที่มีวิจาร์ณญาณ และมีความคิดอิสระ ยึดโยงผลประโยชน์ของส่วนรวม หรือเข้าใจว่าผลประโยชน์ส่วนรวมคืออะไร ซึ่งคุณสมบัติและทักษะความสามารถเหล่านี้ จะเจริญงอกงามต้องอาศัยการอบรมบ่มเพาะจากกระบวนการทางการศึกษา วัฒนธรรม และสังคม เพื่อสร้างพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยด้วยการปลูกฝังบุคลิกนิสัย ค่านิยม อุดมการณ์ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย สร้างกระบวนการเรียนรู้ และกล่อมเกลียดด้วยวัฒนธรรมการเมือง

สังคมใดมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พลเมืองในสังคมนั้นจะมีความตื่นตัวทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่าและความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างมั่นคง เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ สังคม มีความเป็นระเบียบ มีสงบเรียบร้อยเกิดความเป็นธรรมในสังคม ประชาชนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันอย่างยั่งยืน ระบบการเมืองจะมีความชอบธรรมทางการเมือง

มีเสถียรภาพ มีระบบการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วม อันจะเป็นการสร้างนิสัยและพฤติกรรมให้ประชาชนทั่วไปมีความรับผิดชอบในทางการเมืองร่วมกันตามอุดมการณ์และความเชื่อของตน โดยการรักษาผลประโยชน์เป็นส่วนรวม

และที่ผ่านมา สังคมไทยมองว่ารัฐธรรมนูญเป็นกลไกการปกครองของรัฐที่เข้มแข็ง จึงให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน แต่เมื่อเกิดความล้มเหลวทางการเมือง ก็จะโทษที่ตัวบทกฎหมายในรัฐธรรมนูญ โดยลืมไปว่า พฤติกรรมของมนุษย์คือตัวปัญหา ควรจะต้องแก้ไขที่วัฒนธรรมทางความคิดและค่านิยม อุดมการณ์ เช่น การโกงแล้วรวยเป็นเรื่องน่าสรรเสริญ การส่งเสริมให้คนชอบอยู่ในระบบอุปถัมภ์ การเข้าเรียนโดยจ่ายค่าแป๊ะเจี๊ยะ การรับเหมาก่อสร้างต้องจ่ายเงินใต้โต๊ะ ฯลฯ แนวคิดเหล่านี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย และกลายเป็นวัฒนธรรมการเมืองของไทยที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้ผสมผสานอยู่ในสังคมไทยจนบางครั้งก็แยกไม่ออก เพราะสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมเป็นวิถีชีวิตของประชาชน และสะท้อนแนวคิดให้เห็นความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม

วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย แม้เป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงได้ยากเพราะเกิดจากโครงสร้างทางอำนาจของสถาบันทางสังคม ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม เช่น ผู้ใหญ่ เด็ก ชาย หญิง รัฐ ประชาชน คนรวย คนจน แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้น เพื่อให้พลเมืองมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ในระบอบประชาธิปไตย

การสร้างวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย

หลักการสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ การกำหนดกลไก มาตรฐาน เพื่อส่งเสริมให้พลเมืองมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมือง ยึดมั่นในหลักความชอบธรรม ความเป็นราชอาณาจักร หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักสิทธิและเสรีภาพ หลักภราดรภาพ หลักความเสมอภาค หลักความมีเหตุผลและฉันทามติ และหลักธรรมาภิบาลอย่างเหมาะสมกับสังคมไทยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพลเมือง

การสร้างวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย จึงต้องจัดให้มีกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชาติด้วยการยึดมั่นจิตสำนึก 3 ประการ ดังนี้

1. จิตสำนึกความรักชาติ ยึดมั่นในความเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งเดียว ต้องสามัคคีกัน มีความสมานฉันท์ของคนในชาติ ด้วยประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว เป็นราชอาณาจักรซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พลเมืองจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ เชื่อมั่น ศรัทธา ปกป้อง รักษา สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ

2. จิตสำนึกความเป็นพลเมือง ยึดหลักประชาธิปไตย 6 ประการ และหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างพลเมืองให้มีดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ช่วยกันสร้างสังคมให้มีธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า

3. จิตสำนึกสาธารณะ มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ

- 1) มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
- 2) มีร่วมมือกันในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างกว้างขวาง
- 3) มีส่วนร่วมในทางการเมืองและการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเสริมสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การจัดทำนโยบายสาธารณะ
- 4) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมร่วมกัน โดยรู้จักยอมรับในความคิดเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่าง
- 5) ใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด ดังนั้น เพื่อให้วัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมืองเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ สถาบันในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อส่วนรวม

(1) การเสริมสร้างให้สถาบันครอบครัว มีความเข้มแข็งและมีวัฒนธรรมที่ดีงาม สามารถให้ความรัก ความอบอุ่น อบรมและปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกที่ดีงาม มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและส่วนรวม มีความเคารพและกตัญญูต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีความตั้งใจศึกษาเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือช่วยเหลือผู้อื่นตามสมควรและกำลังความสามารถ

(2) การเสริมสร้างให้โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถานศึกษาทุกแห่ง มุ่งเน้นการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ มีน้ำใจ และมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ข้อเท็จจริง รวมทั้งมีความเข้าใจในหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสันติสุข

(3) การเสริมสร้างให้บุคลากรในหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชนทั่วไป มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ดีงาม มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนมีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และปฏิบัติหน้าที่หรือการงานของตนด้วยความขยันหมั่นเพียร ศึกษาเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ และการจัดทำนโยบายสาธารณะ และแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์

ถ้าหากต้องการให้วัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเจริญขึ้นในสังคมไทย ทุกคนต้องร่วมกันส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งในระดับล่างหรือระดับท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการศึกษา ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ต้องส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชน มีทัศนคติที่ดีมีความเชื่อมั่นศรัทธา ต่อหลักประชาธิปไตย จนประชาชนรู้สึกห่วงแหนอำนาจอ

ประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการว่าการปกครอง ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน เคารพในหลัก สิทธิและเสรีภาพ กบยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แสดงความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล เคารพหลักความเสมอภาค เคารพหลักนิติธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมทางการเมือง มีพัฒนาการอย่างยั่งยืน

ใบความรู้ที่ 2.4 พลเมืองคุณภาพ

การที่ประเทศใดมีพลเมืองที่เข้มแข็งจำนวนมาก ประเทศนั้นก็จะมีพัฒนาการมากมีความเข้มแข็งมั่นคงมาก ประเทศใดมีพลเมืองที่เข้มแข็งน้อยก็จะมีพัฒนาน้อยและมีความเข้มแข็งมั่นคงน้อย ทุกประเทศจึงให้ความสำคัญกับการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง

ความหมายของคำว่า ประชาชน - พลเมือง

พลเมือง (พละ + เมือง หรือ กำลังของบ้านเมือง) หมายถึง ประชาชนผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีเสรีภาพ ควบคู่กับหน้าที่ เคารพกติกาการอยู่ร่วมกัน

จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สำนึกของประชาชนในการดูแล ค้ำครองประโยชน์และความเป็นธรรมของสังคม และแสดงออกโดย

- แสดงความคิดเห็น
- วิเคราะห์ / วิจัย
- ติดตาม / ตรวจสอบ
- คัดค้าน / สนับสนุน
- เสนอแนะ

ต่อการ **กำหนด** และ **ปฏิบัติ** นโยบายสาธารณะและการกระทำกิจการของรัฐบาล เพื่อให้มั่นใจว่าประโยชน์เป็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม มิใช่เพื่อคนเพียงไม่กี่คน หรือคนบางกลุ่ม ดังนั้น จึงต้องให้การศึกษาประชาชนให้เป็นพลเมือง (Civic Education)

การให้การศึกษาประชาชนให้เป็นพลเมือง (Civic Education) หมายถึง การสร้างการเรียนรู้ทำให้ประชาชนเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์-ความแตกต่างของทุกคนในสังคม เข้าใจ และส่งเสริมความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ใช้ชีวิตอย่างมีวินัยในตนเอง ต้องมีความอดทน มีเหตุ มีผล เป็นต้น

ในการให้การศึกษาประชาชนให้เป็นพลเมือง จะผลกระทบให้เป็นของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้ ทุกสถาบันทางสังคมต้องรับผิดชอบร่วมกัน เช่น

1. **สถาบันครอบครัว** เป็นสถาบันแรกและใกล้ชิดกับเด็กในการพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก ภายใน (ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ) ของทุกคน เพราะเด็กจะเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากพ่อแม่และบุคคลในครอบครัว

สังคมไทยเดิมเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมอำนาจนิยม ปลูกฝังให้คนในสังคม ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น **นิยมชมชอบผู้ที่เชื่อฟังผู้มีสถานะสูงกว่า** สงบเสงี่ยม ไม่โต้เถียง ไม่แสดงความคิดเห็นถ้าไม่ถาม จึงทำให้เด็กไทยไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าคิด ไม่กล้าพูดเกรงจะไม่ถูกต้อง ไม่ถูกใจผู้ฟัง แม้จะมีเหตุผลก็ตาม ซึ่งขัดกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ต้องเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

2. สถาบันการศึกษา นอกจากการสอนให้อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นแล้ว สถาบันการศึกษา ยังต้องสอนเด็กให้มีความสำนึก ความเชื่อ ค่านิยม มีความอดทน มีวินัย หรือมีบุคลิกภาพอย่างไรเป็นสำคัญด้วย ถ้าโรงเรียนสอนให้เด็กเคารพเชื่อฟังครู ทำตามครูบอก ห้ามโต้เถียง ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ สถาบันการศึกษาก็จะเป็นแหล่งตอกย้ำพฤติกรรมที่แสดงวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมตามที่ได้รับถ่ายทอดมาจากครอบครัว ฉะนั้นสถาบันการศึกษาจึงเป็นแหล่งที่จะขัดเกลาและปลูกฝังเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะมีหน้าที่ให้ความรู้ต่างๆ เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะสื่อที่สะท้อนคุณลักษณะของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคนในสังคมว่าจะให้มีพฤติกรรมอย่างไร เช่น สะท้อนพฤติกรรมของผู้หญิงในละครที่ไม่รับผิดชอบ ไม่ประกอบอาชีพ อัจฉริยชา หรือหากสื่อตอกย้ำการไม่ต้องคิดวิเคราะห์ หรือนำเสนอข่าวสารข้อมูลด้านเดียว ผิดพลาด ก็เป็นพฤติกรรมที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือสื่อเสนอข่าวผู้มีบทบาทเป็นผู้นำในสังคมซึ่งจะเป็นตัวแบบให้กับเด็กในบทบาทที่ไม่สอดคล้องกับการสร้างแนวคิดของพลเมือง เช่น ไม่อดทนที่จะฟังความเห็นที่แตกต่าง ยกย่องคนมีทรัพย์สินสมบัติ โดยไม่คำนึงว่าจะได้มาจากการทุจริตหรือไม่ การมีพฤติกรรมที่ไม่มีคุณธรรม/จริยธรรม ทำลายสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติก็จะตอกย้ำความคิดและพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองที่ดี

4. นโยบายของรัฐบาล นโยบายรัฐบาลมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลสะท้อนต่อพฤติกรรมของคนในสังคม เพราะรัฐบาลเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการดูแลสังคม หากรัฐบาลตระหนักถึงพลังสำคัญของเยาวชนในการเป็นพลเมืองที่ดี มีนโยบายส่งเสริม ความเสมอภาค/การไม่เลือกปฏิบัติ/สิทธิมนุษยชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน และส่งเสริมให้มีกระบวนการจัดการให้ความรู้ ส่งเสริมกระบวนการให้การศึกษาทางการเมืองแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิ ตลอดจนส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมของเยาวชน จัดสรรบุคลากรและทรัพยากร รวมทั้งงบประมาณสนับสนุนให้พอเพียง นโยบายรัฐบาลต้องสนับสนุนการสร้างเสริมจิตสำนึก/การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้เยาวชน เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ ทั้งหลักสูตรการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ย่อมนำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี

5. กฎหมาย กฎ ระเบียบ ย่อมส่งผลสะท้อนโดยตรงต่อพฤติกรรมของคนในสังคม การกำหนดกติกา กฎ ระเบียบ หรือกฎหมายใดๆ ย่อมเป็นไปเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ นอกจากนั้น กฎหมายยังมีบทบาทในการส่งเสริมความเสมอภาค หรือการไม่ได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ทั้งนี้ หากมีการส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมในการพิจารณากฎหมาย ย่อมมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติตามกฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย

คนทุกเพศ ทุกวัย ล้วนมีความสำคัญกับการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ที่จะขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวรุดไปในอนาคต ดังนั้น การสร้างโอกาสให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในสิทธิ และหน้าที่ของตน และตระหนักถึงและความสำคัญของตนในฐานะพลเมืองสร้างสรรค์สังคม เพื่อสร้างรากฐานประชาธิปไตยให้กับประเทศอย่างถาวร

หลักการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (เรียบเรียงจากเอกสารของคณะกรรมการด้านการสื่อสารทางการเมืองของรัฐสภา โดยคณะอนุกรรมการการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย) ได้แก่

1. การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฏกติกาของสังคม
3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติ

หลักการที่ 1 การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล แม้ว่าคนเราจะมีความแตกต่างกัน เช่น มีอายุต่างกัน ความรู้ต่างกัน เป็นคนรวย คนยากจน เป็นหญิง หรือชาย ผู้ใหญ่ คนแก่ ผู้พิการ หรือเด็ก แต่อย่างหนึ่งที่ทุกคนมีเหมือนกันคือ “มีความเป็นคนเหมือนกัน” มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ เปลี่ยนแปลงได้ ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จนทำให้มีสังคมอยู่รอดจนทุกวันนี้ แต่ละคนล้วนมีคุณูปการต่อสังคมตามกำลังและความสามารถของตน รักชีวิต รักเกียรติศักดิ์ศรีของตน และต้องการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีความสุขตามวิถีของตน จึงต้องเคารพในคุณค่าของความเป็นคน เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 สำคัญรู้ในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือกระทำต่อกันเสมือนหนึ่งเขาไม่ใช่คน จึงต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ให้เกียรติกัน

1.2 ตระหนักในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ ในสังคมยังมีกลุ่มคนต่างๆ ที่ด้อยโอกาส เช่น คนยากจน คนพิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้น รัฐ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องมีมาตรการพิเศษที่จัดให้สำหรับคนที่ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้รับโอกาส หรือเข้าถึงบริการต่างๆ ของรัฐได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกับคนทั่วไป เช่น ในรายการข่าวโทรทัศน์มีล่ามภาษามือสำหรับแปลข้อมูลข่าวสารให้ผู้พิการทางหู มีทางลาด หรือห้องน้ำสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นต้น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม แต่เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมหรือเป็นคุณ สามารถทำได้และควรต้องทำ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2560 ก็ได้รองรับไว้ในมาตรา 27 วรรค 4 ว่า มาตรการพิเศษที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิ และเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครอง หรือเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 27 วรรค 3 ที่ห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด/เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง เพราะจะทำให้บุคคลได้เปรียบเสียเปรียบกัน แต่ถ้าปล่อยให้ทุกคนแข่งขันกันตามมีตามเกิด โดยไม่มีกติกา ไม่มีการจัดการ ก็จะทำให้คนที่ได้เปรียบอยู่แล้วได้เปรียบต่อไป หรือได้เปรียบมากขึ้น ผู้ด้อยโอกาสก็จะเสียเปรียบมากขึ้น สังคมจึงเหลื่อมล้ำ ทำให้เกิดระบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา เป็นความเสมอภาคที่ทุกคนมีโอกาสเท่ากันแต่ไม่เป็นธรรม เพราะประชาชนไม่ได้เริ่มต้น หรือมีทุนเดิมเท่ากัน การจะให้ประชาชนที่มีจุดเริ่มต้นต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นธรรมโดยไม่เหลื่อมล้ำ ไม่เสียเปรียบกัน รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะหามาตรการให้ผู้ด้อยโอกาสนั้นมีจุดเริ่มต้นเท่าเทียมผู้อื่น หรือ

สามารถเข้าถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม “เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม หรือการเลือกปฏิบัติที่เป็นคุณ”

1.3 เคารพในความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม

1.4 ยึดหลักขันติธรรม โดยใช้ความอดทน อดกลั้น ไม่ใช้ความรุนแรง

หลักการที่ 2 การเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ กฎกติกาของสังคมที่ทุกคนมีส่วนกำหนดขึ้น

หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. รู้จักสิทธิ และเสรีภาพของตนเอง โดยรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

2. เคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ของผู้อื่น และของชุมชน โดยไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดอันขัดต่อกฎหมาย

3. เคารพกฎกติกาสังคม โดยกฎกติกานั้นต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรม และความชอบธรรม หากยังมีกติกาที่ไม่ยุติธรรมและไม่ชอบธรรม ก็ย่อมสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกตามครรลองหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ใช้วิธีการอื่นใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

4. ยึดหลักนิติรัฐ คือ การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย และนิติธรรม (Rule of Law) คือ การที่กฎหมายออกมาต้องบังคับใช้อย่างเสมอภาคและมีความเป็นธรรม โดยมีหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยบุคคล กลุ่มคนหรือรัฐ

หลักการที่ 3 ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้แก่ การตระหนักในบทบาทหน้าที่ และพันธกิจของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ทำหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม

2. ร่วมกำหนดทิศทางของสังคม เพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมและสันติสุข

3. ใช้หลักการประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแก้ปัญหาสังคม

4. ยอมรับหลักการเสียงข้างมาก และการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย

จิตสำนึกสาธารณะ

นอกจากพลเมืองจะมีคุณลักษณะสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ดังกล่าวแล้ว พลเมืองยังเป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นผู้มี “จิตอาสา” หรือบางครั้งก็เรียกว่า “มีจิตสำนึกสาธารณะ” ซึ่งคำสองคำนี้มีความเข้มข้นในเชิงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

จิตอาสา หมายถึง การสมัครใจเสียสละในการช่วยเหลือผู้อื่น (แต่อาจยังไม่เพียงพอในการแก้ปัญหาของสังคมส่วนรวม) เช่น เด็กคนหนึ่งเห็นคนอื่นทิ้งขยะไม่เป็นที่ก็เดินไปหยิบเศษขยะนั้นมาทิ้งในถังขยะ มีคนทิ้งขยะไม่เป็นที่อีกเขาก็เก็บแทนอีกทุกครั้งที่ไป คนที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่นั้นก็ไม่ได้เรียนรู้หรือเกิดจิตสำนึกอะไร ยังคงทิ้งขยะไม่เป็นที่ต่อไปเรื่อยๆ ปัญหาการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่ก็จะแก้ไขไม่ได้สักที ส่วน **จิตสำนึกสาธารณะ** นั้นหมายถึง สำนึกของประชาชนในการดูแลคุ้มครองประโยชน์และความเป็นธรรมของสังคม จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อมีการทิ้งขยะไม่เป็นที่และเด็กคนนั้นต้องเก็บขยะแทนคนอื่นทุกครั้ง เขาจึงได้ขบคิดว่าหากต้องเก็บขยะแทนคนอื่นตลอดไป คงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะคนทิ้งยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้น เมื่อเขาเห็นคนอื่นทิ้งขยะไม่เป็นที่อีก จึงรวบรวมความกล้าเดินไปบอกว่าการทิ้ง

ขยะไม่เป็นที่เป็นสิ่งผิดกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเทศกิจมาเห็นเข้าจะเตือนหรืออาจถูกจับปรับได้ จึงควรนำขยะไปทิ้งในถังขยะ การอธิบายด้วยท่าทีสุภาพ มีเหตุผล ทำให้ผู้ที่ทิ้งขยะเกิดความสำนึกที่จะต้องนำขยะไปทิ้งให้ถูกที่ และต่อมาเขาก็ทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้ง ซึ่งจะเห็นว่าทั้ง 2 กรณีมีพฤติกรรมการแสดงความเป็นพลเมืองแตกต่างกัน ส่งผลต่อการแก้ปัญหา และการพัฒนาบ้านเมืองที่แตกต่างกันด้วย

การมี “จิตสำนึกสาธารณะ” ของพลเมือง หรือ “จิตสำนึกพลเมือง” สามารถแสดงออกได้หลายวิธี เช่น

1. การแสดงความคิดเห็น

พลเมือง ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักในปัญหาของชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม ฯลฯ และกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนตื่นตัวลุกขึ้นมาแก้ปัญหาด้วยตนเอง และด้วยพลังของชุมชนเองก่อน โดยไม่รอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากรัฐแต่เพียงอย่างเดียว

2. การวิเคราะห์ วิจัย

การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยในเรื่องต่างๆ ที่เป็นปัญหาสาธารณะ เมื่อได้ผลการศึกษาวินิจฉัยแล้วเห็นว่ามีความกระทบและเป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้วนำข้อมูลมาเสนอเพื่อให้สังคมได้รับรู้ และตระหนัก ก็ถือว่าเป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะด้วยเช่นกัน

3. การติดตาม ตรวจสอบ การทำงานของภาครัฐและนักการเมืองทุกระดับ

ในฐานะที่พลเมืองเป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นผู้นำทางความคิดและกระตือรือร้นสนใจกิจกรรมของส่วนรวม รวมทั้งห่วงใยในสิทธิประโยชน์ของส่วนรวม จึงทำหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนักการเมืองทุกระดับ รวมทั้งเข้าร่วมการต่อสู้เรียกร้องความถูกต้องเป็นธรรมจากรัฐเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

4. การคัดค้าน สนับสนุน เสนอแนะ

หากมีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้น เช่น มีการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง หรือมีการทุจริตคอร์รัปชั่น มีการกระทำความผิดกฎหมาย พลเมืองต้องกล้าที่จะแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแจ้งเจ้าหน้าที่ กต.ทราบ หรือแจ้งความ ให้การเป็นพยาน เพื่อดำเนินการกับผู้กระทำความผิด หรือมีการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ มีความไม่เป็นธรรมใดๆ ก็คัดค้านหรือเสนอแนะ หรือเข้ามีส่วนร่วมดำเนินการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงแก้ไข ในขณะที่เดียวกันก็ต้องกล้าสนับสนุนนโยบาย หรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มิใช่ิ่งดูดาบปล่อยให้ดำเนินการตามลำพังโดยไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ

จิตสำนึกสาธารณะ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ แต่เกิดจากการเอาชนะใจตนเอง มีชีวิตเหนือความโลภ ความหลง และต้องฝึกฝน ประพฤติ ปฏิบัติเป็นประจำ จากเรื่องเล็กๆ ไปสู่เรื่องใหญ่ จนเป็นนิสัยประจำตัว ความเป็นพลเมืองผู้มี “จิตสำนึกสาธารณะ” จึงไม่ได้เป็นมาตั้งแต่เกิด ไม่ได้อยู่ที่ฐานะ ชาติตระกูล หรือการศึกษา หากแต่อยู่ที่การฝึกฝนบ่มเพาะความประพฤติพฤติกรรมให้เป็นผู้สมัครใจ เสียสละทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

พฤติกรรมของคนในสังคมประชาธิปไตย (วิถีชีวิตประชาธิปไตย)

สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมของคนหมู่มาก มีความแตกต่างกันทั้งความต้องการ แนวคิด ความเห็น ความรู้ ฐานะ ฯลฯ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะคนในสังคมประชาธิปไตยมีพฤติกรรม ดังนี้

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่รังเกียจ กีดกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด/เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง

2. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ กติกาของสังคม หากทำผิดก็ต้องยอมรับโทษตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การขับรถฝ่าไฟแดง หากยังมีกฎหมาย หรือกฎ กติกาใดไม่ยุติธรรมและไม่ชอบธรรม ก็ย่อมสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกตามครรลองหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ใช้วิธีการอื่นใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

3. เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น และการใช้สิทธิ เสรีภาพนั้นต้องไม่ไปละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรม

4. มีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

5. ใช้เหตุใช้ผล เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ใช้เหตุใช้ผลในการตัดสินใจ โดยไม่ใช้อารมณ์หรือกำลังมาตัดสิน ไม่ใช้ความรุนแรง ยึดหลักเสียงข้างมากโดยต้องรับฟังเสียงข้างน้อยด้วย หากเสียงข้างน้อยมีเหตุผลดีกว่า เสียงข้างมากก็อาจจะคล้อยตามได้ โดยไม่ใช้เสียงข้างมากลากไป

6. มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ แม้จะมีองค์กรตรวจสอบต่างๆ เช่น กกต. ป.ป.ช. คตง. ฯลฯ แต่ประชาชนยังต้องติดตาม และให้ความร่วมมือกับองค์กรเหล่านั้นตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐ ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือไม่ เพื่อให้สังคมเกิดความโปร่งใส เป็นธรรม และไม่ให้มีการทุจริต คอร์รัปชันเกิดขึ้น

7. มีส่วนร่วม ได้แก่ การไม่เพิกเฉย ดูดาบปล่อยปละละเลยให้บ้านเมืองมีปัญหา ไม่ได้รับการพัฒนา หรือเมื่อมีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในสังคม

ใบความรู้ที่ 2.5 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มาของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 โดยทรงเน้นการพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานจากความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ ในเบื้องต้นก่อน ดังมีพระบรมราโชวาทที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงอีกหลายโอกาส ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสที่พระองค์ได้พระราชทานแก่ผู้ที่ไม่เข้าเฝ้าฯ เพื่อถวายชัยมงคล ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 และเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2543 โดยลำดับ ดังมีข้อความสำคัญว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอกินพอกิน และให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกินพอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพอกินพอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

“...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขออย่าว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤตินี้ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผลคือเกิดผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมาคือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดี แปลว่ามีประสิทธิภาพดี ดี แปลว่า มีประโยชน์ ดี แปลว่า ทำให้มีความสุข...”

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่แสดงถึงแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในสาขาอาชีพใดๆ ก็ตาม โดยจะต้องมาจากการสร้างพื้นฐานให้พอกินพอกินเป็นพื้นฐานก่อน กล่าวคือสามารถพึ่งตนเอง หรืออุ้มชูตนเองได้ จากนั้นค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นตามลำดับได้ โดยจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้

1. **ความพอประมาณ** หมายถึง มีความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ทั้งในการหารายได้ หรือการใช้จ่าย โดยในการหารายได้นั้น ต้องกระทำงาน หรือประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ทำงานด้วยความรู้ความสามารถและทำเต็มกำลังไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสม

ความเป็นอยู่ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบาก และผิดเคืองจนเกินไป

2. **ความมีเหตุผล** หมายถึง มีการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียง หรือความพอประมาณในเรื่องนั้นๆ อย่างเป็นระบบ บนหลักของเหตุผล ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ โดยสามารถมองเห็นถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์จากการกระทำเรื่องนั้นๆ ได้อย่างรอบคอบ กระจ่างชัด

3. **การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้มีความพร้อม เพื่อจะรับผลที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านความสำเร็จ และความล้มเหลว รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งระยะสั้น ระยะยาวในชีวิต ด้วยความไม่ประมาท ในการดำเนินการในการหารายได้ หรือการใช้จ่าย ต้องมีการวางแผน และมีแผนสำรองไว้รองรับ หากเกิดสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน หรืออาจคาดไม่ถึงเกิดขึ้น

การใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นั้น นอกจากจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ห่วงแล้ว จำเป็นต้องมีอีก 2 เเงอนไข ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการต่างในชีวิตด้วย คือ

1. **ความรู้** หมายถึง มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษา อบรม ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการต่างๆ และมีทักษะในการนำความรู้ในสาขา วิชาต่างๆ มาใช้ในการดำรงชีวิตทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ผิดกฎหมายจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม

2. **คุณธรรม** หมายถึง การที่มนุษย์ทุกคนตระหนักเห็นว่าสังคมที่มนุษย์มีคุณธรรม เช่น การพึ่งตนเองความเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ความเที่ยงธรรม ความเอื้อเฟื้อ การไม่เบียดเบียน การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การปฏิบัติตนในทางสายกลาง ความไม่ประมาท ย่อมจะทำให้สังคมมนุษย์ มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ร่มเย็น เป็นสุข

ประเทศไทยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่างๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้

ด้วยประเทศไทยประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรรมสามารถนำมาปรับใช้โดย มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะความเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจพอเพียง มิใช่หมายความถึงการกระเบียดกระเสียรจนเกินสมควร หากแต่อาจฟุ่มเฟือยได้เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ กล่าวโดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิต

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับโรคระบาด และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ระบบนิเวศที่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง คาดว่าจะมีความรุนแรง ความผันผวน ความถี่ และมีขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนระบบการผลิตและการบริโภคของประชาชน ในขณะเดียวกัน ก็มีปัญหาที่ต้องแก้ไขในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนของประชาชน การว่างงาน ขาดที่ทำกิน มีหนี้สิน ไม่มีเงินออม ไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่เพียงพอ ขาดปัจจัยการผลิต การเข้าถึงแหล่งทุน ด้านสังคม มีปัญหายาเสพติด อาชญากรรม สุขภาพจิต ภัยธรรมชาติ ความสามัคคีไม่มีส่วนร่วม ด้านสิ่งแวดล้อม มีมลพิษทางอากาศและน้ำเสีย ขยะ น้ำท่วม ภัยแล้ง ป่าไม้ถูกทำลาย ด้านการเมือง ทุจริตคอร์รัปชัน ความขัดแย้งทางความคิด ขาดจริยธรรมทางการเมือง ประชาชนไม่มีส่วนร่วม เป็นต้น

ทางออกของประเทศไทยในการรอดพ้นวิกฤติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดสืบสาน รักษา ต่อยอด และพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ซึ่งมีส่วนราชการการต่างๆ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ตัวอย่าง เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้น้อมนำสู่การปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับนโยบายและถ่ายทอดเป้าหมายจนถึงในระดับพื้นที่ โดยใช้พื้นที่หมู่บ้าน/ตำบลเป็นฐานการพัฒนา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับครัวเรือน เน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้และปรับตัว มีอาชีพ สร้างรายได้ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขท่ามกลางโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากนั้น มุ่งพัฒนาความร่วมมือในระดับกลุ่มและชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน เพื่อให้ประชาชนนำไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการตั้งแต่ปี 2549 โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้พัฒนากรนำไปสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำชุมชนผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนา หมู่บ้านและชุมชน ในช่วงปี 2549 – 2551 ดำเนินการใน 6 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านการลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ปลอดภัยพอเพียง)
- 2) ด้านการเพิ่มรายได้ (มีอาชีพสุจริต ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม)
- 3) ด้านการประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต)
- 4) ด้านการเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)
- 5) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัสดุคิบบในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้)
- 6) ด้านการเอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือคนจน รู้รักสามัคคี)

ต่อมาในปี 2552 ได้ส่งเสริมให้มีการยกระดับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็น “หมู่บ้านต้นแบบ” เพื่อขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติหมู่บ้านอื่น โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

1) ด้านจิตใจและสังคม (มีความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน มีข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน มีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิก ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม คนในหมู่บ้าน/ชุมชนปลอดภัย มีความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)

2) ด้านเศรษฐกิจ (มีการทำบัญชีครัวเรือน มีกิจกรรมลดรายจ่ายและสร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ มีกิจกรรมการออมที่หลากหลาย มีการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน)

3) ด้านการเรียนรู้ (มีข้อมูลของชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน มีการค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างคุณค่า มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน มีการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา มีการปฏิบัติตามหลักการของการพึ่งตนเอง)

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) และจัดระดับการพัฒนาเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) ระดับ “พออยู่ พอกิน”

2) ระดับ “อยู่ดี กินดี” และ

3) ระดับ “มั่งมี ศรีสุข” พร้อมทั้งได้ขอพระราชทานโล่รางวัลพระราชทานจาก

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข” ตั้งแต่ปี 2549 โดยให้จังหวัดคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่มีผลการพัฒนาดีเด่น สามารถเป็นต้นแบบที่ดี จังหวัดละ 1 หมู่บ้านต่อปีเพื่อรับโล่รางวัลพระราชทาน และเข้าเฝ้าสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี 2549 ถึงปัจจุบัน โดยมีตัวอย่าง “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” และได้รับคัดเลือกเป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข” ดังนี้

ตัวอย่างผู้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

นายสุริยะ ชวงค์

นายสุริยะ ชวงค์ ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2562 อยู่ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 2 ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นระยะเวลา 35 ปี เน้นความพอเพียง ทำแต่พอประมาณ พึ่งพาตนเอง ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพทำการจัดบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม และบันทึกข้อมูลการทำเกษตรเพื่อวิเคราะห์วางแผนการผลิต มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเสียสละ และมีใจเป็นจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์การทำเกษตรแก่ผู้สนใจ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในพื้นที่ 13 ไร่ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ด้วยการทำนาและการปลูกผลไม้ปลอดสารพิษ เช่น ชมพู่ ละคร มะนาว มะละกอ มะยงชิด กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า ตาลโตนด เป็นต้น ซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

(GAP พืช) ผลิตปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ และเครื่องดักจับแมลงใช้ในไร่นา เพื่อลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตได้รับมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร หรือ ตราสัญลักษณ์ Q เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคด้านความปลอดภัยทางอาหารและด้านคุณภาพ มีการวางแผนการผลิต วางแผนการตลาด และหาวิธีการลดต้นทุนการผลิต เพื่อสร้างความระมัดระวังด้านการประกอบอาชีพ และวางแผนการใช้จ่าย ในครอบครัวอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการเวลา ทำงานเพื่อส่วนรวมและชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำเนินชีวิต เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

นายยวง เขียวนิล

นายยวง เขียวนิล ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ปี 2560 อยู่ที่บ้านเลขที่ 91/1 หมู่ที่ 7 ตำบลราชบุรีนิม อำเภอนาทน จังหวัดนครพนม เคยทำงานรับราชการและรับเหมาก่อสร้างแต่ไม่ประสบความสำเร็จจนเกิดความเครียดและหลงผิด แก้ปัญหาด้วยการดื่มสุราจนติดสุราเรื้อรัง ในปี พ.ศ. 2537 นายยวง เขียวนิล ได้เข้ารับการรักษาน สามารถเลิกสุราได้แล้วจึงตัดสินใจใช้ชีวิตและลงมือทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้วยการศึกษาค้นคว้าในเรื่องทฤษฎีใหม่และดูงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายแห่ง ใช้หลัก 3 ศาสตร์มาประกอบการวางแผนและดำเนิน กิจกรรมการเกษตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ได้แก่ ศาสตร์พระราชา ศาสตร์ภูมิปัญญาและศาสตร์สากล ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต มากกว่า 20 ปี โดยวางแผนทำการเกษตรบน ที่ดินของตนเอง ขยายพื้นที่ตามกำลังความพร้อมจนดำเนินกิจกรรมเกษตรแบบผสมผสานเต็ม พื้นที่ 44 ไร่ สร้างภูมิคุ้มกันโดยจัดแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อทำนา ขุดบ่อกักเก็บน้ำและเลี้ยงปลาหลายชนิด ทำสวนผสมผสาน ปลูกผลไม้และพืชผักสวนครัวหลากหลายที่ ให้ผลผลิตสลับกันตลอดทั้งปี และสร้างที่อยู่อาศัยรวมถึงจุดเรียนรู้ มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อควบคุม ค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิต จนสามารถปลดหนี้สินได้ มีเงินออมไว้ใช้จ่ายฉุกเฉิน พึ่งพาตนเองได้ ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ลดความเสี่ยงเรื่องผลผลิตทางการเกษตร

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง ตำบลป่าชะ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

“การดำรงชีวิตแบบพอเพียง คือเรามีให้พออยู่ พอกิน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสามารถแบ่งปันให้คนรอบข้างได้ด้วย ความรู้ก็เช่นกัน เรามีองค์ความรู้ หรือรับจากคนอื่นมา เราก็ต้องสอนและถ่ายทอดให้แก่คนอื่น ๆ ได้ เช่นกัน”

“การพัฒนาชุมชนก็เช่นเดียวกัน สิ่งสำคัญประการแรก คือควรเน้นพัฒนาคนก่อนพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน ให้คนรู้จักพึ่งตนเองก่อน อะไรที่ทำงานเองได้ก่อนก็ทำไป ไม่ต้องรอหน่วยงานหรือใคร มาทำให้ทุกเรื่อง

ประการที่สอง คือการสร้างทุนของชุมชนขึ้นมา ให้คนในชุมชนรู้จักการออม การลงหุ้นกัน ช่วยเหลือกันภายในชุมชน ไม่ต้องรอเงินจากภายนอก

ประการที่สาม คือ การปลูกฝังให้รักชุมชน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และประการสุดท้าย คือ การให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนผู้ที่จะเป็นอนาคตของชุมชนต่อไป”

บ้านทุ่งกระโปรง ม.12 ต.ป่าชะ อ.บ้านนา จ.นครนายก

เดิมบ้านทุ่งกระโปรงเคยเป็นป่ารก เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เมื่อได้มีการบุกเบิกพื้นที่ของผู้คน บ้านทุ่งกระโปรงจนกลายเป็นพื้นที่เกษตร เกือบทุกครัวเรือนมีอาชีพทำนา ทำไร่ ย้อนไปเมื่อ 18 ปีก่อน ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรม เป็นครอบครัวขยายใช้แรงงานในครอบครัวทำงาน ทำนาปลูกข้าว ต่อด้วยพืชไร่ เนื่องจากเป็นเกษตรเชิงเดี่ยว จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก เกษตรกรยังทำก็ยังมีหนี้สิน โดยเฉพาะในช่วงราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรปลูกพืชชนิดเดียวกัน เหมือนๆ กัน หนี้สินเพิ่มขึ้น ในช่วงเวลานั้นบ้านทุ่งกระโปรงมีผู้นำที่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่วิถีชีวิตเลยทีเดียวได้ คือ **ผู้ใหญ่ทวี มณฑา** ได้นำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางของในหลวง ร.9 มาทดลองปฏิบัติ และแนะนำญาติพี่น้องให้ทดลองปรับวิถีการเกษตรเป็นแบบผสมผสาน เมื่อเห็นว่าได้ผล ผู้ใหญ่ทวีจึงเริ่มเผยแพร่แนวคิดให้กับลูกบ้านได้ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตร จากน้อยครอบครัวขยายเพิ่มขึ้นๆ จุดเริ่มต้นจากการปรับวิถีการเกษตรจากเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรผสมผสาน มาสู่การปรับวิถีชีวิตด้านอื่นๆ จากความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวขยายมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ปัจจุบัน **ผู้ใหญ่สมหมาย เกตุแก้ว** ได้รับต้นแบบที่ดีจากผู้ใหญ่บ้านคนก่อน จึงได้พัฒนาองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านทุ่งกระโปรงแล้วต่อยอดไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กร ชุมชน ที่มีอยู่ในหมู่บ้านและถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นชุมชนต้นแบบเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ชีวิตแบบพอมี พอกิน รู้จักประหยัด ไม่สร้างหนี้สินไม่ฟุ้งเฟ้อ จนทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และรู้จักแบ่งปันกันในชุมชน

บ้านทุ่งกระโปรง เริ่มต้นจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในปี พ.ศ. 2538 เกิดจากการรวบรวมปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติในชุมชน มีการรวบรวมชุด ความรู้ ข้อมูล จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้านเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ให้ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ นอกจากนี้ยังได้จัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทุ่งกระโปรง มีฐานการเรียนรู้ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้เรื่องผักสมุนไพรพื้นบ้าน องค์ความรู้เรื่องการปลูกผักกูด ซึ่งเป็นผักสมุนไพรช่วยในการปรับธาตุและรักษาโรคกระเพาะ เป็นเมนูเพื่อสุขภาพ
2. ฐานการเรียนรู้เรื่องผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ การปลูกผักพื้นบ้านโดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก ผักที่ปลูกได้แก่ ใบแต้ว เสม็ด ชะมวง มะกอก มันปู ตำลึง กะเพรา ข่า โหระพา และตะไคร้ ซึ่งเป็นผักพื้นบ้าน ขยายพันธุ์ได้ง่ายเหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบพอเพียง
3. ฐานการเรียนรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เกิดขึ้นจากการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อลดรายจ่ายภายในครอบครัว และต่อยอดการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
4. ฐานการเรียนรู้เรื่องสวนไม้ผลปลอดสารพิษ บ้านทุ่งกระโปรงเป็นพื้นที่ที่มีสวนไม้ผลเป็นจำนวนมาก เช่น กระท้อน ส้มโอ มะไฟ มะกรูด มะนาว และโดยเฉพาะ มะยงชิด และกระท้อนที่มีรสชาติอร่อยเป็นที่นิยม หากปลอดสารพิษก็จะยิ่งส่งเสริมคุณภาพและราคาให้กับผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้น คิดค้นวิธีการปลูกไม้ผลโดยไม่ใช้สารเคมีในการดูแลรักษา
5. ฐานการเรียนรู้เรื่องแปรรูปกระท้อนสามรส การแปรรูปกระท้อน ผลไม้ที่ปลูกกันเป็นจำนวนมากในชุมชน มีการคิดค้นสูตรแปรรูปผลไม้ที่สามารถเก็บไว้ได้นานเป็นปีและรสชาติ โดยวิธีทางธรรมชาติ ไม่เน้นเทคโนโลยีทันสมัยแต่เน้นเทคโนโลยีชาวบ้านเป็นหลัก

บ้านทุ่งกระโปรง มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนสำรวจรายรับรายจ่าย จนหลายครอบครัวสามารถลดรายจ่ายในครอบครัวได้ จากนั้นได้มีการสำรวจกลุ่มต่างๆ ที่มีในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่เห็นว่ามียุทธศาสตร์กระจาย เข้มแข็งบ้าง ไม่เข้มแข็ง ไม่ต่อเนื่องบ้าง จึงประชุมชาวบ้านรวมกลุ่ม องค์กรต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ให้เหลือเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจแม่บ้าน และกลุ่มผู้ปลูกผัก โดยจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กรชุมชน ที่มีอยู่ในหมู่บ้านเริ่มต้นขึ้นจากการวางแผนในชุมชนสำรวจค้นหาปัญหาและความต้องการเพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน หาแนวทางวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกันจนเป็นที่มาของหลัก “บันได 6 ขั้น สู่ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านทุ่งกระโปรง”

“บันได 6 ขั้น สู่ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านทุ่งกระโปรง”

1. ท้องอิม (ดำเนินชีวิตยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)
2. นอนอุ่น (มีการจัดเวรยามรักษาความสงบภายในหมู่บ้าน/ตำรวจชุมชน)
3. มีทุน (ส่งเสริมการออม จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต)
4. ไม่มีหนี้ (ส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้พัฒนาสินค้าชุมชนและจัดตลาดนัดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง)
5. มีกองทุนสุขภาพดี (มีกองทุนสวัสดิการชุมชน)
6. ไม่มีอบายมุข (มีหน่วยเฉพาะกิจของหมู่บ้านเฝ้าระวังการก่อเกิดอบายมุข)

ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครนายก

http://pakha-banna.go.th/public/news_upload/backend/files_61_5.pdf

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์แกลงเซอร์วิส

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์แกลง เซอร์วิส เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2526 มีพนักงาน จำนวน 63 คน โดยมีสถานีบริการน้ำมัน ร้านกาแฟ ร้านข้าวแกง และจำหน่ายสินค้าโอท็อป ตั้งอยู่ที่ 244 ถนนสุขุมวิท ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

จุดเริ่มต้นความสำเร็จ

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์แกลง เซอร์วิส เป็นธุรกิจสถานีบริการ น้ำมันบนพื้นที่จำนวน 12 ไร่ เป็นธุรกิจเล็กๆ ของครอบครัวที่เริ่มเปิดบริการ มาตั้งแต่ปี 2526 ดำเนินการก่อตั้งโดยคุณสมศักดิ์และคุณปราณี หิริโอดีปะ โดยในช่วงแรกดำเนินธุรกิจบริการเติมน้ำมันเชื้อเพลิงและเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง จนผ่านมา 10 ปี จึงได้ส่งต่อกิจการมาสู่รุ่นลูกโดยมีคุณกรทัศน์ คุณาวุฒิ บุตรชาย และคุณมารยาท หิริโอดีปะ บุตรสาว เป็นผู้ดูแลกิจการจนถึงปัจจุบัน

แรงบันดาลใจในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์แกลง เซอร์วิส ดำเนินกิจการขายน้ำมัน เพียงอย่างเดียวมาจนถึงช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 - 2544 ซึ่งประสบปัญหาเศรษฐกิจ จากคู่แข่งทางการค้าที่เพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารจึงฉกคิดว่า คงไม่สามารถขายแต่น้ำมันเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไปแล้วเพราะมีความเสี่ยงสูง เปรียบเสมือนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว จึงจำเป็นต้องพัฒนาสถานีบริการให้มีธุรกิจพร้อมบริการทั้งรถและคนโดยสารเปรียบเสมือนการปลูกพืชหลายอย่างเพื่อลดความเสี่ยงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ เมื่อตัดสินใจได้ ดังนั้นจึงปรับกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความต้องการของลูกค้า และศึกษาข้อมูลในการขยายธุรกิจมาโดยตลอด โดยเริ่มจากการเปิดร้านกาแฟสด ปรับปรุงห้องน้ำใหม่ เปิดร้านขายข้าวแกงและร้านขาย สินค้าโอท็อป เพื่อให้เกิดการบริการที่ครบวงจร อีกทั้งยังคำนึงถึงการรักษาสິงแวดล้อมด้วยการบำบัดน้ำเสียจากการ

บริการต่างๆ ภายในสถานบริการน้ำมัน จนเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และบำบัดน้ำเสีย ให้แก่ผู้ที่สนใจทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

ความพอประมาณ

ดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการน้ำมันและขยายกิจการตามเหมาะสมและศักยภาพที่มีแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น เริ่มกิจการร้านกาแฟบ้านตากาแฟ ในปี 2544 ต่อมาเปิดร้านข้าวแกงคุณยาย และร้านขายสินค้าโอท็อปบ้านตากาแฟ ใช้ทุนส่วนตัวในการลงทุนดำเนินกิจการเป็นหลัก

ความมีเหตุผล

วางแผนการขยายการลงทุนกิจการร้านค้าเพื่อดำเนินธุรกิจให้มีความสอดคล้องกับธุรกิจหลักคือ สถานบริการน้ำมัน โดยพิจารณาจากความต้องการของลูกค้าที่มาใช้บริการ เป็นการบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และมีการส่งเสริมสินค้าในท้องถิ่น โดยเป็นช่องทางการตลาดให้กับชุมชนในท้องถิ่น

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

เน้นความซื่อสัตย์ในการให้บริการ กับลูกค้า และเน้นคุณภาพของสินค้า มีการบริหารจัดการร้านค้าในสถานบริการน้ำมัน ความรู้ แสวงหาความรู้ด้านการบริการที่มี ประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการ ของลูกค้า และเรียนรู้ในการใช้ธรรมชาติ เป็นแนวทางในการบำบัดของเสียที่เกิดจากกิจการ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม คุณธรรม จ้างคนในชุมชนเป็นพนักงาน มีสวัสดิการ และส่งเสริมให้พนักงานเข้ารับการอบรม ในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพ รักษาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

ผลสำเร็จจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารภายในองค์กร มีแนวทางการบริหารจัดการองค์กร โดยมุ่งหวังให้ลูกค้าได้รับการบริการที่ดี มีความสุข ด้วยเคล็ดลับ “องค์กรต้องสร้างความสุขให้พนักงานก่อน” ด้วยหลัก “ความสุข 8 ประการ หรือ Happy Workplace” ซึ่งหมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเติบโตอย่าง ต่อเนื่อง (การจัดการองค์กรโดยเน้นการจัดการคนเป็นหลัก)

ความสุข 8 ประการ ประกอบด้วย

- สุขภาพดี (Happy Body) คือ มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ
- น้ำใจงาม (Happy Heart) คือ มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกัน
- ทางสงบ (Happy Soul) คือ มีความศรัทธาในศาสนาและมีศีลธรรม ในการดำเนินชีวิต
- ผ่อนคลาย (Happy Relax) คือ รู้จักผ่อนคลายต่อสิ่งต่างๆ ในการ ดำเนินชีวิต
- หาความรู้ (Happy Brain) คือ ศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ตลอดเวลา
- ปลอดภัย (Happy Money) คือ มีเงินรู้จักเก็บ รู้จักใช้ ไม่เป็นหนี้
- ครอบครัวดี (Happy Family) คือ มีครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง
- สังคมดี (Happy Society) คือ มีความรักสามัคคี เอื้อเฟื้อต่อชุมชน ที่ตนทำงานและที่พักอาศัย

นอกจากการพัฒนาปรับปรุงกิจการจนประสบความสำเร็จแล้ว บริษัทยังตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพราะการบริการห้องน้ำ ร้านกาแฟ และร้านอาหาร จะก่อให้เกิดน้ำเสียทิ้งลงสู่ลำคลองตามธรรมชาติ ดังนั้น จึงบริหารจัดการ โดยสร้างระบบบำบัดน้ำเสียตามแบบโครงการแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีถังดักไขมัน พร้อมกับผลิตน้ำ

จุลินทรีย์ด้วยเศษผักผลไม้จากร้านข้าวแกง ซึ่งส่วนหนึ่งใช้ย่อยสลายน้ำเสียและคราบไขมัน และอีกส่วนหนึ่งนำมาบรรจุขวดจำหน่ายภายในร้านโอท็อปบ้านตาพานิช ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน โครงการรักษาสีเงวล้อมดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนนำมาสู่รางวัลความสำเร็จ คือ รางวัลป้อมทองคำ รางวัลสุดยอดส้มแห่งปี ประเภทส้มสาธิตในสถานี รางวัลการประกวดผลงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และรางวัลรับรองมาตรฐานสถานบริการคุณภาพ ปลอดภัย นำให้บริการเหรียญทอง กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน

วิชาที่ 3

การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการตรวจสอบการเลือกตั้งของพลเมือง

วิชาที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการตรวจสอบการเลือกตั้งของพลเมือง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ

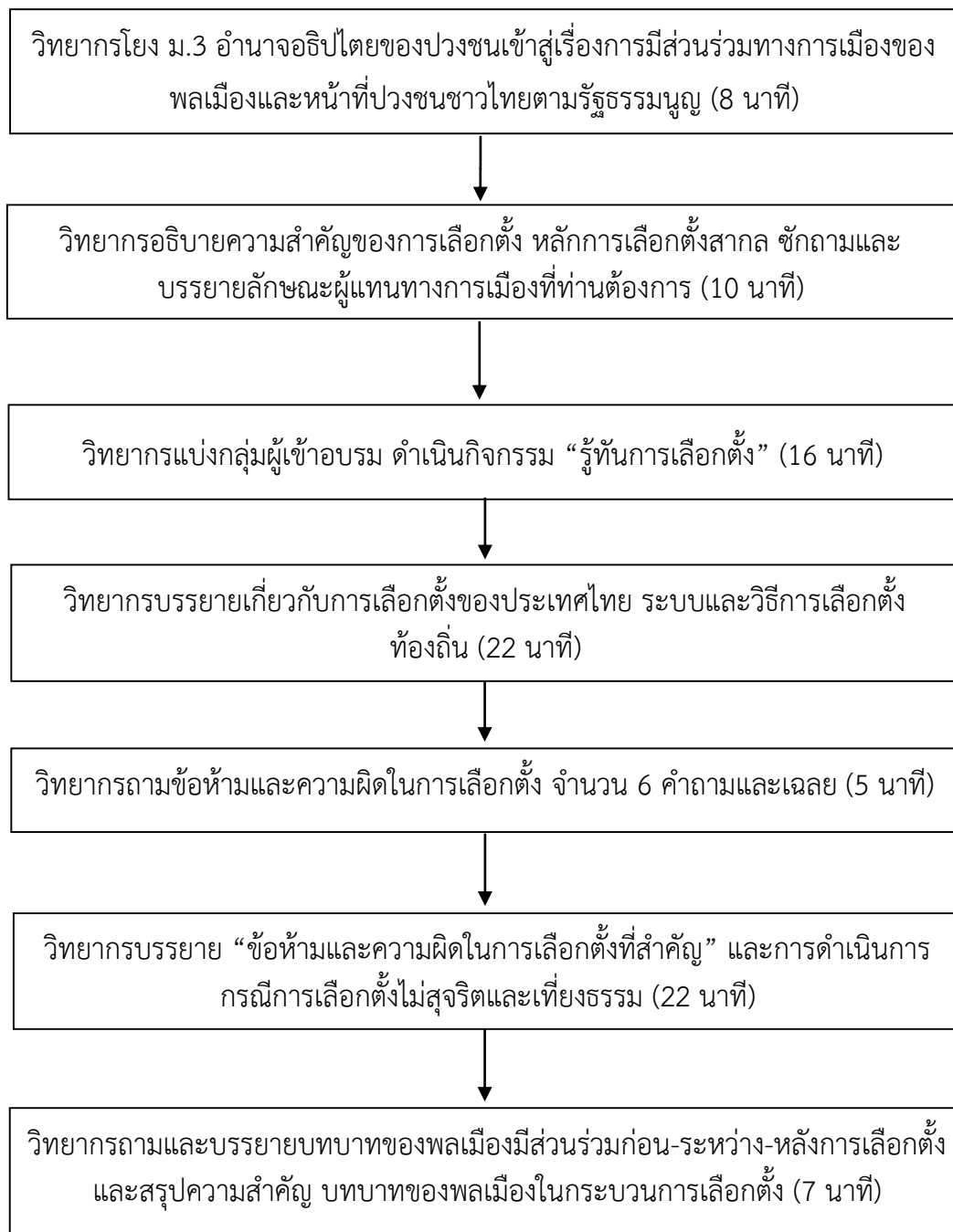
1. อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมได้
2. อธิบายหลักการสำคัญของการเลือกตั้งได้
3. อธิบายระบบและวิธีการเลือกตั้งท้องถิ่น
4. อธิบายถึงข้อห้ามและความผิดในการเลือกตั้งที่สำคัญได้
5. อธิบายความสำคัญและบทบาทของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้งและแนวทางการตรวจสอบการเลือกตั้งได้

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงและโดยอ้อม
3. หน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ
4. ความหมายและความสำคัญของการเลือกตั้ง/หลักการเลือกตั้งสากล
5. ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์
6. การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
7. รูปแบบ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรประกอบส่วนท้องถิ่น
8. การแสวงหาข่าวสารข้อมูลในการเลือกตั้ง
9. ข้อห้ามและความผิดในการเลือกตั้งที่สำคัญ
10. การให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งต่อ กกต.
11. การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
12. ความสำคัญและบทบาทของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง

ระยะเวลา 90 นาที

กระบวนการอบรม

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง</p> <p>2. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงและโดยอ้อม</p> <p>3. หน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ</p> <p>4. การเลือกตั้ง/หลักการเลือกตั้งสากล</p> <p>5. ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์</p>	<p>ขั้นที่ 1 (8 นาที)</p> <p>วิทยากรโยงมาตรา 3 อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทย (ตามภาพนิ่งที่ 3.1) และอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง (ตามภาพนิ่งที่ 3.2) รวมทั้งหน้าที่ของปวงชนชาวไทย (ตามภาพนิ่งที่ 3.3)</p> <p>ขั้นที่ 2 (10 นาที)</p> <p>1. วิทยากรเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อมผ่านกระบวนการการเลือกตั้งและอธิบายความสำคัญของการเลือกตั้งและหลักการเลือกตั้งสากลตามภาพนิ่ง ที่ 3.4-3.5 (5 นาที)</p> <p>2. วิทยากรชวนสนทนาว่าการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยการเลือกตั้งตัวแทนไปใช้อำนาจแทนเรา แต่ที่ผ่านมามีหลายคนผิดหวังกับตัวแทนที่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามที่เราไว้วางใจ หรือมีการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น การเลือกตัวแทนที่ดี หรือที่พึงประสงค์จึงมีความสำคัญ จากนั้นถาม “ผู้แทนทางการเมืองที่ท่านต้องการ เป็นอย่างไร” (9-10 คำตอบ) ได้คำตอบแล้วเขียนในฟลิปชาร์ต (3 นาที)</p> <p>3. วิทยากรฉายภาพนิ่งที่ 3.6 อธิบายเพิ่มเติมลักษณะของผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ (2 นาที)</p>	<p>1. ภาพนิ่งที่ 3.1 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน</p> <p>2. ภาพนิ่งที่ 3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง</p> <p>3. ภาพนิ่งที่ 3.3 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย</p> <p>4. ภาพนิ่งที่ 3.4 ความสำคัญของการเลือกตั้ง</p> <p>5. ภาพนิ่งที่ 3.5 หลักการเลือกตั้ง</p> <p>6. กระดาษฟลิปชาร์ต และปากกาเคมี 1 ด้าม</p> <p>7. ภาพนิ่งที่ 3.6 ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์</p>
<p>6. จัดกิจกรรมเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง</p>	<p>ขั้นที่ 3 (16 นาที)</p> <p>1. วิทยากร ดำเนินกิจกรรม “รู้ทันการเลือกตั้ง” มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้</p> <p>1.1 วิทยากรแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มๆ ละเท่าๆ กัน (ประมาณ 9 คน) โดยให้แต่ละกลุ่มนั่งล้อมวงห่างกันพอประมาณหันหน้าเข้าหาเวที</p>	<p>8. ภาพนิ่งที่ 3.7 กิจกรรม “รู้ทันการเลือกตั้ง”</p> <p>9. บัตรคำถามและเฉลยสำหรับวิทยากร</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>7. การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น</p> <p>8. รูปแบบโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<p>1.2 เตรียมความพร้อมกลุ่ม จากนั้นวิทยากรชี้แจงกติกา ตามภาพนิ่งที่ 3.7</p> <p>1) บัตรที่แต่ละกลุ่มได้รับเป็นบัตรคำตอบ มีจำนวน 13 บัตร ให้ร่วมกันศึกษาและแจกจ่ายให้สมาชิกในกลุ่ม</p> <p>2) วิทยากรจะถามคำถามเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น จำนวน 8 คำถาม</p> <p>3) สมาชิกกลุ่มใดประสงค์จะตอบ ให้ยื่นขึ้นพร้อมชูบัตรคำตอบ สมาชิกของกลุ่มใดยื่นขึ้นก่อน กลุ่มอื่นจะได้สิทธิตอบก่อน โดยการอ่านคำตอบในบัตรที่ถือไว้ กรณีมีสมาชิกกลุ่มใดยื่นก่อนที่วิทยากรอ่านคำถามเสร็จ วิทยากรจะหยุดถาม และชี้ให้สมาชิกกลุ่มนั้นตอบทันที</p> <p>หากตอบถูกจะได้ 1 คะแนน ตอบผิดหัก 1 คะแนน และจะให้สมาชิกกลุ่มอื่นที่ลุกขึ้นยื่นเป็นลำดับที่ 2 เป็นผู้ตอบ กลุ่มใดยื่นเกิน 1 คน หรือชูบัตรเกิน 1 บัตร หรือเปลี่ยนบัตร หรือลุกยืนโดยไม่ชูบัตรจะถือว่าผิดกติกา หัก 2 คะแนน</p> <p>2. วิทยากรแจกบัตรคำตอบให้แต่ละกลุ่มๆ ละ 12 บัตร แจกจ่ายสมาชิกในกลุ่มให้ถือไว้</p> <p>3. จากนั้นวิทยากรถามคำถาม เมื่อดำเนินการเสร็จข้อใดแล้ว ให้เฉลยคำตอบข้อนั้นร่วมกับผู้เข้าอบรม พร้อมทั้งให้คะแนนกลุ่มไปด้วย</p> <p>4. เมื่อดำเนินการเสร็จจนครบทั้ง 8 คำถามแล้ว ให้วิทยากรสรุปผลรวมคะแนน</p> <p>ขั้นที่ 4 (22 นาที)</p> <p>1. วิทยากรอธิบายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศไทย ระบบและวิธีการเลือกตั้งท้องถิ่นตามลำดับ ดังนี้ (10 นาที)</p> <p>1) ภาพนิ่งที่ 3.8 การเลือกตั้งของไทย</p> <p>2) ภาพนิ่งที่ 3.9 ความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<p>10. บัตรคำตอบ จำนวนเท่ากลุ่ม (1 ชุดมี 13 บัตร)</p> <p>11. กระดาษฟลิปชาร์ตติดตารางสำหรับให้คะแนน</p> <p>12. ปากกาเคมีสีดำ สีน้ำเงิน สีแดง สีละ 1 ด้าม</p> <p>13. ภาพนิ่งที่ 3.8 การเลือกตั้งของไทย</p> <p>14. ภาพนิ่งที่ 3.9 ความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>15. ภาพนิ่งที่ 3.10 หน้าที่และอำนาจของ</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>9. การแสวงหา ข่าวสารข้อมูลใน การเลือกตั้ง</p> <p>10. ข้อห้ามและ ความผิดในการ เลือกตั้งที่สำคัญ</p> <p>11. การให้ข้อมูล ข่าวสารหรือชี้ เบาะแสการกระทำ</p>	<p>3) ภาพนิ่งที่ 3.10 หน้าที่และอำนาจขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>4) ภาพนิ่งที่ 3.11 โครงสร้างการปกครองส่วน ท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ฝ่าย</p> <p>5) ภาพนิ่งที่ 3.12 หน้าที่ของสมาชิกสภา ท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น</p> <p>2. วิทยากรกล่าวว่ามีแนวโน้มว่าการเลือกตั้ง ท้องถิ่นอาจจะเกิดขึ้น ในเร็วๆ นี้ ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับ การเลือกตั้ง และการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นทุกรูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งที่ เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งข้อ ห้ามการกระทำผิดและบทลงโทษรุนแรงขึ้น ดังนั้น มีความจำเป็นที่พลเมืองคุณภาพจะต้องรับทราบและ นำไปถ่ายทอดแก่คนอื่นๆ อย่างถูกต้อง จากนั้น บรรยายตามลำดับภาพนิ่ง ดังนี้ (12 นาที)</p> <p>1) ภาพนิ่งที่ 3.13 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง</p> <p>2) ภาพนิ่งที่ 3.14 คุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครรับ เลือกตั้ง</p> <p>3) ภาพนิ่งที่ 3.15 เขตเลือกตั้ง อบต.</p> <p>4) ภาพนิ่งที่ 3.16 เขตเลือกตั้ง ส.ท. และ ส.อบจ.</p> <p>5) ภาพนิ่งที่ 3.17 ไม่ไปเลือกตั้ง จะถูกจำกัด สิทธิครั้งละ 2 ปี</p> <p>ขั้นที่ 5 (27 นาที)</p> <p>1. วิทยากรถามเกี่ยวกับข้อห้ามและความผิดใน การเลือกตั้ง จำนวน 6 คำถาม (ตามภาพนิ่งที่ 3.18- 3.29) และให้ผู้เข้ารับการอบรมตอบว่า ข้อความที่ถาม นั้นถูกหรือผิด จากนั้นวิทยากรเฉลย (5 นาที)</p> <p>2. วิทยากรกล่าวนำการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ผ่านมา มีปัญหาเรื่องเรียนการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชน เสียโอกาสการได้ตัวแทนที่ดีไปบริหารและพัฒนา</p>	<p>องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น</p> <p>16. ภาพนิ่งที่ 3.11 โครงสร้างการปกครอง ส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ฝ่าย</p> <p>17. ภาพนิ่งที่ 3.12 หน้าที่ของสมาชิกสภา ท้องถิ่น และผู้บริหาร ท้องถิ่น</p> <p>18. ภาพนิ่งที่ 3.13 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง</p> <p>19. ภาพนิ่งที่ 3.14 คุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัคร รับเลือกตั้ง</p> <p>20. ภาพนิ่งที่ 3.15 เขต เลือกตั้ง ส.อบต.</p> <p>21. ภาพนิ่งที่ 3.16 เขต เลือกตั้ง ส.ท. และ ส.อบจ.</p> <p>22. ภาพนิ่งที่ 3.17 ไม่ไปเลือกตั้ง จะถูก จำกัดสิทธิครั้งละ 2 ปี</p> <p>23. ภาพนิ่งที่ 3.18-3.29 คำถามเกี่ยวกับข้อห้าม กระทำการฝ่าฝืน กฎหมายเลือกตั้ง</p> <p>24. ภาพนิ่งที่ 3.30-3.31 การแสวงหาข่าวสารใน การเลือกตั้ง</p>

สาระสำคัญ	วิธีการฝึกอบรม/เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ผิดกฎหมายเลือกตั้ง ต่อ กกต. 12. การดำเนินการ กรณีการเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดย สุจริตและเที่ยง ธรรม</p>	<p>ท้องถิ่น ดังนั้น พลเมืองคุณภาพจึงมีบทบาทสำคัญใน การช่วยเหลือการตรวจสอบการเลือกตั้ง จึงควรรู้ เกี่ยวกับการแสวงหาข่าวสาร การให้ข้อมูลเบาะแสแก่ กกต. ซึ่ง กกต. ได้ออกระเบียบสามารถจ่ายผู้ให้ข้อมูล ข่าวสารและเงินรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสได้รวมทั้งข้อ ห้ามการกระทำผิดและบทลงโทษต่างๆ จากนั้น บรรยายตามลำดับภาพนิ่ง ดังนี้ (22 นาที)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ภาพนิ่งที่ 3.30-3.31 การแสวงหาข่าวสาร ในการเลือกตั้ง 2) ภาพนิ่งที่ 3.32 ข่าวปลอม ข่าวเท็จ ข่าวลวง 3) ภาพนิ่งที่ 3.33-3.39 ข้อห้ามและความผิด ในการเลือกตั้งที่สำคัญ 4) ภาพนิ่งที่ 3.40 เงินรางวัลในการชี้เบาะแส 5) ภาพนิ่งที่ 3.41 ช่องทางการให้ข้อมูล ข่าวสารและชี้เบาะแส 6) ภาพนิ่งที่ 3.42 การดำเนินการกรณีการ เลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม <p>3. วิทยาการสรุปความสำคัญของพลเมืองที่มี บทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้แทน ทางการเมืองที่ทุกคนพึงประสงค์ และเข้ามาบริหาร ท้องถิ่นและประเทศเพื่อความสุขของทุกคน</p>	<p>25. ภาพนิ่งที่ 3.32 ข่าว ปลอม ข่าวเท็จ ข่าวลวง 26. ภาพนิ่งที่ 3.33-3.39 ข้อห้ามและความผิดใน การเลือกตั้งที่สำคัญ 27. ภาพนิ่งที่ 3.40 เงินรางวัลในการชี้ เบาะแส 28. ภาพนิ่งที่ 3.41 ช่อง ทางการให้ข้อมูลข่าวสาร และชี้เบาะแส 29. ภาพนิ่งที่ 3.42 การดำเนินการกรณีการ เลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย สุจริตและเที่ยงธรรม</p>
<p>13. การมีส่วนร่วม ในกระบวนการ เลือกตั้ง</p>	<p>ขั้นที่ 6 (7 นาที)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยาการถามบทบาทการมีส่วนร่วมของพลเมือง ช่วงก่อน-ระหว่าง-หลังการเลือกตั้ง และบรรยายเสริม แต่ละช่วง ตามภาพนิ่งที่ 3.43-3.45 ตามลำดับ (5 นาที) 2. วิทยาการสรุปบทบาทความสำคัญและภารกิจ ของพลเมืองคุณภาพ ตามภาพนิ่งที่ 3.46 (2 นาที) 	<p>30. ภาพนิ่งที่ 3.43-3.45 การมีส่วนร่วมของ พลเมือง 31. ภาพนิ่งที่ 3.46 ภารกิจของพลเมือง คุณภาพ</p>

สื่อและอุปกรณ์

1. ภาพนิ่ง

- ภาพนิ่งที่ 3.1 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
- ภาพนิ่งที่ 3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง
- ภาพนิ่งที่ 3.3 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย
- ภาพนิ่งที่ 3.4 ความสำคัญของการเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.5 หลักการเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.6 ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์
- ภาพนิ่งที่ 3.7 กติกา “รู้ทันการเลือกตั้ง”
- ภาพนิ่งที่ 3.8 การเลือกตั้งของไทย
- ภาพนิ่งที่ 3.9 ความสำคัญขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่น
- ภาพนิ่งที่ 3.10 หน้าที่และอำนาจขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่น
- ภาพนิ่งที่ 3.11 โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ฝ่าย
- ภาพนิ่งที่ 3.12 หน้าที่ของสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น
- ภาพนิ่งที่ 3.13 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.14 คุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.15 เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.)
- ภาพนิ่งที่ 3.16 เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.)
- ภาพนิ่งที่ 3.17 ไม่ไปเลือกตั้ง จะถูกจำกัดสิทธิครั้งละ 2 ปี
- ภาพนิ่งที่ 3.18-3.29 คำถามเกี่ยวกับข้อห้ามกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.30-3.31 การแสวงหาข่าวสารในการเลือกตั้ง
- ภาพนิ่งที่ 3.32 ข่าวปลอม ข่าวเท็จ ข่าวลวง
- ภาพนิ่งที่ 3.33-3.39 ข้อห้ามและความผิดในการเลือกตั้งที่สำคัญ
- ภาพนิ่งที่ 3.40 เงินรางวัลในการชี้เบาะแส
- ภาพนิ่งที่ 3.41 ช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารและชี้เบาะแส
- ภาพนิ่งที่ 3.42 การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม
- ภาพนิ่งที่ 3.43-3.45 การมีส่วนร่วมของพลเมือง
- ภาพนิ่งที่ 3.46 ภารกิจของพลเมืองคุณภาพ

2. ใบความรู้

- ใบความรู้ที่ 3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง
- ใบความรู้ที่ 3.2 หลักการและกระบวนการเลือกตั้ง
- ใบความรู้ที่ 3.3 บทบาทพลเมืองในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

3. วัสดุ อุปกรณ์อื่น ๆ

- 3.1 เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
- 3.2 กระดาษฟลิปชาร์ต
- 3.3 ปากกาเขียนฟลิปชาร์ต
- 3.4 กระดานติดฟลิปชาร์ต
- 3.5 กระดาษกาวเย็น

4. การวัดและประเมินผล

- 4.1 การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม
- 4.2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ เกณฑ์การวัดผลไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

คำถาม	คำตอบ
1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง ติดต่อกันมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเท่าใด	1 ปี
2. บุคคลใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ส.ว. และสมาชิกสภาท้องถิ่น (สถ.) หรือผู้บริหารท้องถิ่น (ผถ.)	เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าทุจริตเลือกตั้ง
3. การเลือกตั้งท้องถิ่น กำหนดระยะเวลาในการลงคะแนน ivo อย่างไร	08.00-17.00 น.
4. หลักฐานการแสดงตนประเภทใด ที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้	บัตรข้าราชการที่หมดอายุ
5. องค์การบริหารส่วนตำบล มี 3 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิก อบต. หมู่บ้านละกี่คน	2 คน
6. สมาชิกสภาเทศบาลเมือง มี 3 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ กี่คน	6 คน
7. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น สถ. หรือ ผถ. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี หรือ 35 ปีตามลำดับ นับถึงวันใด	วันเลือกตั้ง
8. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุเท่าใด	ไม่ต่ำกว่า 18 ปีในวันเลือกตั้ง

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

- ความสำคัญของการเลือกตั้ง
 - เป็นช่องทางการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน
 - สะท้อนเจตนาารมณ์ทางการเมืองของประชาชนได้ตรงจุด
 - ได้ผู้แทนตรงตามความต้องการของประชาชน
- วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง
 - เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชน
 - เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมเจตจำนงและความคิดเห็นทางการเมือง
 - เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง
 - เพื่อควบคุมการใช้อำนาจอธิปไตย

หลักการเลือกตั้งสากล

1. หลักการออกเสียงโดยทั่วไป
2. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค
3. หลักการเลือกตั้งโดยอิสระ
4. หลักการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับ
5. หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง
6. หลักการเลือกตั้งเป็นระยะเวลา

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์

1. มีความรู้ ความสามารถ รู้งาน รู้หน้าที่
2. มีจิตสำนึกสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
3. มีวิสัยทัศน์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มีการดำเนินชีวิตที่ดี มีวินัยและรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม
5. มีประวัติดี โปร่งใส ไม่เคยทุจริต ไม่มีหนี้สินส่วนตัว
6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าถึงประชาชน
7. มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต
8. มีความเข้มแข็งและกล้าหาญทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อส่วนรวม
9. มีการหาเสียงอยู่ในกรอบ ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย
10. มีอุดมการณ์ ยึดหลักประชาธิปไตย

ภาพที่ 3.6

กติกา

1. สมาชิกกลุ่มใดจะตอบ ให้ยื่นชั้น 1 คน พร้อมชูบัตรคำตอบได้ 1 บัตร
2. กลุ่มใดยื่นชั้นก่อน จะได้สิทธิตอบก่อน ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดติดลบ 1 คะแนน และจะให้กลุ่มที่ยื่นเป็นลำดับถัดไปเป็นผู้ตอบ
3. กลุ่มใดยื่นเกิน 1 คนหรือชูบัตรเกิน 1 บัตร ยื่นโดยไม่ชูบัตร หรือเปลี่ยนบัตร ถือว่าผิดกติกา จะถูกหัก 2 คะแนน

ภาพที่ 3.7

ความรู้เรื่องการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งของไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
ได้วางหลักหรือวิธีการเลือกตั้ง ออกเป็น 2 ระดับ

- ระดับชาติ
 - ส.ส.
 - ส.ว.
- ระดับท้องถิ่น
 - รูปแบบทั่วไป
 - อบจ.
 - เทศบาล
 - อบต.
 - รูปแบบพิเศษ
 - กทม.
 - เมืองพัทยา

ภาพที่ 3.8

ความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมปกครองตนเอง เพื่อให้สามารถสนองตอบต่อการแก้ปัญหา และจัดบริการสาธารณะต่างๆ ได้สะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการของประชาชน

ลักษณะของการปกครองส่วนท้องถิ่น

- เป็นการปกครองชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ
- มีอำนาจอิสระในการบริหาร (งาน / เงิน / คน)
- การกำกับดูแลทำเท่าที่จำเป็น เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และประโยชน์ประเทศส่วนรวม

ภาพที่ 3.9

หน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- จัดให้มีน้ำอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- การรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล
- คุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษา รักษาพยาบาลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมการประกอบอาชีพ
- ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ
- การศึกษาอบรมและสุนอนามัยของประชาชน
- บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 3.10

รูปแบบและโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น

ฝ่ายสภา	ฝ่ายบริหาร
รูปแบบทั่วไป	รูปแบบทั่วไป
1.สภาองค์การบริหารส่วนตำบล	1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
2.สภาเทศบาล	2.นายกเทศมนตรี
3.สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด	3.นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
รูปแบบพิเศษ	รูปแบบพิเศษ
1.สภาเมืองพัทยา	1.นายกเมืองพัทยา
2.สภากรุงเทพมหานคร	2.ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน	มาจากการเลือกตั้งหรือจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น (รูปแบบพิเศษมาจากวิธีอื่นได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน)

ภาพที่ 3.11

หน้าที่ของสมาชิกสภาท้องถิ่น(สท.)และผู้บริหารท้องถิ่น(ผถ.)

ฝ่ายสภา	ฝ่ายบริหาร
1.ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น	1. บริหารกิจการของท้องถิ่นให้เป็นไปตามข้อบัญญัติและแผนพัฒนาท้องถิ่น
2. ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร	2. จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมเสนอสภาท้องถิ่น
3. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาท้องถิ่น	3. รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินต่อสภาท้องถิ่น
4. ให้ความเห็นชอบงบประมาณรายจ่ายประจำปี	

ภาพที่ 3.12

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มีสัญชาติไทย ถ้าแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ในวันเลือกตั้ง

มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในเขตเลือกตั้งติดต่อกันมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง

บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

- ภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
- อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะสิ้นสุดแล้วหรือไม่
- ต้องคุมขังอยู่โดยหมายศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

ภาพที่ 3.13

คุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

คุณสมบัติ

- มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- อายุ
 - สมาชิกสภาท้องถิ่น มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 - ผู้บริหารท้องถิ่น มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง (ตามกฎหมายจัดตั้ง อปท.)
- มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขต อปท. ติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันสมัคร
- การศึกษา
 - สมาชิกสภา ไม่กำหนดวุฒิการศึกษา
 - การศึกษาของผู้บริหาร
 - อบจ. ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็น สจ. ส.อบจ. ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา
 - เทศบาล ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็น สด./สอ. หรือสมาชิกรัฐสภา
 - อบต. ไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาตำบล สส./ผถ. หรือสมาชิกรัฐสภา
 - กทม. และ เมืองพัทยา ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย เช่น เจ้าสำนัการพนัน / ผู้ถือหนังสือ / หูจริด

ภาพที่ 3.14

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.)

เขตหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง

- ถ้ามี 1 เขตเลือกตั้ง มี ส.อบต. ได้ 6 คน
- ถ้ามี 2 เขตเลือกตั้ง มี ส.อบต. ได้เขตละ 3 คน
- ถ้ามี 3 เขตเลือกตั้ง มี ส.อบต. ได้เขตละ 2 คน
- ถ้ามี 4 เขตเลือกตั้ง มี ส.อบต. ได้เขตละ 1 คนก่อน แล้วให้เขตที่มีราษฎรมากที่สุด 2 เขตเลือกตั้งแรก เพิ่มขึ้นอีกเขตละ 1 คน
- ถ้ามี 5 เขตเลือกตั้ง มี ส.อบต. ได้เขตละ 1 คนก่อน แล้วเพิ่มให้เขตที่มีราษฎร มากที่สุดอีก 1 คน

ภาพที่ 3.15

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.)

เทศบาลตำบล แบ่งเป็น 2 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน

เทศบาลเมือง แบ่งเป็น 3 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน

เทศบาลนคร แบ่งเป็น 4 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกเขตละ 6 คน

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.)

ราษฎร(คน)/จังหวัด	ส.อบจ.
ไม่เกิน 500,000	24
เกิน 500,000 แต่ไม่เกิน 1 ล้าน	30
เกิน 1 ล้าน แต่ไม่เกิน 1.5 ล้าน	36
เกิน 1.5 ล้าน แต่ไม่เกิน 2 ล้าน	42
เกิน 2 ล้าน	48

อำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง
อำเภอใดมี ส.อบจ. เกิน 1 คน ให้แบ่งเขตเท่ากับจำนวน ส.อบจ.

ภาพที่ 3.16

不要去เลือกตั้ง จะถูกจำกัดสิทธิครั้งละ 2 ปี

- สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. / สก. / ผก. หรือเลือก ส.ว.
- สมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- เข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอน สก. หรือ ผก.
- ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง และข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง
- ดำรงตำแหน่งรองผู้บริหารท้องถิ่น/เลขานุการ/ผู้ช่วยเลขานุการ/ประธานที่ปรึกษา/ที่ปรึกษา/หรือคณะที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น
- ดำรงตำแหน่งเลขาธิการประสานสภาท้องถิ่น ผู้ช่วยเลขานุการประสานสภาท้องถิ่น และเลขานุการรองประสานสภาท้องถิ่น

การแจ้งเหตุ

ภายใน 7 วัน
ก่อนวันเลือกตั้ง หรือ
ภายใน 7 วัน
นับแต่วันเลือกตั้ง
สามารถแจ้งด้วย
ตัวเอง หรือมอบหมาย
ให้ผู้อื่นไปยื่นแทน
หรือจัดส่งทาง
ไปรษณีย์แบบ
ลงทะเบียน ต่อ
นายทะเบียนอำเภอ/
ท้องถิ่น

เหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามที่ กต.กำหนด

ภาพที่ 3.17

“ผู้สมัครนำเงินใบละ **500** บาท จำนวน **1,000** ใบ แนบกับบัตรแนะนำตัว เตรียมนำไปแจกจ่ายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่ก่อนจะแจกจ่ายเงินดังกล่าว ตำรวจตรวจยึดเงินไว้ก่อน เช่นนี้ การกระทำของผู้สมัครถือว่า **ยังไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย**”

ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

ภาพที่ 3.18

ภาพที่ 3.19

“สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดในการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือความปลอดภัยของผู้หาข่าว”

ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

ภาพที่ 3.20

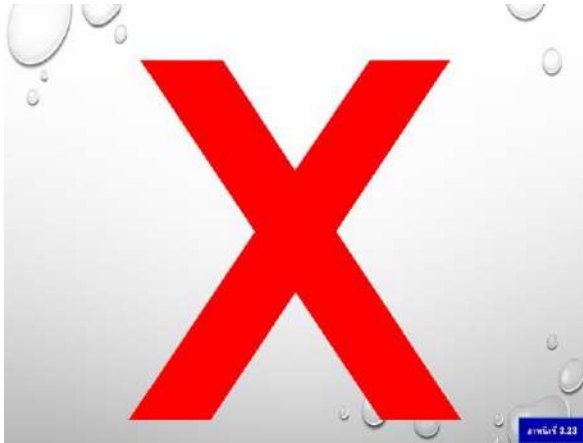

ภาพที่ 3.21

“การจับบันทึกเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ผู้จับบันทึกจะต้องเพิ่มความเห็นส่วนตัวลงไปด้วย เพื่อความชัดเจนสมบูรณ์”

ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

ภาพที่ 3.22

“ในช่วงที่ผู้สมัครออกเดินหาเสียง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ขอเหล่า โดยบอกว่าจะลงคะแนนให้ แต่ผู้สมัครปฏิเสธ เช่นนี้การกระทำของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นความผิดแล้ว”
ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

“การชี้แจงและสร้างความผิดในการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ตั้งรางวัลสูงสุดถึง 1 ล้านบาท”
ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

“คำว่า **ใบสั่ง** ในการเลือกตั้ง หมายถึง การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง”
ข้อความที่กล่าวมาถูกหรือผิด

การแสวงหาข่าวสารในการเลือกตั้ง

<p>1. ก่อนวันเลือกตั้ง
 สังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเปิดตัวผู้สมัคร - การจัดตั้งหัวคะแนน - ผู้สมัครมีใครบ้าง - วิธีการหาเสียง - พฤติกรรมผู้สมัคร หัวคะแนน หรือผู้สนับสนุน - การกระทำที่เข้าข่ายเป็นความผิด | <p>2. วันเลือกตั้ง
 สังเกตการณ์บริเวณใกล้เคียงสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้ง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง - ความเคลื่อนไหวของผู้สมัคร หัวคะแนนหรือผู้สนับสนุน - การดำเนินงานของ กปน. ช่วงการลงคะแนนและนับคะแนน |
|--|---|

การแสวงหาข่าวสารในการเลือกตั้ง

- 3. การบันทึกเหตุการณ์**
- **ใคร (WHO)** ใครบ้าง อยู่ในเหตุการณ์
 - **ทำอะไร (WHAT)** บุคคลเหล่านั้นมีใครทำอะไรบ้าง
 - **ที่ไหน (WHERE)** เหตุเกิดขึ้นที่ใด อธิบายพื้นที่ให้ชัดเจน
 - **เมื่อใด (WHEN)** เหตุการณ์เกิดขึ้น ณ เวลาใดบ้าง
 - **อย่างไร (HOW)** เกิดขึ้นอย่างไร
 - **ทำไม (WHY)** ทำไมถึงเกิดเรื่องดังกล่าว

ข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง (FAKE NEWS)

คือข่าวที่มีเนื้อหาที่เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัว โหม่นน้ำขังจูง โฆษณารวมชื่อ เนื้อหาไม่จริงแต่ฝ่ายตรงข้าม

การตรวจสอบข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง ทั่วไป

พิจารณาความสมเหตุสมผล ควรตรวจสอบดูว่าข่าวดังกล่าวนั้นมีต้นตอมาจากแหล่งไหน พิจารณาความเป็นกลางในการเสนอหรือเผยแพร่เนื้อหาข่าว มีการแก้ไขโดยนำพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือออกมาพิสูจน์หักล้างข่าวดังกล่าว

การตรวจสอบข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง ในสื่อสังคมออนไลน์

ดูว่าข่าวดังกล่าวเป็นลิงค์จากเว็บไซต์ใด มีเว็บไซต์หรือแหล่งข่าวอื่นที่เผยแพร่ข่าวเดียวกันหรือไม่ สังเกตรูปภาพ ตรวจสอบโดยการนำชื่อข่าว หรือเนื้อความในข่าวมาค้นหา อาจขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา

กาเสี่ยงด้วยการ “ให้” หรือ “สัญญาว่าจะให้” ทรัพย์สิน

ข้าพเจ้าได้รับเลือกตั้ง รองที่อีกข้าง จะขึ้นของคุณทันที

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ 6 โทร 089-1444

กาเสี่ยงด้วยการ “ให้” “เสนอให้” หรือ “สัญญาว่าจะให้” ทรัพย์สินแก่ ข้าราชการ พนักงาน บุคลากร วิชา สภานักศึกษา หรือสถาบันอื่นใด

ถ้ามีโอกาสเป็น ส.ส. ผมจะติดบ้าน โต๊ะเรียน ในที่โรงเรียนเลยครับ

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

กาเสี่ยงด้วยการจัดให้มี 'มหรสพ' หรือ 'การรื่นเริง' ต่างๆ

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 - 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000 - 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

มาตรา 144

กาเสี่ยงด้วยการ 'เลี้ยง' หรือ 'ริบจะจัดเลี้ยง'

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและการมีส่วนร่วมของพลเมือง 6 โทรเลข กก. 1444

มาตรา 144

ระวัง!! กาเสี่ยงเลือกตั้ง กดแชร์กดไลค์ข้อความใส่ร้าย โทงใบแดง

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 - 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000 - 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

มาตรา 147

ห้าม ขาย จำหน่าย จ่ายแจก หรือเลี้ยงสุรา 18.00 น. ของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวัน ถึง 18.00 น. ของวันเลือกตั้ง

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 148

ห้ามเรียกรับ เงิน กริพย์สิน หรือผลประโยชน์ เพื่อจะลงคะแนน หรือไม่ลงคะแนน

ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000- 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 20 ปี

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและการมีส่วนร่วมของพลเมือง 6 โทรเลข กก. 1444

มาตรา 149

เงินรางวัลในการชี้เบาะแส

1. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร/นายกเมืองพัทยา นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี (เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร) สูงสุดไม่เกิน 1,000,000 บาท
2. การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเมืองพัทยา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี (เทศบาลตำบล) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท
3. การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สูงสุดไม่เกิน 250,000 บาท

หมายเหตุ : เป็นไปตามระเบียบที่ ฎกต. ก้าหนด

มาตรา 150

ช่องทางทำให้ข้อมูลข่าวสารและชี้เบาะแส

ทั่วไป

1. แจ้งด้วยตนเองหรือโทรศัพท์ ที่ สนง.กกต. หรือ สนง.กกต.จว.
2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
3. แอปพลิเคชันที่ สนง.กกต.จัดทำขึ้น เช่น ตาสับประรด

รับรางวัล

แจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานสืบสวนหรือไตสวนหรือผู้ที่ กกต.

มอบหมาย ณ สนง.กกต. หรือ สนง.กกต.จว.

ภาพที่ 2.41

การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง
(กกต. มีอำนาจ : คำสั่ง กกต. ให้เป็นที่สุด)

เลือกตั้งใหม่
(ใบเหลือง)
สั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้เป็นการชั่วคราว เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี (ใบส้ม)

หลังประกาศผลการเลือกตั้ง
(กกต.ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีพิราณา)

เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
(ใบดำ)
เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 10 ปี
(ใบแดง)

ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมิให้มีการสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี
ได้ กกต.ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีพิราณา เพื่อยกเลิกการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ภาพที่ 2.42

การมีส่วนร่วมของพลเมือง

1. ก่อนการเลือกตั้ง (เตรียมตนเองให้พร้อม)

- ตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิ/จัดเตรียมบัตรประชาชนหรือบัตรอื่น
- ศึกษาระบบ/วิธีการเลือกตั้ง/ขั้นตอนลงคะแนนเลือกตั้ง
- ร่วมรณรงค์เชิญชวนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ติดตามการหาเสียง/ศึกษาข้อมูลผู้สมัคร
- สอดส่องดูแล ฝ้าระวังการทุจริตเลือกตั้ง

ภาพที่ 2.43

การมีส่วนร่วมของพลเมือง

2. ในวันเลือกตั้ง

- ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพ รู้เท่าทัน
- สังเกตการณ์การทำหน้าที่ กปน.
- สังเกตการณ์การลงคะแนน/นับคะแนน

ภาพที่ 2.44

การมีส่วนร่วมของพลเมือง

3. หลังการเลือกตั้ง

- ติดตาม ตรวจสอบ เสนอแนะการทำงานของตัวแทน
- ศึกษาหาข้อมูล รู้เท่าทันการเมือง

ภาพที่ 2.45

ภารกิจของพลเมืองคุณภาพ

1. นำความรู้ไปถ่ายทอด
2. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองคุณภาพ
3. มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

ภาพที่ 2.46

ใบความรู้ที่ 3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปกครองระบอบประชาธิปไตยหัวใจอยู่ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงบัญญัติไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย...”

อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจอสูดสุดในการปกครองประเทศนั้น ประกอบด้วยอำนาจนิติบัญญัติ(การออกกฎหมาย) อำนาจบริหาร(การบริหารประเทศ) และอำนาจตุลาการ(การพิจารณาพิพากษาคดี) โดยพระมหากษัตริย์ในฐานะองค์พระประมุขของประเทศทรงเป็นผู้ใช้อำนาจทั้ง 3 อำนาจนี้ผ่านทางสถาบันต่างๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ กล่าวคือ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) อำนาจบริหารผ่านรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล เมื่อ “อำนาจอธิปไตย” ซึ่งหมายถึงอำนาจการปกครองสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนจึงย่อมต้องรักและหวงแหนในอำนาจอธิปไตยของตนและใช้ประโยชน์จากอำนาจนั้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ชีวิต ทรัพย์สินและผลประโยชน์ของตน ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม

อย่างไรก็ตาม ยังมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่ชอบบ่นว่า..เบื่อการเมือง ไม่ชอบการเมือง หรือไม่คอยสนใจการเมือง ไม่ติดตามข่าวสารการเมือง ไม่อยากมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองใดๆ แม้แต่การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกันนอนหลับทับสิทธิ์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ...เรามักคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรกที่เต็มไปด้วยการขัดแย้ง ทะเลาะเบาะแว้ง ช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ของนักการเมือง ดังนั้น เมื่อเอ่ยถึง “การเมือง” ความรู้สึกแรกของคนทั่วไปก็คือ เราไม่ควรไปยุ่งกับการเมือง-อย่าไปยุ่งกับการเมืองนะ-เบื่อการเมือง-การเมืองเป็นเรื่องสกปรก-การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง ไม่ใช่เรื่องของเรา ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะเรามองการเมืองเป็นเรื่องยุ่งยากและอาจจะนำความวุ่นวายมาสู่ตัวเราได้นั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ การจะให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจว่า **การเมืองคืออะไร? มีความสำคัญอย่างไร? สัมพันธ์กับชีวิตเราอย่างไร?** และเกิดความสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก

แต่ถ้าเราเริ่มตั้งคำถามว่า ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน เราทำอะไรบ้าง? และในแต่ละกิจกรรมที่ทำมีอะไรบ้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือมีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการเมือง คำตอบเกือบจะร้อยทั้งร้อยก็มักจะตอบว่า แทบไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น อาบน้ำ ล้างหน้า การใช้น้ำก็เป็นการใช้ทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โยงไปสู่ปัญหาว่าจะจัดสรรน้ำอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดราคาน้ำ ถูกหรือแพงอย่างไร การแบ่งสรร การจัดการน้ำ การกำหนดราคาก็คือการเมืองนั่นเอง หรือจะพูดถึงการหายใจหากอากาศที่หายใจเข้าไปไม่บริสุทธิ์หรืออากาศไม่ดี ก็เป็นการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ย่อมหนีไม่พ้นการเมืองเช่นกัน

อีกเรื่องหนึ่งที่คนไทยส่วนใหญ่ยังตระหนักกับรู้น้อย คือเรื่องการเสียภาษี โดยเห็นว่าเป็นเรื่องของผู้มีรายได้ถึงเกณฑ์ที่ต้องยื่นชำระภาษีเงินได้ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนเพียง 7-8 ล้านคนเท่านั้น

และเมื่อยื่นแบบเสียภาษีแล้วปรากฏว่ามีผู้ที่ต้องจ่ายเงินจริงๆ เพียงไม่กี่แสนคน ส่วนใหญ่เมื่อได้คำนวณ หักค่าลดหย่อนต่างๆ แล้วไม่ต้องชำระเงินอีก รวมทั้งยังมีผู้ได้รับคืนเงินภาษีอีกเป็นจำนวนมากนับล้านคน เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้คนบางคนโดยเฉพาะผู้มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้องยื่นเสียภาษีอาจคิดไปว่า เรื่องของการเสียภาษีนั่นไม่เกี่ยวข้องกับตน

แต่เราจะทราบหรือไม่ว่า แท้ที่จริงแล้ว...คนไทยทั้ง 67 ล้านคนต้องเสียภาษีกันทุกคน เสียทุกวัน ตั้งแต่เกิดจนตาย นั่นก็คือ ภาษีทางอ้อมทั้งหลายที่แฝงอยู่ในราคาสินค้าแทบทุกชนิดที่เราซื้อ หามาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค เช่น ข้าวสาร น้ำปลา น้ำตาล ค่าน้ำ ค่าไฟ ฯลฯ เราได้เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม (ร้อยละ 7) และภาษีสรรพสามิต (ซึ่งเก็บในอัตราสูงมากจากสินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ เช่น บุหรี่ เหล้า เบียร์ น้ำมัน มอเตอร์ไซค์ รถยนต์ เป็นต้น) นอกจากนี้รัฐบาลยังเก็บภาษีพวกเรามากมาย เช่น ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีศุลกากร ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีรางวัลหัก ณ ที่จ่าย ภาษีดอกเบียเงินฝาก ธนาคาร ภาษีบำรุงท้องที่ เป็นต้น การที่รัฐบาลเก็บภาษีก็เพื่อนำมาใช้เป็นงบประมาณในการบริหารและ พัฒนาประเทศ รวมทั้งจัดหาสวัสดิการด้านต่างๆ สำหรับประชาชนนั่นเอง

เราทราบกันหรือไม่ว่า..ในปีหนึ่งๆ รัฐบาลเก็บภาษีไปเป็นงบประมาณแผ่นดินปีละไม่ต่ำกว่า สองล้านล้านบาทมานับสิบปีแล้ว

ปี 2556 เป็นเงิน 2,400,000,000,000 บาท

ปี 2557 เป็นเงิน 2,525,000,000,000 บาท

ปี 2558 เป็นเงิน 2,575,000,000,000 บาท

ปี 2559 เป็นเงิน 2,720,000,000,000 บาท

ปี 2560 เป็นเงิน 2,733,000,000,000 บาท

ปี 2561 เป็นเงิน 2,900,000,000,000 บาท

ปี 2562 เป็นเงิน 3,000,000,000,000 บาท

สำหรับงบประมาณปี 2563 สูงถึง 3,200,000,000,000 บาท (สามล้านสองแสนล้านบาท)

มีใครรู้บ้างไหมว่าเงิน 3,200,000,000,000 บาท มีปริมาณมากมายมหาศาลขนาดไหน หากนึกภาพไม่ออก ถ้านางบประมาณปี 2563 ที่เป็นธนบัตรฉบับละหนึ่งพันบาททั้งหมดไปใส่ในห้องเรียนที่กว้าง 6 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 3 เมตรครึ่ง จะต้องใช้ถึง 25 ห้องเรียนเลยทีเดียว และหากเทียบกับอายุของรัฐบาลที่มีวาระการดำรงตำแหน่งตามอายุของสภาผู้แทนราษฎรคือประมาณ 4 ปี โดยสมมติว่างบประมาณคงที่ (ซึ่งความเป็นจริงมีแต่เพิ่มขึ้นทุกปี) ปีละ 3,200,000,000,000 บาท X 4 ปี = 12,800,000,000,000 บาท นั่นเท่ากับว่าการไปเลือกตั้งหนึ่งครั้งเท่ากับการมอบอำนาจให้นักการเมือง ไปดูแลเงินภาษีของพวกเรามากถึง 12,800,000,000,000 บาท หรือเท่ากับธนบัตรฉบับละหนึ่งพันบาท เต็มตึกสิบชั้นทั้งหลัง (ชั้นละ 10 ห้อง รวม 100 ห้อง)

ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากการใช้จ่ายเงินงบประมาณแล้ว การเลือกตั้งยังหมายถึงการมอบ อำนาจให้นักการเมืองไปดูแลที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ แร่ธาตุ ทรัพยากรต่างๆ อีกมากมายมหาศาล ตลอดจนคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคม หรือทรัพยากรอื่นใดที่อาจมีขึ้นได้ในอนาคต และยัง รวมไปถึงการมอบอำนาจให้นักการเมืองไปใช้อำนาจในการอนุมัติ อนุญาต สัมปทาน และการใช้อำนาจ อำนาจความยุติธรรม คุ้มครองดูแลสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของประชาชนอีกด้วย

ในเมื่อการเมืองเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตประจำวันของเราอย่างแนบแน่นในทุกๆ เรื่อง ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน แม้กระทั่งเวลาหลับ และเกี่ยวพันตั้งแต่เกิดจนตายเช่นนี้ การเมืองกับชีวิตเรา จึงมีผลกระทบกับชีวิตของเราทุกคน โดยที่เรารู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคมตลอดจนถึงระดับประเทศชาติ จนอาจกล่าวได้ว่า ชีวิต คือการเมือง หรือ การเมือง คือชีวิต นั่นเอง

เราทุกคนอยากให้การเมืองดีเพราะถ้าการเมืองดี จะทำให้ชีวิตของเราดีขึ้น ถ้าการเมืองแย่ ชีวิตของเราก็คงจะแย่แน่ๆ พวกเราจึงควรที่จะสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสร้างสรรค์การเมือง ทำการเมืองให้ดี ให้เป็นประโยชน์ต่อพวกเราทุกคน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง หมายถึง การที่พลเมืองได้เข้าไปมีสิทธิมีส่วนร่วม แสดงออกทางการเมืองและการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนั้น ประชาชนสามารถทำได้ทั้งในลักษณะที่ดำเนินการ ด้วยตนเอง และที่ต้องดำเนินการร่วมกับผู้อื่น ดังที่เรียกว่า “การเมืองภาคพลเมือง” หรือ “การเมือง ภาคประชาชน” ได้แก่ การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องต่างๆ โดยรัฐธรรมนูญก็ได้มีบทบัญญัติรองรับและคุ้มครองไว้แล้ว

ส่วนการมีส่วนร่วมทางอ้อม หรือที่เรียกว่า “การเมืองระบบตัวแทน” นั้น ประชาชน สามารถดำเนินการผ่านทางตัวแทนที่เลือกเข้าไปให้ทำหน้าที่แทนตน ซึ่งมีทั้งตัวแทนระดับชาติ ได้แก่ การเลือกตั้ง ส.ส. และการเลือก(ตั้ง) ส.ว. และตัวแทนระดับท้องถิ่น ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภา ท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ เช่น อบต. เทศบาล อบจ. เมืองพัทยา และกทม. เป็นต้น นอกจากนี้ ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยประชาชนยังสามารถเข้ามามี ส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งตัวแทนระดับต่างๆ ได้ ทั้งช่วงก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง และหลังจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็ยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

ต้องยอมรับว่า 88 ปีของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทย เรื่องของการเมืองภาค ตัวแทนนั้นเราค่อนข้างรู้จักคุ้นเคยกันดีพอสมควร เพราะได้ผ่านการเลือกตั้งมาแล้วหลายครั้ง เฉพาะ การเลือกตั้ง ส.ส.เป็นการทั่วไปมีถึง 26 ครั้ง การเลือกตั้ง ส.ว. เป็นการทั่วไป 4 ครั้ง นอกจากนั้นยังมึ การเลือกตั้งท้องถิ่นทุกประเภทอีกหลายครั้ง (ไม่นับมีการเลือกตั้งใหม่และการเลือกตั้งแทนตำแหน่ง ที่ว่างในกรณีต่างๆ ทั้ง ส.ส. ส.ว.และท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นบ่อยนับครั้งไม่ถ้วน)

แต่สำหรับ “การเมืองภาคพลเมือง” หรือ “การเมืองภาคประชาชน” ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนโดยตรงนั้น ประชาชนยังไม่ค่อยรู้จักคุ้นเคยมากนักและเข้าไปมีส่วนร่วม ทางการเมืองกันน้อย ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ประชาชนและชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ หลายรูปแบบ เช่น การใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการกำหนด นโยบายสาธารณะ การสร้างกติกาและกฎหมายระดับต่างๆ การตรวจสอบกระบวนการนิติบัญญัติ การติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ และการถอดถอนนักการเมืองระดับ ท้องถิ่น เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ได้แก่

1. การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เช่น **สิทธิในชีวิต ร่างกาย** ประชาชนมีสิทธิในชีวิตและเนื้อตัวร่างกายของตน ห้ามมิให้มีการทรมาน ทารุณกรรม หรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม รวมถึงการจับกุมคุมขัง คั่นตัวบุคคลหรือกระทำการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจะต้องมีคำสั่งศาลหรือหมายศาล หรือมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น มีการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือพบว่ากำลังพยายามกระทำความผิด มีเครื่องมือ อาวุธ ที่อาจใช้ในการกระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดแล้วกำลังจะหลบหนี เป็นต้น

สิทธิชุมชน ในการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีต หรือส่งเสริม ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม การจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการหรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนและชุมชน โดยหน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาและสามารถเข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินการเรื่องดังกล่าวด้วย

สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เช่น แผนงาน โครงการ งบประมาณ สัญญา คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการประชุม ผลการสอบเข้าเรียน หรือสอบเข้ารับราชการ ผลการสอบสวนผลการนับคะแนนเลือกตั้ง ผลการศึกษา ฯลฯ แต่ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียของบุคคลอื่นที่เขาพึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

นอกจากนี้ประชาชนยังมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ โดยได้รับแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบโดยเร็ว รวมถึงมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐอีกด้วย

สิทธิผู้บริโภค มีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรอิสระของผู้บริโภค เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

สิทธิได้รับการสาธารณสุข และได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และสำหรับผู้ยากไร้นั้นมีสิทธิได้รับการรักษาฟรี

สิทธิของมารดา ที่จะได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือในช่วงระหว่าง ก่อน และหลังการคลอดบุตร **สิทธิผู้สูงอายุ** โดยผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี และมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ รวมถึง**สิทธิคนยากจน** ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยคุ้มครองสิทธิของประชาชนว่าในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ทำได้เท่าที่จำเป็น และต้องได้รับการพิจารณาให้ประกันตัว ห้ามเรียกหลักประกันจนเกินควร และหากจะไม่ให้ประกันตัวต้องมีเหตุตามกฎหมาย เช่น มีเหตุที่จะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยาน รวมถึงห้ามมิให้มีการบังคับบุคคลให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอีกด้วย

สิทธิในทรัพย์สิน เช่น การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ทำได้เฉพาะเพื่อสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่น โดยต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันสมควร และในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นต้องระบุวัตถุประสงค์ในการเวนคืน และกำหนดระยะเวลาในการเข้าใช้ให้ชัดเจน ถ้าไม่เป็นไปตามนั้นต้องคืนเจ้าของเดิมหรือทายาท

นอกจากเรื่องสิทธิต่างๆที่ประชาชนพึงได้รับ ประชาชนยังมีเสรีภาพในเรื่องต่างๆ เช่น **เสรีภาพในการนับถือศาสนา** โดยในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เสรีภาพในเคหสถาน ห้ามผู้ใดเข้าไปในเคหสถานโดยที่ผู้ครอบครองไม่ยินยอม ห้ามเข้าตรวจค้นเคหสถานหรือที่รโหฐาน (ที่ส่วนตัว) เว้นแต่จะมีหมายค้นจากศาล หรือมีเหตุอื่นตามกฎหมาย เช่น มีเสียงร้องให้ช่วยจากในที่รโหฐาน มีการกระทำความผิดซึ่งหน้า พบคนที่กระทำความผิดซึ่งหน้า ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุแน่นแฟ้นอันเชื่อได้ว่าหนีเข้าไปในที่รโหฐาน หรือมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้จากการกระทำความผิดชุกซ่อนอยู่ในที่รโหฐาน เป็นต้น

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกัน โดยห้ามตรวจ กักหรือเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมถึงมีการกระทำเพื่อให้ล่วงรู้หรือได้ข้อมูลเหล่านั้นมา เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายศาลของศาล หรือเหตุอื่นตามกฎหมาย

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ห้ามจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ยกเว้น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่น

เสรีภาพในการรวมกลุ่ม เป็นสมาคม สหกรณ์ สภากาชาด องค์กร ชุมชน ห้ามจำกัดเสรีภาพ เว้นอาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

เสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธ ห้ามจำกัดเสรีภาพ เว้นอาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง โดยการบริหารพรรคการเมืองต้องดำเนินการโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง

นอกจากนั้น ยังได้รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ด้วยว่า

- การใดที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆไม่ได้ห้ามหรือจำกัดไว้ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำและได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แต่ต้องไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและต้องไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

- สิทธิเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายมาใช้บังคับ ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

- ประชาชนผู้ถูกละเมิด สามารถยกบทบัญญัติรัฐธรรมนูญใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

- ผู้ที่ได้รับเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำผิดทางอาญาของบุคคลอื่น ย่อมได้รับการเยียวยาช่วยเหลือจากรัฐ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังกล่าว จะได้รับการคุ้มครองและปฏิบัติได้จริง ในหลายมาตราจึงไม่มีคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และแม้ว่าบางมาตราจำเป็นต้องให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่หากในเวลานั้นยังไม่มีกฎหมายออกมามีใช้บังคับ ประชาชนและชุมชนก็สามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น

- เข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชนหรือดเว้นการดำเนินการ

- ร่วมแสดงความคิดเห็น ในกรณีที่รัฐจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใด

- ร่วมออกเสียงประชามติในเรื่องสำคัญๆ ที่คณะรัฐมนตรีขอความเห็นจากประชาชนเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

- การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

- การเข้าร่วมชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เพื่อเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมหรือแสดงความคิดเห็นด้วยกบนโยบายสาธารณะเรื่องต่างๆ เช่น นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงาน นโยบายเรื่องที่ดินทำกิน หรือเกี่ยวกับค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการสร้างกติกา และกฎหมายระดับต่าง ๆ

แม้ว่านักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ประชาชนเลือกตั้งให้เป็นตัวแทนและมีอำนาจหน้าที่ด้านนิติบัญญัติโดยการออกกฎหมาย หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นสำหรับเป็นกฎกติกาบังคับใช้ในสังคม แต่ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยก็ยังมีสิทธิมีส่วนร่วมในการสร้างกติกาและกฎหมายระดับต่างๆ ได้ เช่น

- ประชาชนสามารถเข้าร่วมเสนอความเห็นในการตรากฎหมายฉบับต่างๆ ได้

- ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายในหมวด 3 เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย และหมวด 5 เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐได้

- ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนตามที่กฎหมายกำหนดมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้

- ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

การที่ประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมร่างกฎหมายนี้ ในด้านหนึ่งเป็นการสะท้อนภาพให้เห็นอำนาจของประชาชนที่สามารถเข้าไปทำหน้าที่ทางด้านนิติบัญญัติ หรือการออกกฎหมายที่สามารถตอบสนองความต้องการ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ตนประสบอยู่ได้โดยตรง อีกด้านหนึ่งนั้นเป็นการกระตุ้นเตือนตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งให้สนใจในปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้มากขึ้น โดยต้องทำหน้าที่ให้สมดังที่ประชาชนให้ความไว้วางใจ มิใช่เพิกเฉยจนประชาชนทนรอคอยไม่ไหว ต้องเสนอร่างกฎหมาย หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเสียเอง

4. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งที่เป็นข้าราชการ พนักงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งนักการเมือง ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นเป็นผู้ที่ใช้อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ หากปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม ประโยชน์สุขก็จะเกิดแก่ประชาชน แต่หากเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตประพฤติมิชอบ ไม่มีความยุติธรรมก็ย่อมสร้างความเสียหายเดือดร้อนแก่ประชาชน

ดังนั้น ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในการตรวจสอบควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ เช่น

- การตรวจการเลือกตั้ง และร้องต่อ กกต. กรณีพบว่ามีทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม หรือพรรคการเมืองมีการดำเนินการไม่ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ

- การตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันหรือการใช้จ่ายเงินของแผ่นดิน และร้องต่อ ป.ป.ช.และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

- การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- การตรวจสอบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐมีการใช้อำนาจหน้าที่ไม่ถูกต้อง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ประชาชนได้รับความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม และร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน

- การตรวจสอบว่ามีการใช้อำนาจทางการปกครอง (คำสั่งทางปกครอง สัญญาทางการปกครอง) ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามกฎหมาย และร้องต่อศาลปกครอง

- ตรวจสอบการทำงานของ อปท. สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยในการดำเนินงานต่าง ๆ นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลก่อนดำเนินงาน และรายงานผลให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมนอกจากนั้น หากเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นนั้นๆ สามารถเข้าชื่อขอให้มีการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ด้วย

- เข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการหรือให้งดเว้นการดำเนินการอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน

- ประชาชนและชุมชน มีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

- ประชาชนและชุมชน มีสิทธิที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการตามหน้าที่เพื่อให้ประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์

หน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ

ในเมื่อเรามีสิทธิและเสรีภาพมากมายดังที่กล่าวมาแล้ว หากใช้สิทธิโดยไม่ทำหน้าที่ หรือใช้เสรีภาพอย่างปราศจากความรับผิดชอบ ก็อาจเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นหรือสร้างความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคมได้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงกำหนดหน้าที่ปวงชนชาวไทยหรือหน้าที่ของพลเมืองไว้หลายประการ เช่น

- พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร

- เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม

- ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ

- ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

- ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

พลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะทำตัวเป็นแบบอย่าง มีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนาบ้านเมืองแล้ว ยังควรต้องเผยแพร่ขยายความรู้เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไปสู่ประชาชนคนอื่นๆ ได้รับทราบเพื่อได้ประพฤติปฏิบัติตนและทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศต่อไป

การมีส่วนร่วมการเมืองโดยอ้อมผ่านทางตัวแทน (การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง)

นอกจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยตรง ทั้งเข้าร่วมด้วยตนเองตามลำพัง และร่วมกับผู้อื่นแสดงพลังการมีส่วนร่วมแล้ว พลเมืองยังสามารถใช้สิทธิเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยอ้อมผ่านทางตัวแทนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยตัวแทนระดับชาติ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการเลือกสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) และตัวแทนระดับท้องถิ่น คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ไปทำหน้าที่ตามที่ประชาชนมอบหมาย ทั้งนี้ แนวทางการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งนั้นสามารถทำได้ทั้งช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง ซึ่งจะได้อธิบายในลำดับต่อไป

ใบความรู้ที่ 3.2

หลักการและกระบวนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งหมายถึงกิจกรรมและกระบวนการได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชน ที่ประชาชนผู้เลือกตั้ง เลือกตัวแทนของตนจากบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้ได้รับเลือกไปดำรงตำแหน่ง และทำหน้าที่แทนประชาชน

เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ของประเทศประชาธิปไตยต่างๆ ทั่วโลก ในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนของประชาชน การเลือกตั้งจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่จะขาดไม่ได้ของประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ เพราะการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นว่า อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชน และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นผ่านทางผู้แทนของตนในการปกครองและบริหารประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นในเบื้องต้นว่าประเทศนั้นปกครอง “โดยประชาชน”

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

เจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนนั้น ย่อมแสดงออกผ่านการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยประชาชนจะพิจารณาจากนโยบายของผู้แทนแต่ละคนหรือของพรรคการเมืองแต่ละพรรค เพื่อเป็นการตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้าย เพราะการที่ประชาชนจะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศเพื่อให้การปกครองนั้นๆ ยังคงหลักอำนาจสูงสุด ในการปกครองยังคงเป็นของประชาชน ประชาชนจึงมีสิทธิเสรีภาพในการสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองโดยเสรี และไม่ถูกจำกัดโดยอำนาจรัฐ มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในฐานะที่ตนเป็นเจ้าของอำนาจ โดยรัฐต้องพยายามปกครองตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เจตนารมณ์ของประชาชนจึงถูกแสดงออกโดยอ้อมผ่านทางผู้แทนของตน หลักการปกครองในระบบผู้แทนและหลักการมีพรรคการเมือง จึงเป็นหลักการที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นหลักการที่สะท้อนความต้องการของประชาชนในทางการเมืองได้ตรงจุดที่สุด ดังนั้น กระบวนการและขั้นตอนในการได้ผู้แทนจึงมีความสำคัญ เพราะจะส่งผลให้ได้ผู้แทนที่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากที่สุด ระบบการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่จะนำไปสู่การได้ผู้แทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย คือ การจัดการเลือกตั้งขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชน เมื่อในปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรงไม่สามารถกระทำได้จึงต้องมีการเลือกตั้ง เพื่อเลือกผู้ที่ทำหน้าที่แทนตน
2. วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมเจตจำนงและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีเจตจำนงมีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกันไป การเลือกตั้งจะช่วยหล่อหลอมให้ความหลากหลายทางสังคมสร้างเป็น “เจตจำนงร่วมทางการเมือง” การเลือกตั้งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนร่วมออกเสียงใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเท่าใดและยอมรับผลการเลือกตั้งหรือไม่

3. วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง การเลือกตั้งจะสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐหรือผู้ปกครองได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขพื้นฐานในการเลือกตั้ง กล่าวคือ ประชาชนต้องมีโอกาสได้ “เลือกสรร” ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งแข่งขันกันอย่างเสรีโดยแท้จริง

4. วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้อำนาจรัฐ การเลือกตั้งเป็นวิธีการของประชาชนในการควบคุมอำนาจรัฐ เมื่อประชาชนมีโอกาสไปใช้สิทธิเลือกตั้งภายในระยะเวลาอันสมควรที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น ภายใน 4 ปีหรือ 5 ปี ประชาชนจะได้โอกาสในการลงคะแนนเสียงเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้แทน ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่บริหารประเทศ ถึงแม้ว่าคะแนนเสียงของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงคะแนนเดียวอาจไม่มีผลต่อการควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยตรง แต่คะแนนเสียงของผู้ไปใช้สิทธิรวมกันย่อมเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

หลักการเลือกตั้งสากล

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) ประกาศใช้ในปี 1966 (พ.ศ. 2509) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิก เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2540

กติกาข้อ 2

1. รัฐภาคีรับที่จะเคารพและประกันสิทธิทั้งหลาย ที่รับรองไว้ในกติกานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นๆ

2. ในกรณีที่ยังไม่มีมาตรการทางนิติบัญญัติ รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้ รับที่จะดำเนินการตามขั้นตอนตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของตน เพื่อให้มีมาตรการทางนิติบัญญัติในการทำให้สิทธิทั้งหลาย ที่รับรองไว้ในกติกานี้มีผล

3. รัฐภาคีแห่งกติกานี้ รับที่จะประกันสิทธิและเสรีภาพที่กติกานี้รับรอง หากมีการละเมิดผู้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยา

กติกาข้อ 25

พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากความแตกต่าง และโดยปราศจากข้อจำกัด อันไม่สมควรในเรื่อง

1. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจ โดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี

2. การออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระ ซึ่งเป็นการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับเพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยอิสระของผู้เลือก

3. การเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตามหลักการทั่วไป แห่งความเสมอภาค ซึ่งจากหลักการดังกล่าวตามกติกาข้อ 25 นำไปสู่การยึดถือเป็นหลักการเลือกตั้ง จำนวน 6 ประการ ประกอบด้วย

1. หลักการออกเสียงโดยทั่วไป กล่าวคือ ในการเลือกตั้งต้องไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ใดๆ ที่มีผลเป็นการตัดบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกไปจากการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งโดยเหตุผลทางการเมืองทางเศรษฐกิจ หรือทางสังคม ดังนั้น ราษฎรทุกคนย่อมมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน และเข้าร่วมในการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายอาจกำหนดกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขใดๆ ในทางเนื้อหาเกี่ยวกับใช้สิทธิเลือกตั้งได้ หากไม่ขัดกับหลักการเลือกตั้งโดยทั่วไปและหลักนิติรัฐ เช่น การกำหนดให้เฉพาะ

พลเมืองของรัฐเท่านั้นที่มีสิทธิเลือกตั้ง การกำหนดอายุขั้นต่ำของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือการกำหนดว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิเลือกตั้ง

2. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค หมายถึงการเลือกตั้งที่ไม่นำเรื่องชนชั้น ฐานะทางสังคม ลักษณะรูปร่าง เชื้อชาติ ศาสนา หรือสีผิว มาเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติและกำหนดค่าของการลงคะแนนและนับคะแนนเสียงโดย

ก. การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ต้องใช้เกณฑ์ที่เสมอภาคกัน

ข. การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ต้องใช้หลักเกณฑ์ที่เสมอภาคกัน

ค. ราษฎรทุกเพศที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ย่อมมีสิทธิเป็นผู้เลือกตั้ง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้วแต่กรณี

จ. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่ากัน

ง. ผู้เลือกตั้งแต่ละคนย่อมสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยสะดวกพอสมควร

ฉ. บัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทุกบัตรที่ใช้ในการเลือกตั้งประเภทเดียวกัน ในคราวเดียวกันต้องมีลักษณะอย่างเดียวกัน และเมื่อคะแนนถูกลงไปแล้วจะต้องนับคะแนนของผู้เลือกตั้งแต่ละคนเท่ากัน หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า น้ำหนักคะแนนของผู้เลือกตั้งแต่ละคนในการเลือกตั้งชนิดเดียวกัน และครั้งเดียวกันจะต้องนับเท่ากัน กล่าวคือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งต้องมีค่าคะแนนเสียงเท่ากัน เช่น การเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมาก คะแนนเสียงแต่ละคะแนนจะต้องมี “ค่าในการนับ” เท่ากัน ในขณะที่ในการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน คะแนนเสียงแต่ละคะแนนต้องมี “ค่าในน้ำหนักของคะแนนหรือในผลคะแนน” เท่ากัน

การเลือกตั้งโดยเสมอภาคกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนได้เลือกตั้งโดยวิธีเช่นเดียวกัน และด้วยเหตุนี้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมสามารถเตรียมการใช้สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งเหมือนกัน รัฐจะจำกัด ตัดทอนสิทธิต่างๆ ที่กล่าวมาไม่ได้ เว้นแต่จะมีเหตุผลอันจำเป็นอย่างยิ่ง

3. หลักการเลือกตั้งโดยอิสระ หมายถึง การมีการเลือกตั้งโดยเสรี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนมีอิสระในการตัดสินใจ ออกเสียงเลือกผู้แทนของตนโดยปราศจากการใช้กำลัง บังคับ ชูเชิญ หรือใช้อิทธิพลในทางมิชอบใดๆ หรือความกดดันทางจิตใจต่อการตัดสินใจ ที่จะทำให้ผู้เลือกตั้งเลือกโดยฝืนความตั้งใจ อันเป็นความประสงค์ของตนเอง (ไม่ฝืนเจตนารมณ์ของตนเอง) กล่าวคือ ผู้เลือกตั้งสามารถออกเสียงเลือกตั้งอย่างที่ต้องการได้อย่างแท้จริง

หลักการเลือกตั้งโดยอิสระนี้มีความสำคัญตรงที่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนสามารถใช้วิจารณญาณของตนที่จะเลือกคนหรือคณะบุคคล หรือพรรคการเมืองที่ตนเห็นว่า จะทำหน้าที่แทนตนได้ดีที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยอิสระนี้มีอยู่สองแนว แนวที่หนึ่งเห็นว่าต้องมีอิสระเต็มที่ที่จะใช้สิทธิเลือกหรือไม่เลือก อีกแนวหนึ่งเห็นว่า จะเลือกใครหรือไม่เลือกใคร แต่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนจะใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างไรนั้น ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยอิสระของผู้นั้น

แนวคิดที่ว่าด้วยการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ตามแนวที่สองนี้ เรียกว่าเป็นการเลือกตั้งแบบบังคับให้ใช้สิทธิ ใครไม่ใช้สิทธิโดยไม่มีเหตุผลพอสมควรแล้ว อาจถูกลงโทษสถานเบา เช่น ปรับหรือเสีย

สิทธิบางประการ ประเทศที่ใช้แนวทางที่สองในการเลือกตั้งของตน ได้แก่ ออสเตรเลีย, ออสเตรีย, อิตาลี และเบลเยียม เป็นต้น

4. หลักการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับ หมายความว่า การลงคะแนนเสียงของผู้เลือกตั้งแต่ละคนต้องเป็นความลับที่มีแต่ผู้ลงคะแนนเสียงเท่านั้นที่รู้ว่าตนลงอย่างไร โดยบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นใครทั้งสิ้นจะไม่มีสิทธิรู้เลย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกัน หลักการเลือกตั้งโดยอิสระของผู้เลือกตั้ง เมื่อไม่มีใครอื่นนอกจากเจ้าตัวผู้เลือกตั้งรู้ว่าผู้เลือกตั้งลงคะแนนอย่างไร ผู้อื่นจะใช้อิทธิพลในทางมิชอบบังคับข่มขู่หรือกระทำด้วยประการใดๆ ลงคะแนนเสียงตามที่ “ผู้อื่น” นั้นต้องการไม่ได้ ผู้เลือกตั้งอิสระในการใช้ดุลยพินิจของตนได้อย่างเต็มที่ที่จะเลือกใคร โดยไม่หวั่นเกรงใดๆ ทั้งสิ้น เพราะจะไม่มีใครรู้ได้เลยว่าตัวเองเลือกอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ในการจัดการเลือกตั้ง ผู้มีหน้าที่จัดการเลือกตั้งจะต้องจัดหาเลือกตั้งในลักษณะที่ไม่มีผู้ใดนอกจากผู้ที่ออกเสียงลงคะแนนเท่านั้นที่รู้ว่าตน ออกเสียงลงคะแนนอย่างไร หลักการนี้ มีขึ้นด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรก เพื่อคุ้มครองผู้ที่ออกเสียงลงคะแนนไม่ให้ต้องกังวลกับผลใดๆ ที่จะตามมาจากการออกเสียงลงคะแนนของตนเพราะจะไม่มีบุคคลใดทราบเลยว่าตนออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัคร พรรคการเมืองใด ประการที่สอง เพื่อคุ้มครองความเป็นระเบียบเรียบร้อยตลอดจนคุ้มครองประโยชน์ของผู้ออกเสียงลงคะแนนผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้ออกเสียงลงคะแนนจะสมัครใจแสดงบัตรเลือกตั้งของตนให้ผู้อื่นทราบว่าตนออกเสียงลงคะแนนอย่างไร ระบบกฎหมายก็สามารถอนุญาตให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นกระทำการในลักษณะดังกล่าวได้

5. หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งมีทางเลือกและไม่มีภารกิจหรือทุจริตด้วยประการใดๆ

การเลือกที่ผู้เลือกตั้งมีทางเลือก หมายถึง การเลือกตั้งในแต่ละครั้งนั้น ต้องเปิดโอกาสให้ผู้สมัครหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครที่เป็นตัวบุคคลหรือผู้สมัครที่เป็นพรรคการเมือง ให้มีความหลากหลายทั้งในลักษณะที่ว่าผู้สมัครมากกว่าตำแหน่งที่ต้องการและหลากหลายทั้งความคิดเห็นในด้านต่างๆ เพื่อที่จะให้ผู้เลือกตั้งได้พิจารณาเลือกคนหรือพรรคที่ตนคิดว่าดีที่สุดหรือเลวน้อยที่สุดเพื่อเปรียบเทียบแล้วให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนให้ดีที่สุด

การเลือกตั้งใดๆ ที่กำหนดให้มีผู้สมัครแค่คนเดียวหรือแค่พรรคเดียว แล้วให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ (เอาหรือไม่เอา) ผู้สมัครนั้นๆ ถือว่าไม่ใช่การเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยตามหลักการข้อนี้ เช่นเดียวกับการเลือกตั้งที่จำกัดผู้สมัครให้เป็นเฉพาะผู้ที่มีความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ความคิดเห็นเดียว (โดยห้ามความคิดเห็นที่หลากหลาย) ก็ถือว่าไม่สอดคล้องกับหลักการนี้เช่นเดียวกัน

การเลือกตั้งอย่างไม่มีภารกิจหรือการทุจริต หมายความว่า การเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความต้องการของประชาชนผู้เลือกตั้งโดยแท้ หากมีการคดโกงหรือทุจริตด้วยประการใดๆ ย่อมถือว่าเป็นการบิดเบือนเจตนารมณ์ของผู้เลือกตั้ง

การคดโกงหรือการทุจริตอาจมีได้ต่างๆ นานา เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้งที่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบหรือเสียเปรียบ การปลอมบัตรเลือกตั้งหรือการพิมพ์บัตรเลือกตั้งเพิ่มโดยผิดกฎหมาย การแอบอ้างชื่อผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การหมุนเวียนลงคะแนนซ้ำแล้วซ้ำอีก การย้ายผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไปในเขตเลือกตั้ง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียงหรือการให้

สินบนผู้เลือกตั้งด้วยอำมสินจ้าง เพื่อจูงใจให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบังคับขู่เข็ญ หรือสร้างความหวาดกลัวเพื่อให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนอย่างใดอย่างหนึ่ง การจูงใจนักคะแนนผิดเพี้ยนผิด โกงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบ การทำลายหรือทำให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนแล้วเสียหายหรือสูญหาย รวมทั้งการที่เจ้าหน้าที่ทุกระดับในการจัดการเลือกตั้ง ไม่อำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นในการใช้สิทธิ ฯลฯ เหล่านี้ถือว่าไม่สอดคล้องกับหลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง

6. หลักการเลือกตั้งเป็นระยะเวลา หมายถึง การเลือกตั้งที่มีกฎหมายกำหนดอย่างชัดเจนว่า ผู้ได้รับเลือกให้เข้าไปดำรงตำแหน่ง แต่ละตำแหน่งนั้นจะสามารถดำรงตำแหน่งดังกล่าวในแต่ ละคราวได้ไม่เกินเวลาเท่าใด ถึงจะมีการเลือกตั้งเข้าสู่ตำแหน่งนั้นกันใหม่อีก การกำหนดระยะเวลา ดังกล่าวขึ้นอยู่กับเหตุผลและความจำเป็นของแต่ละแห่งไปโดยไม่ให้เวลายาวเกินไปหรือสั้นเกินไป เพราะถ้ายาวนานเกินไป อาจทำให้ผู้ดำรงตำแหน่ง หลงตำแหน่ง หลงอำนาจของตำแหน่งนั้น ทำให้มี พฤติกรรมเป็นเผด็จการได้ แต่หากสั้นเกินไปก็จะมีเวลาเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งให้สำเร็จ ได้ และเมื่อครบวาระตามเงื่อนไขของการดำรงตำแหน่ง ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งก็สามารถเข้าแข่งขันใน การเลือกตั้งใหม่ได้ และถ้าหากผู้นั้น หรือพรรคการเมืองนั้นยังเป็นที่นิยมเลื่อมใสของประชาชนเสียงข้าง มากแล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งนั้นอีกได้ต่อไปเรื่อยๆ ในวาระต่อไป トラบใดที่ยัง เป็นที่ยอมรับของประชาชนเสียงข้างมาก

ความหมายและความสำคัญของระบบเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้ง คือ การแปลงคะแนนเสียงที่ได้จากการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนให้ กลายเป็นที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร โดยมีตัวแปรสำคัญ คือ สูตรการเลือกตั้งที่ใช้โครงสร้างของบัตร เลือกตั้ง และขนาดของเขตเลือกตั้ง ซึ่งไม่ได้หมายถึงจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเลือกตั้ง แต่ หมายถึงจำนวนผู้แทนที่จะได้รับเลือกตั้งเข้าไปนั่งในสภาจากเขตเลือกตั้งนั้น และเพื่อให้วัตถุประสงค์ ของการเลือกตั้งสามารถบรรลุได้ ก็แค่โดยที่รัฐกำหนดระบบการเลือกตั้ง และกระบวนการในการ เลือกตั้งให้เหมาะสม การเลือกระบบการเลือกตั้งสามารถกำหนดได้ว่าใครจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง และพรรคการเมืองจะขึ้นสู่อำนาจ

ระบบการเสนอชื่อ

ในการเลือกตั้งครั้งหนึ่งๆ ผู้แทนจะได้รับการเสนอชื่อหลายวิธี เช่น **ระบบแบ่งเขต** เป็น ระบบการเสนอชื่อโดยการแบ่งเขตเลือกตั้งให้แต่ละเขตมีผู้แทนได้เพียงคนเดียว ซึ่งการแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องให้มีจำนวนประชากรตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนด และคำนึงถึงความเป็นธรรม ทางภูมิศาสตร์ด้วย หรือ **ระบบรวมเขต** หมายถึง การกำหนดเขตการปกครองเป็นเขตเลือกตั้ง ที่ให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนได้มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง มีสิทธิ ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนได้ตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีได้ในเขตนั้นๆ ใน อดีตประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ได้กำหนดให้เขตจังหวัดเป็นเขต เลือกตั้ง จึงเป็นการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขต หรือ **ระบบบัญชีรายชื่อ** คือ ระบบการเสนอชื่อโดยแต่ละพรรคหรือกลุ่มเสนอรายชื่อของผู้สมัครสำหรับเขตเลือกตั้งแบบเขตเดียวหลายเบอร์ หรือ ไม่แบ่งเขต เลือกตั้งหรือมีเขตเลือกตั้งเดียว กล่าวคือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนทั่วราชอาณาจักรมีสิทธิ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่าเทียมกัน คนละ 1 เสียง และเขตเลือกตั้งเพียงเขตเดียวทั้งประเทศโดยจะนำ วิธีคิดคะแนนแบบสัดส่วน หรือระบบบัญชีพรรคมาใช้

ระบบการคิดคะแนน

1. ระบบเสียงข้างมากเป็นระบบการเลือกตั้งที่ตัดสินให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นผู้ชนะเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ชนะการเลือกตั้ง คือผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมาก เป็นการตัดสินการเป็นผู้แทนจากการได้รับความสนับสนุนจากผู้ออกเสียงเลือกตั้งส่วนมาก จึงอาจมีใช้เสียงส่วนใหญ่ และไม่คำนึงว่าผู้ชนะการเลือกตั้งจะได้คะแนนเกินครึ่งของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดหรือไม่ หรือที่เรียกว่า ระบบเสียงข้างมากธรรมดา

ระบบเสียงข้างมากธรรมดา แบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ

1. ระบบผู้ได้คะแนนสูงสุดชนะเลือกตั้งระบบนี้เป็นการเลือกตั้งแบบง่าย กล่าวคือ ง่ายต่อความเข้าใจของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และสะดวกต่อฝ่ายจัดการเลือกตั้ง เพราะในเขตเลือกตั้งจะมีผู้แทนได้คนเดียว ผู้ชนะเลือกตั้งคือผู้ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น ระบบนี้ไม่มีการกำหนดว่าจะต้องได้คะแนนเสียงเกินร้อยละ 50 ของผู้ออกเสียงทั้งหมด ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ อังกฤษ และประเทศอื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากอังกฤษ คือ แคนาดา อินเดีย สหรัฐอเมริกา บังคลาเทศ มาเลเซีย และไทย

2. ระบบเสียงข้างมากธรรมดา มีตัวแทนมากกว่าหนึ่งคน คือ ระบบเสียงข้างมากนี้ใช้ในการเลือกตั้งแบบเขตเดียวหลายเบอร์ จึงเป็นเพียงการใช้การลงคะแนนแบบเสียงข้างมาก วิธีการคือผู้เลือกตั้งมีคะแนนเสียงเท่ากับจำนวนผู้สมัครที่จะได้รับเลือกตั้งในเขตนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งทั้งหมด หรืออาจลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพียงรายใดรายหนึ่งในแต่ละพรรคการเมืองก็ได้ ผู้ได้รับเลือกตั้งคือผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงลำดับตามจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตเลือกตั้งนั้น ประเทศที่ใช้ระบบนี้ เช่น เลบานอน มัลดีฟส์ ซีเรีย ฟิลิปปินส์ และไทย (นับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาก่อนถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540)

ระบบเสียงข้างมากเด็ดขาด เป็นระบบเสียงข้างมากที่ผู้ได้รับเลือกตั้งต้องมีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของผู้ออกเสียงลงคะแนนทั้งหมด ผู้ชนะการเลือกตั้งจึงเป็นผู้แทนหรือได้รับการสนับสนุนจากผู้ออกเสียงลงคะแนนส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบ ดังนี้

1. ระบบเสียงข้างมากเด็ดขาดในการเลือกตั้งรอบเดียว

2. ระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากสองรอบ เป็นการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด คือ ต้องเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์) ลักษณะสำคัญของระบบการเลือกตั้งสองรอบเป็นไปตามชื่อ คือไม่ใช่การเลือกตั้งรอบเดียวแต่มีสองรอบ วิธีการคือหากในการเลือกตั้งรอบแรกไม่มีผู้ใดได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด จะต้องมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกรอบหนึ่ง

2. ระบบสัดส่วนเป็นระบบการเลือกตั้งที่ใช้กันอยู่ในยุโรปตะวันตกที่แบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขต ระบบการเลือกตั้งนี้มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงที่นึ่งกับคะแนนเสียงจากการลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชนกับที่นั่งในสภาค่านวณให้เป็นสัดส่วนกัน ระบบนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้วิธีการเลือกตั้งค่อนข้างยุ่งยาก เหมาะสมกับการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขต มีระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรค พรรคการเมืองต้องทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเรียงตามลำดับเสนอแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนพิจารณาลงคะแนนเสียงเลือกพรรคการเมืองนั้น เมื่อมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว จะมีการคำนวณจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะได้รับ ทั้งนี้ตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ประชาชนออกเสียง

ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้นๆ โดยกระบวนการนี้สภาผู้แทนราษฎรจึงเปรียบเสมือน “กระจก” สะท้อนภาพของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคม ในการจัดการเลือกตั้งระบบสัดส่วนนี้ รัฐอาจกำหนดให้พรรคการเมืองทำบัญชีรายชื่อเพียงบัญชีเดียว ทั้งนี้โดยให้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง หรือกำหนดให้มีเขตเลือกตั้งหลายเขต และให้พรรคการเมืองทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตามจำนวนเขตเลือกตั้งที่กำหนดก็ได้ การเลือกตั้งในระบบสัดส่วนนี้ อาจมีผลนำไปสู่พรรคการเมืองหลายพรรคในสภา และอาจส่งผลกระทบต่อการจัดตั้งรัฐบาลหรือเสถียรภาพของรัฐบาลได้ แม้กระนั้นก็ตามก็มิได้หมายความว่า การเลือกตั้งในระบบสัดส่วนนี้ถือว่าการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยโดยแท้จริง ทั้งนี้เพราะนอกจากคะแนนเสียงทุกคะแนนเสียงที่ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งออกเสียงให้แก่พรรคการเมืองได้รับการนำมาคำนวณแล้ว สภาผู้แทนราษฎรยังสะท้อนภาพความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างตรงต่อความจริงที่สุดอีกด้วย

3. ระบบผสม เป็นระบบที่พยายามนำเอาส่วนดีของระบบเสียงข้างมากและระบบสัดส่วนมาผสมผสานกัน ระบบผสมมี 2 รูปแบบ คือ

1. ระบบสัดส่วนผสม ระบบนี้ผลลัพธ์ของการเลือกตั้งสองแบบมีการเชื่อมโยงกัน โดยการจัดสรรที่นั่งในส่วนหนึ่งของระบบสัดส่วนขึ้นอยู่กับผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตของระบบเสียงข้างมาก

2. ระบบคู่ขนาน ระบบคู่ขนานเป็นระบบผสมระบบหนึ่ง โดยในการเลือกผู้แทนของประชาชนมีสองระบบ หนึ่งคือ ระบบสัดส่วน และอีกระบบหนึ่งมักจะเป็นระบบเสียงข้างมาก แต่ในการจัดสรรที่นั่งจากบัญชีรายชื่อ จะไม่นำผลจากระบบเสียงข้างมากมาคิดคำนวณที่นั่งจากบัญชีรายชื่อ

ผู้แทนทางการเมืองของประชาชนที่พึงประสงค์

ในประเทศไทยนั้น ปัญหาผู้แทนทางการเมืองของประชาชนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในการพัฒนาทางการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามที่คณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ได้เริ่มประกาศเอาไว้และคณะผู้แทนราษฎรของไทยชุดแล้วชุดเล่า ได้ประกาศย้ำมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน แต่ความเป็นประชาธิปไตยที่พัฒนาอย่างสูงแล้ว ก็ยังไม่บังเกิดในแผ่นดินนี้ ปัจจัยอันหนึ่งซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันโดยทั่วไป ทั้งโดยคำพูดและตัวหนังสือ ก็คือ เรายังไม่มีผู้แทนที่พึงประสงค์ ยังไม่มีผู้แทนที่มีอุดมการณ์ ที่สามารถพอ ที่ชื่อสัตย์พอ ที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว หรือที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยเพียงพอ ที่จะเป็นตัวอย่างของประชาชนพลเมืองทั้งหลาย หลายคนกล่าวว่าบางครั้งเราได้ผู้แทนที่ฉลาดมากแต่โกงชาติ บางครั้งได้ผู้แทนที่ชื่อสัตย์แต่ฉลาดน้อย บางคราวได้ผู้แทนที่ชื่อสัตย์และฉลาดแต่อ่อนแอหรืออื่นๆ ไม่ค่อยมีคราวใดที่เราจะได้ผู้แทนที่จะทำให้คนส่วนใหญ่ เห็นว่า พึงประสงค์ และพากันสนับสนุน แม้ว่าทุกคนจะเห็นว่าเราควรมีผู้แทนที่เป็นคนดี แต่เราก็กังไม่อาจกำหนดลักษณะของคนดีในการเป็นผู้แทนอันพึงประสงค์ได้ ในเนื้อหาของส่วนนี้ จึงมุ่งเสนอความคิดเห็นถึงลักษณะของผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์สำหรับประเทศไทย ลักษณะเช่นนี้จะเรียกว่าเป็นลักษณะของผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ใน **อุดมคติ** ก็ว่าได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการวัด ถ้าหากเราต้องการผู้แทนทางการเมืองของประชาชนที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นเกณฑ์การกำหนดมาตรฐาน และจะได้มีการเปรียบเทียบในการพิจารณาของประชาชนต่อไป

1. ผู้แทนทางการเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ

ผู้แทนที่พึงประสงค์ของประชาชนต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสูง นอกจากจะมีคุณวุฒิที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ฉลาดรอบรู้ ที่สำคัญจะต้องเป็นนักบริหารที่มีความสามารถ สามารถบริหารจัดการได้อย่างดีเลิศ ใน 3 ด้าน คือ บริหารงาน บริหารคน บริหารเศรษฐกิจ คือ บริหารจัดการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และจะต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ปฏิเสธสิ่งใหม่ๆ ไม่มีแนวความคิดอนุรักษนิยมโดยเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง แต่เปิดใจพัฒนาให้ก้าวทันโลกตลอด

2. ผู้แทนทางการเมืองที่ทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละ

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ จะต้องทำทุกอย่างโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ส่วนตัว พวกพ้อง ไม่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว และต้องไม่ประนีประนอมกระทำตามพลังกลุ่มหากเป็นสิ่งไม่ถูกต้องหรือเป็นผลร้ายต่อประเทศชาติ ผู้แทนเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการเลือกตั้งต้องไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง เพราะผู้แทนที่ลงทุน เงินในการซื้อเสียงนั้น เมื่อได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วย่อมต้องหาโอกาสถอนทุน โดยการหาประโยชน์ส่วนตัวขณะดำรงตำแหน่ง เป็นเหตุให้ผู้แทนเหล่านี้ไม่สามารถเสียสละหรืออุทิศตนเพื่อประชาชนเป็นหลักได้

3. ผู้แทนทางการเมืองที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์

ผู้แทนทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จะเป็นที่น่าเชื่อถือของคนติดตาม และคนที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย ประชาชนอยากฟังความคิดเห็นและมุมมองของเขา เพื่อจะได้ทิศทางที่เป็นประโยชน์ ผู้แทนการเมืองยุคใหม่จึงจำเป็นต้องเป็นคนที่วิสัยทัศน์ เป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม ไม่มองอะไรแคบๆ ไม่เป็นคนคิดสั้น คิดตื้นๆ ไม่ละเอียดยรอบคอบและต้องเป็นผู้ที่มีเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นคนมีเหตุผล จะต้องเป็นคนที่ยึดมั่น มีลักษณะทางความเป็นสากลพร้อมๆ กับลักษณะของความเป็นไทย สามารถติดต่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศ

4. ผู้แทนทางการเมืองที่มีการดำเนินชีวิตที่ดี

ผู้แทนทางการเมืองต้องมีลักษณะพื้นฐานของการดำเนินชีวิต แบบเสมอต้นเสมอปลาย ก่อนเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นอย่างไร เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วก็ต้องเป็นเช่นนั้น ไม่ได้เป็นการเสแสร้ง คุณลักษณะชีวิตที่ควรมี ได้แก่ ต้องมีความเมตตา มีความกรุณาต่อประชาชนที่ทุกข์ร้อน คนด้อยโอกาส ในสังคมและชนกลุ่มน้อยในประเทศ มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับในเรื่องของสิทธิมนุษยชน ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความเสมอภาค และชอบธรรมอยู่เสมอ ไม่มีนิสัยเป็นนักเลงหัวไม้ ไม่ใช่อำนาจหรืออิทธิพล ช่มชู้ บังคับผู้ที่ด้อยกว่า นอกจากนั้นจะต้องมีความสุภาพ อ่อนน้อม ไม่ถือตัว ความขยันขันแข็ง เป็นคนกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ กล้ายอมรับผิด ไม่โยนความผิดให้ผู้อื่นต้องเป็นผู้แสดงความรับผิดชอบเสมอ

5. ผู้แทนทางการเมืองที่มีประวัติดี

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์จะต้องมีประวัติดี มีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตที่โปร่งใส ทั้งในชีวิตหน้าที่การทำงาน และชีวิตส่วนตัว จะต้องเป็นผู้ที่มีความหวังดีต่อสาธารณชนและต้องมีชีวิตครอบครัวเป็นแบบอย่าง ชีวิตครอบครัวจะเป็นภาพสะท้อนว่าหากผู้แทนของประชาชนไม่สามารถบริหารครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคมได้ เพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองเขาจะสามารถบริหารประเทศให้ดีขึ้นได้อย่างไร ผู้แทนทางการเมืองจะต้องประกอบสัมมาอาชีพมาตลอด ไม่มีประวัติการทุจริต ไม่มีประวัติในการดำเนินธุรกิจที่สังคมไม่ยอมรับ ไม่มีประวัติการเป็นนักเลงเจ้าพ่อ ไม่มีกิจการที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ยาเสพติด หรือธุรกิจที่สร้างปัญหาสังคมมาก่อน เพราะผู้แทนทางการเมืองไม่เพียงแต่ต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ต้องได้รับการยอมรับจากนานาประเทศด้วย

6. ผู้แทนทางการเมืองที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ต้องเป็นผู้ที่มีวาจาดี มีคำพูดที่สุภาพ มีเหตุผล รักษาคำพูด ไม่โกหก ไม่กลับกลอก ไม่ปลิ้นปล้อน ต้องไม่เป็นคนที่ชอบด่า ต่อว่าผู้อื่น ต้องไม่พูดให้ร้ายโจมตี และที่สำคัญผู้บริหารประเทศต้องสามารถพูดจาสื่อสารได้ดีกับบุคคลในหลายๆ ระดับของสังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องประกอบไปด้วย กริยาที่ดีงาม คือต้องเป็นผู้ที่สง่างาม มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นผู้ที่มีรู้จักกาลเทศะ วางตัวได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้ากับคนทุกประเภททุกระดับได้ และเป็นตัวแทนของประเทศได้เป็นอย่างดีในการก้าวสู่เวทีโลก

7. ผู้แทนทางการเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ จะต้องเป็นคนที่มีความประพฤติดี จะต้องมีคุณธรรมประจำใจ จะต้องมีคุณธรรม ไม่เป็นคนลำเอียง เป็นผู้ที่มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อประเทศและประชาชนเป็นผู้รักษาคำพูดและเป็นผู้ที่มีสติในการพินิจ พิจารณา เรื่องราวต่างๆ อย่างละเอียดรอบคอบ ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ ต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์ มีหลักการในการดำเนินชีวิตส่วนตัวและในการบริหารประเทศ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง นับเป็นคุณสมบัติที่เด่นและเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติมากที่สุด หากผู้นำทางการเมืองขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้จะมีความสามารถ มีการศึกษาสูง ก็ไม่สามารถนำประเทศไปสู่ความเจริญได้

8. ผู้แทนทางการเมืองที่มีความเข้มแข็งและกล้าหาญ

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งและกล้าหาญ ยังคงเป็นสิ่งที่ยังจำเป็นอยู่ เพราะหน้าที่ของการเป็นผู้แทนนั้น จะต้องนำทิศทางคนจำนวนมากสู่เป้าหมายเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่ผู้แทนจะต้องเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ ผู้แทนจะต้องกล้าตัดสินใจและยืนหยัดต่อการตัดสินใจ ถ้าการตัดสินใจนั้นถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อคนไทยส่วนรวมและประเทศชาติ

9. ผู้แทนทางการเมืองต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ แม้จะมีความรู้ความสามารถที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงานสูง แต่การทำงานเพียงคนเดียวก็ทำได้จำกัด เพราะว่ามีเวลาจำกัด โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันทุกอย่างขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีคนร่วมทำงาน ผู้แทนทางการเมืองไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ โดยส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถสอนและพัฒนาคนได้ สร้างทีมงานที่ดีได้ และสอนให้ทีมงานสร้างทีมงานที่ดีต่อไปด้วย

10. ผู้แทนทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ผู้แทนทางการเมืองที่พึงประสงค์ ต้องเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ผู้แทนทางการเมืองที่มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ จะช่วยให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น ตามกระแสโลกประชาธิปไตย อันจะส่งผลดีต่อประเทศทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและในด้านการค้าและการลงทุน

การเลือกตั้งของประเทศไทย

การเลือกตั้งของประเทศไทย เป็นกระบวนการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้วางหลักหรือวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นอื่นๆ ด้วยการให้ประชาชนออกเสียงเลือกบุคคลที่เห็นสมควร

การเลือกตั้งของประเทศไทย สามารถแยกออกมาได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับชาติ ประกอบด้วย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ส่วนระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย การเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล(ทน./ทม./ทต.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และการปกครองรูปแบบพิเศษ อีก 2 แห่ง คือ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งมีสาระสำคัญ พอสรุปได้สังเขป ดังนี้

การเลือกตั้งระดับชาติ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

หน้าที่และอำนาจของ ส.ส.

1. ออกกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน
2. เป็นผู้เลือกผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีจากการเสนอของพรรคการเมือง
3. ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี
4. พิจารณาจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อพัฒนาประเทศ
5. นำปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนเสนอต่อรัฐบาล

วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ออกแบบให้การเลือกตั้ง ส.ส. ระบบใหม่ มี ส.ส. 500 คน คือ ส.ส. แบบแบ่งเขต 350 เขต เขตละ 1 คน รวม 350 คน และ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ 150 คน เพราะแต่เดิมนั้น ส.ส.เขต ใช้ระบบใครได้คะแนนมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ดังนั้น คะแนนเสียงที่ได้ลงให้แก่ผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งคะแนนเสียงที่ไม่เลือกใคร (Vote no) จึงไม่มีความหมายใดๆ ที่หลายกรณี คะแนนของผู้ได้รับเลือกตั้งมีน้อยไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มาใช้สิทธิ และบางครั้งก็น้อยกว่าคะแนนเสียงของผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งทุกรายรวมกันอีกด้วย

ดังนั้น การเลือกตั้ง ส.ส. ระบบใหม่นี้ จึงได้กำหนดให้นำคะแนนเสียงทุกคะแนนที่ประชาชนไปลงให้แก่ผู้สมัคร ส.ส. เขตทุกราย (ไม่ว่าจะสอบได้หรือสอบตก) ไปใช้ในการคำนวณจำนวน ส.ส. ทั้งหมดที่แต่ละพรรคพึงมี หากพรรคใดได้ ส.ส.เขตเกินกว่าจำนวน ส.ส. ทั้งหมดที่พรรคพึงมี ก็ให้ถือว่าได้เพียง ส.ส.เขตเท่านั้น ไม่ได้ ส.ส.บัญชีรายชื่ออีก แต่ถ้าได้ ส.ส.เขตน้อยกว่าจำนวน ส.ส. ที่พึงมีก็จะได้รับ ส.ส.บัญชีรายชื่อเพิ่มจนครบจำนวน ส.ส. ที่พึงมี ทั้งยังกำหนดด้วยว่า ผู้สมัครที่จะได้รับเลือกตั้งนั้น

แม้ว่าจะได้คะแนนสูงสุดเป็นลำดับหนึ่งในเขต แต่จะได้รับเลือกก็ต่อเมื่อได้คะแนนมากกว่าจำนวนคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด และหากในเขตเลือกตั้งใดไม่มีผู้สมัครรายใดได้คะแนนมากกว่าจำนวนคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด จะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่และรับสมัครใหม่ โดยผู้สมัครเดิมไม่มีสิทธิลงสมัครอีก

การใช้บัตรใบเดียวในการเลือกตั้งทำให้คะแนนเสียงทุกคะแนนของประชาชนมีความหมายไม่ว่าจะลงคะแนนให้ใคร ก็จะไม่สูญเปล่า เพราะจะถูกนำไปนับรวมเป็นคะแนนของพรรคที่ประชาชนลงคะแนนให้ทั้งประเทศ แล้วนำไปคำนวณหาจำนวน ส.ส. ที่แต่ละพรรคจะพึงมีเพื่อจัดสรร ส.ส.บัญชีรายชื่อให้พรรคนั้น

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ได้แก่

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
2. อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
3. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว ไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้งวันแต่กรณียุบสภาให้ลดระยะเวลาจาก 90 วัน เหลือ 30 วัน

และต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ด้วย

ก. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง หรือ

ข. เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัคร หรือ

ค. เคยศึกษาในจังหวัดที่สมัครเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปีการศึกษา หรือ

ง. เคยรับราชการหรือเคยปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ หรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัคร แล้วแต่กรณีเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี

และจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น ติดยาเสพติด เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่ เป็นต้น นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้แก่

- เป็นเจ้าของหรือถือหุ้นหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนใดๆ
- อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
- เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ การยุติธรรม องค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริต การกู้เงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ยาเสพติด การพนันฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก การค้ำมนุษย์ การฟอกเงิน
- เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง

ข้อนี้ถ้าใครเคยต้องคำพิพากษาในคดีดังกล่าวมาแล้ว ก็เท่ากับว่าจะถูกตัดสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งไปตลอดชีวิต

กระบวนการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรี

ก่อนปิดการสมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่ประสงค์จะเสนอชื่อบุคคลที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้เสนอรายชื่อต่อ กกต. ได้ไม่เกิน 3 รายชื่อ และ กกต. จะต้องประกาศรายชื่อดังกล่าวให้ประชาชนทราบ

ทั้งนี้ ตามบทเฉพาะกาลในระยะ 5 ปีแรก ให้รัฐสภา(ทั้งสองสภา) เลือกนายกรัฐมนตรีในบัญชีของพรรคการเมืองที่มี ส.ส. ในสภาไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร (25 คน) ผู้ที่ผ่านความเห็นชอบต้องได้คะแนนเกินกว่ากึ่งหนึ่ง และหากมีกรณีที่เมื่ออาจแต่งตั้งนายกฯ จากบัญชีรายชื่อของพรรคได้ สมาชิกของทั้งสองสภาไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งสามารถเสนอต่อประธานรัฐสภาขอให้รัฐสภายกเว้นรายชื่อในบัญชีรายชื่อที่พรรคแจ้งไว้ได้ (มีนายกฯ คนนอก) โดยรัฐสภาต้องมีมติไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ขอสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)

หน้าที่และอำนาจของ ส.ว.

1. พิจารณายับยั้งร่างกฎหมายที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน
2. ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
3. ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี หรือให้คณะรัฐมนตรีชี้แจงข้อเท็จจริงโดยไม่มีการลงมติ
4. ให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน
5. นำปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนเสนอต่อรัฐบาล

วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ประกอบด้วย สมาชิกจำนวน 200 คน มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม จำนวน 20 กลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง
- (2) กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
- (3) กลุ่มการศึกษา
- (4) กลุ่มการสาธารณสุข
- (5) กลุ่มอาชีพทำนา ปลุกพืชล้มลุก
- (6) กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง
- (7) กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคลซึ่งมิใช่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้ใช้แรงงาน
- (8) กลุ่มผู้ประกอบอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม ผังเมือง อสังหาริมทรัพย์และสาธารณสุขโรคภัยพิบัติทางธรรมชาติ พลังงาน

- (9) กลุ่มผู้ประกอบการกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น
- (10) กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกิจการตาม (9)
- (11) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจหรืออาชีพด้านการท่องเที่ยว
- (12) กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม
- (13) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การพัฒนานวัตกรรม
- (14) กลุ่มสตรี
- (15) กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มอัตลักษณ์อื่น
- (16) กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดงและบันเทิง นักกีฬา
- (17) กลุ่มประชาสังคม กลุ่มองค์กรสาธารณประโยชน์
- (18) กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม
- (19) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ
- (20) กลุ่มอื่นๆ (ผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามย่อมมีสิทธิสมัครในกลุ่มอื่นๆ)

โดยแต่ละกลุ่มจะต้องสมัครด้วยตนเองวิธีการเดียว (สมัครโดยอิสระ) และทำการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเป็น 3 ระดับ (ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ) ในแต่ละระดับ ให้ทำการเลือก 2 รอบ คือ เลือกกันเองในกลุ่ม และเลือกกลุ่มอื่นในสายเดียว

คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา

ผู้สมัครต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุสี่สิบปีนับถึงวันสมัคร
- (3) มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี
- (4) ผู้สมัครต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ก. เป็นบุคคลที่เกิดในอำเภอที่สมัครรับเลือก

ข. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในอำเภอที่สมัครรับเลือกมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีนับถึงวันสมัครรับเลือก

ค. ทำงานอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือกมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีนับถึงวันสมัครรับเลือก

ง. เคยทำงานหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณีเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี

จ. เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือกเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

และผู้สมัครต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น ติดยาเสพติดให้โทษ อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต

เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด เป็นข้าราชการ เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเว้นแต่ได้พ้นจากการดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก เป็นหรือเคยเป็นรัฐมนตรี เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นรัฐมนตรีมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก เป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในคราวเดียวกันหรือผู้ดำรงตำแหน่งใดในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ เป็นต้น

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวพันมีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครองการบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีพึงได้ต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะเป็นการสร้างพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตยซึ่งจะทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพราะการปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน แล้วรับฟังเสียงของประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น มีส่วนรับรู้ถึงปัญหาและการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตน

การปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจ เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่น ไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่นๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐและบทบัญญัติของกฎหมาย

ปัจจุบันรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป มี 3 รูปแบบ ได้แก่

1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีโครงสร้างการบริหาร ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำหน้าที่

ฝ่ายบริหาร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีจังหวัดละ 1 แห่ง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัดซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่อยู่ในเขตจังหวัด เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 เทศบาล มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย สภาเทศบาล ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และนายกเทศมนตรี ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตชุมชนเมือง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลนคร (ทน.) เทศบาลเมือง (ทม.) และ เทศบาลตำบล (ทต.) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนและความหนาแน่นของประชากร ความเจริญทางเศรษฐกิจ หรือรายได้ของท้องถิ่น

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ตั้งขึ้นเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้านและตำบลแทนรัฐหรือส่วนกลาง ที่ไม่สามารถจัดบริการสาธารณะหรือดูแลประชาชนทั่วประเทศได้อย่างทั่วถึง

2. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มี 2 รูปแบบ ได้แก่

2.1 กรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย สภากรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีขนาดใหญ่มาก เป็นเมืองหลวงของประเทศที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทุกด้าน ทั้งการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร แบ่งการปกครองออกเป็นเขตต่างๆ จำนวน 50 เขต มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้บริหารสูงสุด มีปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าข้าราชการประจำของกรุงเทพมหานคร

2.2 เมืองพัทยา มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วยสภาเมืองพัทยา ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และนายกเมืองพัทยา ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารเป็นองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของจำนวนและความหนาแน่นของประชากร รวมทั้งการขยายตัวของชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญคือหาดพัทยาและเกาะล้าน และมีผลประโยชน์ที่กระทบต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งผลประโยชน์ของประเทศอย่างชัดเจน จึงได้มีการจัดตั้งเมืองพัทยาขึ้นในเขตจังหวัดชลบุรี เพื่อให้การบริหารการจัดทำกิจการสาธารณะ มีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัว

อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นภายใต้การกำกับดูแลของรัฐเท่าที่จำเป็นตามกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ต้อง

ทำและหน้าที่ที่อาจจัดทำกิจการใดๆ ในเขตท้องถิ่นนั้นๆ ตามความสามารถในการปกครองตนเองในด้าน รายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากรและพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ความเหมาะสม และความ แตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ เช่น

- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (2) จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (3) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (4) การรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ทางน้ำ และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูล

ฝอยและสิ่งปฏิกูล

- (5) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (6) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (8) การศึกษาอบรมและสุขอนามัยของประชาชน
- (9) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่หรือรูปแบบพิเศษอาจจัดทำกิจการใดๆ ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีพื้นที่ทับซ้อนกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นอื่น กฎหมายก็กำหนดให้สามารถจัดทำกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นที่ อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้หรืออาจร่วมกันดำเนินการหรือกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขนาดใหญ่ เป็นมหานครที่มีความเจริญเติบโตสูง มีสภาพสังคมและ เศรษฐกิจสลับซับซ้อน และความหนาแน่นของประชากร ก็มีหน้าที่ที่ต้องดำเนินการมากมายหลาย ประการ เช่น การทะเบียน ตามที่กฎหมายกำหนด การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การผังเมือง การวิศวกรรมจราจร การขนส่ง การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น

โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมีที่มาและเรียกชื่อแตกต่างกันตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละ รูปแบบ คือ สภา อบจ. นายก อบจ./สภาเทศบาล นายกเทศมนตรี/สภา อบต. นายก อบต./สภา กทม. ผู้ว่าราชการ กทม./สภาเมืองพัทยา และนายกเมืองพัทยา

สภาท้องถิ่น ให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมีหน้าที่สำคัญ ดังนี้

1. ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น (ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย) เช่น การใช้น้ำประปาหมู่บ้าน การกำจัด ขยะมูลฝอย ฯลฯ

2. ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร เช่น ตรวจสอบการรับและใช้จ่ายงบประมาณของท้องถิ่นว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน/โครงการ ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีหรือไม่ การตั้งกระทู้ถามหรือการอภิปรายไม่ไว้วางใจ เป็นต้น

3. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี

4. ให้ความเห็นชอบงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ผู้บริหารท้องถิ่น ให้มาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น หรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นใด ก็จะต้องมีหน้าที่สำคัญ ดังนี้

1. บริหารกิจการของท้องถิ่นให้เป็นไปตามข้อบัญญัติและแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมเสนอสภาท้องถิ่น เพื่อให้ความเห็นชอบ

3. รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินต่อสภาท้องถิ่น

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

เขตเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ให้ใช้เขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเขตเลือกตั้ง

เขตเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น

- สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) ให้ถือเขตเป็นเขตเลือกตั้ง กรณีราษฎรเกิน 1.5 แสนคน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขตเลือกตั้ง

- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) ให้ถือเขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภา อบจ. ที่พึงมีให้ใช้เกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วย อบจ.กำหนด ดังนี้

1) ราษฎรไม่เกิน 500,000 คน มีสมาชิกสภา อบจ. ได้ 24 คน

2) ราษฎรเกิน 500,000 คน แต่ไม่เกิน 1,000,000 คน มีสมาชิกสภา อบจ. ได้ 30 คน

3) ราษฎรเกิน 1,000,000 คน แต่ไม่เกิน 1,500,000 คน มีสมาชิกสภา อบจ. ได้ 36 คน

4) ราษฎรเกิน 1,500,000 คน แต่ไม่เกิน 2,000,000 คน มีสมาชิกสภา อบจ. ได้ 42 คน

5) ราษฎรเกิน 2,000,000 คนขึ้นไป มีสมาชิกสภา อบจ. ได้ 48 คน

- สมาชิกสภาเทศบาลตำบล (ส.ทต.) ให้แบ่งเทศบาลเป็นสองเขตเลือกตั้ง มีจำนวนสมาชิกเขตเลือกตั้งละ 6 คน

- สมาชิกสภาเทศบาลเมือง (ส.ทม.) ให้แบ่งเทศบาลเป็นสามเขตเลือกตั้ง มีจำนวนสมาชิกเขตเลือกตั้งละ 6 คน

- สมาชิกสภาเทศบาลนคร (ส.ทน.) ให้แบ่งเทศบาลนครเป็นสี่เขตเลือกตั้ง มีจำนวนสมาชิกเขตเลือกตั้งละ 6 คน

- สมาชิกสภาเมืองพัทยา ให้แบ่งเขตเมืองพัทยาเป็นสี่เขตเลือกตั้ง มีจำนวนสมาชิกเขตเลือกตั้งละ 6 คน

- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ให้ถือเขตหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ดังนี้

1) กรณี อบต.ใด มี 1 เขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภา อบต. 6 คน
2) กรณี อบต.ใด มี 2 เขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภา อบต. เขตเลือกตั้งละ 3 คน
3) กรณี อบต.ใด มี 3 เขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภา อบต. เขตเลือกตั้งละ 2 คน
4) กรณี อบต.ใด มี 4 เขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภา อบต. เขตเลือกตั้งละ 1 คน เว้นแต่เขตเลือกตั้งใดมีจำนวนราษฎรมากที่สุด 2 เขตเลือกตั้งแรก ให้เขตเลือกตั้งนั้นมีสมาชิกสภา อบต. เพิ่มขึ้นอีกเขตเลือกตั้งละ 1 คน

5) กรณี อบต.ใด มี 5 เขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภา อบต. เขตเลือกตั้งละ 1 คน เว้นแต่เขตเลือกตั้งใดมีจำนวนราษฎรมากที่สุดให้เขตเลือกตั้งนั้นมีสมาชิกสภา อบต. เพิ่มขึ้นอีก 1 คน กรณีหมู่บ้านใดมีจำนวนราษฎรไม่ถึง 25 คน ให้รวมหมู่บ้านนั้นกับหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกันเป็นเขตเลือกตั้งเดียวกัน

คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

1. สัญชาติไทยโดยการเกิดเท่านั้น
2. อายุ
 - 2.1 สมาชิกสภาอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 - 2.2 ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
3. มีชื่อในทะเบียนบ้านในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
4. คุณสมบัติอื่นตามที่กฎหมายจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกำหนด ได้แก่ เรื่องวุฒิการศึกษาของผู้สมัครผู้บริหารท้องถิ่น ดังนี้
 - ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และนายกเมืองพัทยา ต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
 - ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก อบจ. ต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภา อบจ. ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกรัฐสภา
 - ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี ต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา
 - ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก อบต. ต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา

ลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

1. ตัดยาเสพติดให้โทษ
2. เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย ทุกจริต
3. เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ
4. เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งดังนี้
 - 4.1 เป็น ภิกษุ สมณะร นักพรต หรือนักบวช
 - 4.2 อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง
 - 4.3 เป็นผู้วิกลจริตพันเพื่อนไม่สมประกอบ
5. อยู่ในระหว่างถูกระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งชั่วคราว (ใบส้ม) หรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (ใบดำ)
6. ต้องคำพิพากษาให้จำคุก และถูกคุมขังโดยหมายของศาล
7. เคยถูกจำคุกและพ้นโทษมาแล้วยังไม่ถึง 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง ยกเว้นความผิดประมาทหรือลหุโทษ
8. เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำทุจริตหรือประพฤติมิชอบ
9. เคยถูกศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งอันถึงที่สุดให้ยึดทรัพย์เป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้จำคุกตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
10. เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ดังนี้
 - 10.1 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในราชการ หรือตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ
 - 10.2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมาย
 - 10.4 กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในฐานะเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ผู้ค้า
 - 10.5 กฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานะเป็นเจ้าของ เจ้าสำนัก
 - 10.6 กฎหมายว่าด้วยการค้ามนุษย์
 - 10.7 กฎหมายว่าด้วยการฟอกเงิน
11. เคยต้องคำพิพากษา อันถึงที่สุด ว่าทุจริตการเลือกตั้ง
12. เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
13. เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น
14. เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

15. เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ
 16. อยู่ระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 17. เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะศาลฎีกา หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีคำพิพากษาว่า ร่ำรวยผิดปกติ หรือทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง
 18. ถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การเลือกตั้งท้องถิ่น โดยพ้นโทษยังไม่ถึง 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 19. เคยถูกถอดถอนจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมาย มายังไม่ถึง 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 20. อยู่ระหว่างถูกจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
 21. เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และพ้นมายังไม่ถึง 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 22. เป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกัน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
 23. เคยพ้นจากตำแหน่งใดๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเหตุมีส่วนได้เสีย ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาหรือกิจการที่กระทำหรือจะกระทำให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น หรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นโดยมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการต่างตอบแทนหรือเอื้อประโยชน์ส่วนตนระหว่างกันและยังไม่พ้น 5 ปี นับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง จนถึงวันเลือกตั้ง
 24. เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใดๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบของทางราชการ หรือมติคณะรัฐมนตรีอันเป็นเหตุให้เสียหายอย่างร้ายแรงและยังไม่พ้น 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 25. เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใดๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทอดทิ้ง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจ หรือประพฤติดนฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีตำแหน่ง หรือแก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือแก่ราชการ และยังไม่พ้น 5 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง
 26. ไม่มีลักษณะอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกำหนด
- คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง**
- ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มีสัญชาติไทย หรือถ้าได้สัญชาติไทยมาโดยการแปลงสัญชาติก็ต้องไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีในวันเลือกตั้ง และต้องเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง กรณีการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรืออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันเลือกตั้ง กรณีการเลือกตั้งผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น

ขั้นตอนการออกเสียงลงคะแนน

1. ตรวจสอบรายชื่อ และลำดับที่จากบัญชีรายชื่อที่ประกาศไว้หน้าที่เลือกตั้ง
2. ยื่นบัตรประชาชน หรือบัตร หรือหลักฐานที่ทางราชการ หรือหน่วยงานของรัฐออกให้ โดยมีรูปถ่ายและเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก เช่น บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรประจำตัวผู้รับบำเหน็จบำนาญ ใบขับขี่ หนังสือเดินทาง เป็นต้น และลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อเป็นหลักฐานแสดงตนการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. รับบัตรเลือกตั้ง ลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วหัวแม่มือขวาบนต้นขั้วบัตรเลือกตั้ง พร้อมรับบัตรเลือกตั้ง 1 ใบ
4. ทำเครื่องหมายกากบาท เข้าคูหาลงคะแนนทำเครื่องหมายกากบาท x เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว หากไม่ต้องการเลือกใครให้ทำเครื่องหมายกากบาท x ในช่องไม่เลือกผู้ใด
5. หย่อนบัตรด้วยตนเอง เมื่อลงคะแนนเสร็จแล้ว พับบัตรเลือกตั้งให้เรียบร้อย และหย่อนบัตรลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเอง

การปกครองท้องถิ่น

อนึ่ง สำหรับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งก็คือการปกครองในระดับตำบล หมู่บ้าน ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกลไกหลักในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2475 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการบริหารงานในส่วนภูมิภาคไว้ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดูแลปัญหาทางด้านสังคมต่างๆ ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของจังหวัดและของรัฐบาลที่ลงไปสู่ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน รวมทั้งทำหน้าที่ในฐานะคนกลาง ตัวเชื่อม ประสานงานกับประชาชน แทนหน่วยงานภาครัฐ และสะท้อนความต้องการของประชาชนไปสู่ภาครัฐ ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีความสำคัญในฐานะนักปกครองท้องถิ่นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านักปกครองท้องถิ่น

การเลือกกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน สมัยก่อนชาวบ้านจะใช้ยกมือโหวตว่าจะให้ใครดำรงตำแหน่ง ต่อมาเมื่อความเจริญเริ่มเข้าสู่ชนบทมากขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการเลือกกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านจากการยกมือโหวต มาเป็นกาบัตรเลือก แล้วหย่อนลงหีบเหมือนกับการเลือกตั้ง ส.ส., ส.ว. และการเลือกตั้งท้องถิ่น ปัจจุบันตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น 2475 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551) ได้กำหนดวิธีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้ราษฎรในหมู่บ้านเป็นผู้เลือก โดยผู้ที่ จะสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ อาทิ มีสัญชาติไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือก มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี จนถึงวันเลือก รวมทั้งจะต้องไม่เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายลักษณะปกครองท้องถิ่น กำหนดไว้ เช่น ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานะความเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น แต่ใน

ส่วนการเลือกกำนันนั้น ให้มาจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ได้คัดเลือกกันเอง ให้ผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่งที่มีความเหมาะสมขึ้นเป็นกำนัน ซึ่งปัจจุบันทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถดำรงตำแหน่งได้จนครบอายุ 60 ปี โดยกรรมการปกครองจะมีการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในทุกๆ 4 ปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

นอกจากประชาชนจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยตรงแล้ว ทั้งการเข้าร่วมด้วยตนเองตามลำพัง และการร่วมกับผู้อื่นในการแสดงพลังการมีส่วนร่วมแล้ว ประชาชนยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยอ้อมผ่านตัวแทน โดยการเลือกตั้งตัวแทนทั้งระดับชาติ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการเลือกสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) และตัวแทนระดับท้องถิ่น คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ไปทำหน้าที่ตามที่ประชาชนมอบหมาย

ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หากเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ควรไปทำหน้าที่เลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง เพื่อเลือกให้ได้ตัวแทนที่ดีและมีคุณภาพเหมาะสมไปทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม หากนอนหลับทับสิทธิไม่ไปเลือกตั้งก็จะขาดโอกาสในการเลือกตั้งตัวแทนที่ดีเข้าไปทำหน้าที่แทนตน หรือได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่เลือกตัวแทนอย่างขาดการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบครอบว่า ควรจะเลือกใคร คนแบบไหน พรรคการเมืองใด เข้าไปทำหน้าที่อะไรจึงจะเหมาะสม หรือยอมรับเงินแล้วไปเลือกผู้สมัครที่ชื่อเสียง หรือการเลือกตามกระแสนิยมโดยไม่ได้พิจารณาถึงนโยบาย ประวัติภูมิหลัง จุดยืนหรืออุดมการณ์ทางการเมืองก็จะได้ตัวแทนที่ไม่ดี ไม่มีคุณภาพเข้าไปสร้างความเสียหายเดือดร้อนให้แก่บ้านเมืองและตัวเราได้นอกจากนั้น เมื่อได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก็ต้องติดตามตรวจสอบการทำงานที่ของตัวแทนด้วยว่า ได้ทำหน้าที่สมดังที่ประชาชนมอบความไว้วางใจให้หรือไม่ ได้ทำตาม “รับปาก” หรือทำตามนโยบายที่ได้หาเสียงไว้หรือไม่ พฤติกรรมหรือการทำงานในสภาเป็นอย่างไร กระทำผิดจรรยาบรรณหรือประมวลงจริยธรรมหรือไม่ เป็นต้น

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมการเมืองระบบตัวแทนหรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งนั้น ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง เช่น

ในช่วงก่อนการเลือกตั้ง โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง ศึกษาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง การศึกษาและสังเกตการณ์การหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง การสอดส่องดูแลเผื่อระวังการทุจริตทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง กระตุ้นเชิญชวนให้ผู้มีสิทธิไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพ

ช่วงระหว่างการเลือกตั้ง นอกจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีคุณภาพและรู้เท่าทัน โดยใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นตัวแทน ซื่อสัตย์สุจริต และหาเสียงโดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมายแล้ว ประชาชนยังสามารถมีส่วนร่วมโดยการสังเกตการณ์การทำงานที่ของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนนให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย เป็นอาสาสมัครองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง ทั้งในระหว่างการลงคะแนนและการนับคะแนน สังเกตการณ์ลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สังเกตพฤติกรรมของผู้สนับสนุน

(ห้วคະແນน) ผู้สมัครและพรรคการเมือง(ห้วคະແນน) ทั้งนี้ในการสังเกตการณ์ดังกล่าวต้องระมัดระวังไม่ให้เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง เช่น ก้าวก้าวหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

ช่วงหลังการเลือกตั้ง เมื่อเลือกได้ตัวแทนแล้วประชาชนต้องติดตามตรวจสอบการทำงานของตัวแทนว่าได้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมกับความเป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่ เช่น การเข้าประชุมประจำสัปดาห์ การอภิปรายและการลงมติในสภา การทำหน้าที่กรรมาธิการ การรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเพื่อเสนอฝ่ายบริหารแก้ไข การทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายค้านในสภา โดยการศึกษาหาข้อมูลจากสื่อมวลชน สื่อออนไลน์ แหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น การสนทนาพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การถ่ายทอดเสียงการประชุมสภา นอกจากนี้ประชาชนสามารถสนับสนุนเสนอแนะการทำงานของตัวแทน รวมทั้งหากพบว่าตัวแทนทำงานขาดประสิทธิภาพ ทุจริตคอร์รัปชัน หรือไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปก็สามารถคัดค้านต่อต้านตามสิทธิ เสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ได้ รวมถึงยื่นเรื่องต่อประธานสภาเพื่อร้องเรียนกล่าวหาได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อมมิได้มีความหมายเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือมีส่วนร่วมผ่านทางตัวแทนเท่านั้น อีกทั้งในความเป็นจริงยังมีคนจำนวนมากที่ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุต่ำกว่า 18 ปี หรือผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามต่างๆ) หรือบางคนมีสิทธิแต่ไม่ได้ไปใช้สิทธิ แต่เมื่อกระบวนการเลือกตั้งหรือการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนได้เกิดขึ้นแล้ว ก็ถือว่าคนไทยทุกคนมีฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยย่อมต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งหรือผลจากการกระทำของตัวแทนของตน

ใบความรู้ที่ 3.3

บทบาทของพลเมืองในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น มักจะปรากฏว่ามีข่าวการกระทำผิดกฎหมาย ระเบียบ ข้อห้าม ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งอยู่เป็นประจำ ซึ่งนำไปสู่การร้องเรียนหรือคัดค้านการเลือกตั้ง การไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง แม้กระทั่งเกิดการต่อต้านการเลือกตั้งก็เคยมี ดังนั้น พลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงควรต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการร่วมติดตามสอดส่องและตรวจสอบการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ปราศจากการกระทำผิดกฎหมายหรือการเอารัดเอาเปรียบในการเลือกตั้ง ซึ่งการติดตามสอดส่องและตรวจสอบการเลือกตั้งนั้นพลเมืองควรมีความรู้เบื้องต้น หรือเรียกว่ารู้เท่าทันเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง ภายใต้อห้หลักการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และมีความเข้าใจในข้อห้ามและความผิดในการเลือกตั้ง การหาข่าว การให้ข้อมูลชี้เบาะแสต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1. การแสวงหาข่าวสารข้อมูลในการเลือกตั้ง

1.1 ความรู้เบื้องต้นเรื่องการหาข่าว

1) *ข่าว* หมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งคำกล่าว คำเล่าลือ หรือคำบอกเล่าที่เป็นประโยชน์ทำให้เราทราบเรื่องราวนั้นๆ

2) *ข่าวสาร* หมายถึง การบรรยายเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้จากการตรวจการณ์ การสื่อสาร การรายงาน คำเล่าลือ ความคิดเห็น เอกสาร วัตถุ ภาพถ่าย แผนผัง แผนที่ และจากแหล่งข่าวอื่นๆ

3) *ข่าวกรอง* หมายถึง ผลอันเกิดจากการรวบรวม การประเมินค่า การวิเคราะห์ การสนธิ และการตีความข่าวสารทั้งหมดที่ได้รับมา

ข้อแตกต่างระหว่าง *ข่าว* *ข่าวสาร* และ *ข่าวกรอง* จากคำนิยามศัพท์ *ข่าว* เป็นเพียงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เมื่อมีการส่งต่อให้บุคคลอื่นทราบก็เรียกว่า *ข่าวสาร* แต่เมื่อได้นำมาเข้ากรรมวิธี การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าเพื่อความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น จะเป็น *ข่าวกรอง*

1.2 วิธีการแสวงหาข่าวสาร

1) การสืบค้น คือการค้นคว้าหาข้อมูลตัวบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสืบค้นจากแหล่งต่างๆ เท่าที่จะหาได้ เช่น ข้อมูลของทางราชการ บัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ใบสมัครรับเลือกตั้ง อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) การสังเกต ต้องรู้จักสังเกตสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น ต้องติดตามข่าวสารเหตุการณ์ตลอดเวลา เมื่อได้รับทราบหรือพบเห็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภารกิจต้องจดบันทึกไว้ และแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม

3) การถามซักถามหรือสัมภาษณ์ เป็นการถามเพื่อทราบรายละเอียด ต้องพูดจาได้ชัดเจน แจ่มแจ้ง มีไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า สามารถตั้งคำถามได้เหมาะสม ทั้งนี้ จะเป็นการถามโดยตรง หรือลวงถาม หรือชักชวนพูดคุยก็น่าได้ ตามแต่สถานการณ์

4) การสะกดรอยตาม เป็นการติดตามเป้าหมายไปเพื่อทราบว่าจะไปทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ทั้งนี้ การสะกดรอยต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะหากเป้าหมายรู้ตัวอาจไม่ได้ข่าวสาร หรืออาจเกิดอันตรายได้

5) การใช้เครื่องมือช่วยเหลือในการหาข่าว เช่น เครื่องอัดเสียง กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหว (VDO) โทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

1.3 การปฏิบัติตัวในการแสวงหาข่าวสาร

1) ทำตัวให้กลมกลืนกับพื้นที่ ไม่ทำตัวเป็นที่สังเกต ตั้งแต่การแต่งตัว การพูดคุย การกิน การอยู่ พฤติกรรมอื่นๆ ให้กลมกลืน

2) มีความพร้อม ตื่นตัวอยู่เสมอ ช่างสังเกต และจดจำ เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้หาข่าวต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา พร้อมเสมอไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม

3) ติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ตกข่าว

4) รู้จักจุดอ่อนของตนเอง เมื่อรู้แล้วให้หาทางป้องกันแก้ไขเสีย เช่น ชอบดื่ม ชอบคุย พูดมาก อาจทำให้ความลับรั่วไหลหรือเป็นอันตรายได้

5) การอำพราง เป็นการกระทำเพื่อปิดบังไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามหรือบุคคลเป้าหมายรู้ว่าเรากำลังรวบรวมข่าวสารอยู่ โดยอาจทำให้เข้าใจเป็นอย่างอื่น เช่นการอำพรางตัวเองเป็นคนผ่านทางไปเยี่ยมญาติ เพื่อน คนรู้จัก เป็นต้น

6) สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องรู้จักวิธีการรักษาความปลอดภัยของตัวเองและข้อมูลข่าวสาร ได้มา

1.4 การแสวงหาข่าวสารในการเลือกตั้ง

1.4.1 ก่อนวันเลือกตั้ง

ตั้งแต่ก่อนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือประกาศให้มีการเลือกตั้ง ควรสอดส่องและสังเกตเหตุการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น

- การเปิดตัวผู้จะสมัครรับเลือกตั้ง ในพื้นที่มีบุคคลใดบ้างที่ได้ประกาศตัว เปิดตัว หรือแนะนำตัวว่าจะลงสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร

- การจัดตั้งหรือทาบทามบุคคลให้เป็นหัวหน้าคะแนน ในพื้นที่มีการจัดตั้งหรือทาบทามบุคคลใดเป็นหัวหน้าคะแนนหรือผู้สนับสนุนของผู้สมัครหรือไม่ เป็นใครบ้าง

- การสมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่มีใครบ้าง ประวัติความเป็นมาของแต่ละคนอย่างไร

- การหาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครใช้วิธีการใดในการหาเสียงเลือกตั้งบ้าง มีใครช่วยหาเสียง มีใครเป็นหัวหน้าคะแนน

- พฤติกรรมของผู้สมัคร หัวหน้าคะแนน หรือผู้สนับสนุน มีการกระทำใดที่น่าจะเข้าข่ายเป็นความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ อย่างไร

1.4.2 วันเลือกตั้ง

ในวันลงคะแนนเลือกตั้งซึ่งเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งควรมีการไปสังเกตการณ์บริเวณใกล้เคียงสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้ง (โดยไม่เป็นการไปก้าวกายการปฏิบัติงานของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง)

- การลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น จำนวนผู้มาลงคะแนน ความสงบเรียบร้อยของการลงคะแนน ขั้นตอนการลงคะแนนถูกต้องหรือไม่ มีคนสวมสิทธิมาลงคะแนนแทนกันหรือไม่
- ความเคลื่อนไหวของผู้สมัคร หัวคะแนนหรือผู้สนับสนุน เช่น มีผู้สมัคร หัวคะแนนหรือผู้สนับสนุน มาเคลื่อนไหวในบริเวณใกล้เคียงสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งหรือไม่ มาทำอะไร พฤติการณ์เป็นอย่างไร มีการหาเสียงหรือแจกเงินหน้าที่เลือกตั้งหรือไม่
- การดำเนินงานของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เช่น ได้ดำเนินการลงคะแนนให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือแนวทางปฏิบัติหรือไม่ มีการกระทำที่เป็นการทุจริตในการเลือกตั้งอย่างใดหรือไม่
- หลังจากการปิดการลงคะแนนแล้วควรติดตามสังเกตการณ์การนับคะแนนว่าการนับคะแนนเป็นไปโดยถูกต้องหรือไม่ การประกาศผลการนับคะแนนถูกต้องตรงกับผลการนับคะแนนหรือไม่

1.4.3 การบันทึกเหตุการณ์

หากพบการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ควรจัดทำบันทึกสาระสำคัญของเหตุการณ์ (เท่าที่ทำได้) ซึ่งโดยหลักการแล้วควรจะต้องครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ใคร (WHO) ใครบ้างอยู่ในเหตุการณ์
- 2) ทำอะไร (WHAT) บุคคลเหล่านั้นมีใครทำอะไรบ้าง
- 3) ที่ไหน (WHERE) เหตุเกิดขึ้นที่ใดอธิบายพื้นที่ให้ชัดเจน
- 4) เมื่อใด (WHEN) เหตุการณ์เกิดขึ้น ณ เวลาใดบ้าง
- 5) อย่างไร (HOW) เกิดขึ้นอย่างไร
- 6) ทำไม (WHY) ทำไมถึงเกิดเรื่องดังกล่าว (เพราะอะไรมูลเหตุจูงใจ)

อย่างไรก็ตามในบางครั้งการบันทึกเหตุการณ์อาจไม่มีความจำเป็นจะต้องครบทั้ง 6 ประเด็น ตามข้างต้นก็ได้ ทั้งนี้การบันทึกเหตุการณ์ต้องเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ไม่สอดแทรกความเห็นส่วนตัวเข้าไปจนทำให้ข้อเท็จจริงผิดเพี้ยนไป

1.5 ข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง (FAKE NEWS)

ข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง คือข่าวที่มีเนื้อหาที่เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัว โน้มน้าวชักจูง โฆษณาชวนเชื่อ เนื้อหามุ่งโจมตีฝ่ายตรงข้าม เป็นเรื่องราวที่ถูกคัดและสร้างขึ้นเพื่อให้เข้าใจผิด สร้างอคติ ทั้งทางลบและบวก สร้างความแตกแยกชิงชัง ความเข้าใจผิดต่างๆ ข้อมูลมีทั้งจริงบ้างและไม่จริงบ้างปะปนกันไป อาจจะตรวจสอบหรือค้นหาต้นตอ อาจมีคนที่ตั้งใจทำเนื้อหาข้อมูลเท็จขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง และบางคนรับข่าวมาแล้วแชร์เนื้อหาผิดๆ นั้นออกไปโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งในการเลือกตั้งก็ปรากฏว่ามีข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง เป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้นพลเมืองจึงควรมีความรู้เบื้องต้นในการสังเกตหรือตรวจสอบว่าข้อมูลใดเป็นข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง

1.5.1 การตรวจสอบข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง ทั่วไป

- 1) พิจารณาความสมเหตุสมผล ใช้ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ส่วนตัว พิจารณาเนื้อหาของข่าวนั้นๆ ว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าหากว่าเป็นเรื่องที่น่าเหลือเชื่อมากเกินไป หรือมีโอกาสเป็นจริงได้ยากก็มีแนวโน้มว่าจะเป็นข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง นอกเสียจากว่าจะมาจากแหล่งข่าวหรือสำนักข่าวที่เชื่อถือได้จริงๆ

2) ควรตรวจสอบดูว่าข่าวดังกล่าวนั้นมีต้นตอมาจากแหล่งไหน แหล่งที่มาของข่าวว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งเปรียบเทียบกับแหล่งข่าวอื่นๆ (เท่าที่หาได้) เพื่อดูว่าเนื้อหาถูกต้องตรงกันหรือไม่ มีการบิดเบือนหรือไม่ หรือมีแหล่งข่าวอื่นยืนยันในเรื่องเดียวกันอีกหรือไม่ ซึ่งหากเป็นข่าวที่เล่าลือมาโดยไม่มีที่มาที่ไป ไม่ทราบว่าเป็นข่าวมาจากไหน ไม่มีแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถืออื่นยืนยันเรื่องดังกล่าวก็มีแนวโน้มว่าจะเป็นข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง

3) พิจารณาความเป็นกลางในการเสนอหรือเผยแพร่เนื้อหาข่าว ในบางข่าวนั้นความเป็นกลางของผู้นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวนั้นก็มีผลต่อข่าวเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวงทั้งหมด แต่การนำเสนอหรือเผยแพร่มีอคติหรือความลำเอียงก็อาจทำให้เนื้อหาของข่าวมีการเสริมแต่งจนเกิดความบิดเบือนและไม่ตรงกับความเป็นจริงได้เหมือนกัน

4) มีการแก้ข่าวโดยนำพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือออกมาพิสูจน์หักล้างข่าวดังกล่าว

1.5.2 การตรวจสอบข่าวปลอม/ข่าวเท็จ/ข่าวลวง ในสื่อสังคมออนไลน์

1. ประการแรกก่อนเลยให้ดูว่าข่าวดังกล่าวเป็นลิงค์จากเว็บไซต์ใด เป็นเว็บไซต์หรือสำนักข่าวที่มีชื่อเสียงหรือไม่ ถ้าหากเป็นเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงก็มั่นใจได้ระดับหนึ่งว่าไม่ใช่ข่าวปลอม นอกเสียจากว่าจะเป็นกรลงข้อมูลผิดพลาด แต่ก็ต้องระวังเว็บไซต์ที่ตั้งใจใช้ชื่อลอกเลียนแบบให้คล้ายกับสำนักข่าวชื่อดังด้วย ทำให้อาจเข้าใจผิดว่าเป็นชื่อเดียวกันได้ หรือถ้าหากไม่ใช่เว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงก็อาจดูที่ชื่อผู้เขียนแทนว่ามีข้อมูลสำหรับติดต่อผู้เขียนหรือไม่ ผู้เขียนเป็นที่รู้จักและน่าเชื่อถือหรือไม่

2. ตรวจสอบว่ามีเว็บไซต์หรือแหล่งข่าวอื่นที่เผยแพร่ข่าวเดียวกันหรือไม่ หากมีเพียงแหล่งข่าวเดียว ก็อาจเป็นไปได้ว่าเป็นข่าวที่ไม่น่าเชื่อถือ

3. สังเกตรูปภาพ โดยการนำรูปภาพนั้นไปค้นหาจากเว็บไซต์สำหรับค้นหารูปภาพ เช่น TinEye , Google Reverse , Image Search เพื่อรู้ที่มาของรูปภาพ ความน่าเชื่อถือ หรือความเกี่ยวข้องกับข่าวที่อ่าน

4. ตรวจสอบโดยการนำชื่อข่าว หรือเนื้อความในข่าวมาค้นหา ซึ่งจากผลลัพธ์การค้นหาผู้ใช้อาจพบเว็บไซต์แจ้งเตือนว่าข่าวดังกล่าวเป็นข่าวปลอม หรือดูวันที่เผยแพร่ข่าว อาจพบว่าข่าวดังกล่าวเป็น ข่าวจริง แต่ถูกเผยแพร่ในอดีต

5. อาจพิจารณาขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา โดยการสอบถามบนเว็บบอร์ด หรือติดต่อสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือให้ช่วยตรวจสอบ หรือสอบถามตรวจสอบจากหน่วยงานต่อต้านข่าวปลอม

ผู้ใดที่ผลิตข่าวที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งอันเป็นเท็จ บิดเบือน และเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ อาจเข้าข่ายมีความผิดฐานหลอกลวง ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครใด ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และเข้าข่ายมีความผิดตาม พ.ร.บ. การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 14 การนำข้อความเท็จเข้าระบบคอมพิวเตอร์อันก่อให้เกิดความเสียหาย สร้างความตื่นตระหนก กระทบต่อสังคม ส่วนผู้ส่งต่อข้อมูลเท็จนั้นก็มีความผิดเช่นเดียวกัน อีกทั้งหากข้อมูลนั้นทำให้บุคคล องค์กร หน่วยงาน เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือถูกดูหมิ่นเกลียดชังก็ยังคงอาจจะได้รับโทษในความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326

2. การให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งต่อ กกต.

2.1 ความสำคัญ

การให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแส เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานควบคุม กำกับดูแล ให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เช่น

- การให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสในเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง การสืบสวน หรือการไต่สวน
- การให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสรณิเกิดเหตุการณ์ที่เร่งด่วนหรือทราบข้อมูลการเกิดเหตุการณ์ล่วงหน้า ใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง
- ข้อมูลข่าวสารหรือการชี้เบาะแสะจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ และผู้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสะมีสิทธิได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563

2.2 ค่าใช้จ่ายในการให้ข้อมูลข่าวสารและเงินรางวัลผู้ชี้เบาะแสะ

ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือชี้เบาะแสะมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายและเงินรางวัล ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการให้รางวัล แก่ผู้ชี้เบาะแสะการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562

2.2.1 ค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร

เป็นค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน หรือไต่สวนคดีเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือควบคุม กำกับ ดูแล ให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องมีคุณค่า น่าเชื่อถือ ต้องใช้ความพยายามในการแสวงหา ไม่เป็นข้อมูลข่าวสารที่สามารถหาได้ง่ายหรือปรากฏเป็นการทั่วไป โดยจ่ายในอัตราข่าวสารละไม่เกิน 5,000 บาท (ทั้งนี้วิธีการและอัตราการจ่ายค่าข้อมูลข่าวสารเป็นไปตามระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้)

2.2.2 เงินรางวัลในการชี้เบาะแสะ

- 1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา
ใบเหลือง กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่ง 100,000 – 200,000 บาท
 กรณีศาลสั่ง 100,000 – 400,000 บาท
ใบส้ม 100,000 – 300,000 บาท
ใบดำ/ใบแดง 100,000 – 1,000,000 บาท
- 2) การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยา นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี (เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร)
ใบเหลือง กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่ง 100,000 – 200,000 บาท
 กรณีศาลสั่ง 100,000 – 400,000 บาท
ใบส้ม 100,000 – 300,000 บาท
ใบดำ/ใบแดง 100,000 – 1,000,000 บาท

3) การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเมืองพัทยา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี (เทศบาลตำบล) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

ใบเหลือง กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่ง 50,000 – 100,000 บาท
กรณีศาลสั่ง 50,000 – 200,000 บาท

ใบส้ม 50,000 – 200,000 บาท

ใบดำ/ใบแดง 50,000 – 500,000 บาท

4) การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ใบเหลือง กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่ง 25,000 – 50,000 บาท
กรณีศาลสั่ง 25,000 – 100,000 บาท

ใบส้ม 25,000 – 100,000 บาท

ใบดำ/ใบแดง 25,000 – 250,000 บาท

2.3 ช่องทางการให้ข้อมูลหรือชี้เบาะแส

กรณีทั่วไป

1. แจ้งด้วยตนเองหรือโทรศัพท์ไปที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

3. แอปพลิเคชันที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำขึ้น เช่น ตาสับประรด

กรณีรับรางวัล

แจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานสืบสวนหรือไต่สวนหรือผู้ที่ กต. มอบหมาย ณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

หากพลเมืองช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง ก็จะทำให้ปัญหาการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งลดน้อยลงหรือหมดไป การเลือกตั้งของประเทศไทยก็จะพัฒนาไปสู่การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรมสมดังเจตนารมณ์ของประชาชนคนไทยทุกคน

3. การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ในการเลือกตั้งได้มีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือทุจริตในการเลือกตั้งไว้อย่างเข้มข้น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

3.1 ช่วงก่อนประกาศผล

1) การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม แต่ยังไม่มีความเห็นว่าผู้สมัครเป็นผู้กระทำการหรือรู้เห็นกับบุคคลอื่นในการกระทำความผิดกล่าว กต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ (โดยผู้สมัครที่ถูกกล่าวหาหรือได้ประโยชน์จากการกระทำผิดนั้นยังเป็นผู้สมัครอยู่)

2) การสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว (ใบส้ม) ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม โดยผู้สมัครเป็นผู้กระทำการหรือรู้เห็นกับบุคคลอื่นในการกระทำความผิดกล่าว กต. มีอำนาจสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครได้ชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี (โดยผู้สมัครที่ถูกใบส้มสามารถลงคะแนนได้แต่ไม่สามารถลงสมัครได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี)

3) การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (ใบดำ) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบแดง) ในกรณี กต. ให้ใบส้มแก่ผู้สมัครแล้ว ให้ กต. ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา(การเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว.) หรือศาลอุทธรณ์(การเลือกตั้งท้องถิ่น) เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีกรกระทำผิดตามที่ กต. ยื่นคำร้องให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (โดยผู้สมัครที่ถูกใบดำสามารถลงคะแนนได้แต่ไม่สามารถลงสมัครได้) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (โดยผู้สมัครที่ถูกใบแดงไม่สามารถลงคะแนนและไม่สามารถลงสมัครได้) เป็นเวลา 10 ปี

3.2 ช่วงหลังประกาศผลการเลือกตั้ง

หลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว หาก กต. ทำการสืบสวนหรือไต่สวนแล้วเห็นว่าการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา (กรณีการเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว.) หรือศาลอุทธรณ์ (กรณีการเลือกตั้งท้องถิ่น) เพื่อพิจารณาวินิจฉัย โดยศาลจะยึดสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวนของ กต. เป็นหลักในการพิจารณา

1) การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรม แต่ยังไม่มีความเห็นว่าผู้สมัครเป็นผู้กระทำการหรือรู้เห็นกับบุคคลอื่นในการกระทำความผิด ศาลมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ (โดยผู้สมัครที่ถูกกล่าวหาหรือได้ประโยชน์จากการกระทำผิดนั้นสามารถสมัครใหม่ได้)

2) การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (ใบดำ) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบแดง) ในกรณีศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (โดยผู้สมัครที่ถูกใบดำสามารถลงคะแนนได้แต่ไม่สามารถลงสมัครได้) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (โดยผู้สมัครที่ถูกใบแดงไม่สามารถลงคะแนนและไม่สามารถลงสมัครได้) เป็นเวลา 10 ปี

4. ข้อห้ามและความผิดในการเลือกตั้งที่สำคัญ

หลักกฎหมาย ห้าม จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนหรือไม่ให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัคร

โทษ ฝ่าฝืน ระวังโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 20 ปี

ตัวอย่าง ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งผู้สมัครไปถอนเงินธนาคารใบละ 500 บาท มาจำนวน 1,000 ใบ แนนกับใบหาเสียง เตรียมที่จะนำไปแจกจ่ายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่ขณะเดินทางไปแจกจ่ายเงินดังกล่าว ตำรวจได้ขอตรวจค้นและยึดเงินไว้ เช่นนี้ การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว

หลักกฎหมาย ห้าม ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัดหรือศาสนสถานอื่น สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือ สถาบันอื่นใด เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนหรือไม่ให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัคร

โทษ ฝ่าฝืน ระวังโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 20 ปี

ตัวอย่าง	ในงานบุญประเพณีต่างๆของชุมชน ผู้สมัครไปหาเสียงและนำเครื่องดื่มหรือสิ่งของไปช่วยเหลือสนับสนุนงานดังกล่าว เช่นนี้การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว
หลักกฎหมาย	<u>ห้าม</u> ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่างๆ เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนหรือไม่ให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัคร
โทษ	<u>จำคุก</u> ระยะเวลาโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 20 ปี
ตัวอย่าง	ผู้สมัครจัดเวทีปราศรัยหาเสียง โดยมีการจ้างวงดนตรี หมอลำ ลำตัด ลิเก ไปเล่นในเวทีปราศรัยเพื่อดึงดูดประชาชนมาฟังการปราศรัยหาเสียงของตนเอง เช่นนี้การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว
หลักกฎหมาย	<u>ห้าม</u> เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนหรือไม่ให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัคร
โทษ	<u>จำคุก</u> ระยะเวลาโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 20 ปี
ตัวอย่าง	ในช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้งผู้สมัครได้จัดงานวันเกิด มีการเชิญชาวบ้านผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาร่วมงานและมีการเลี้ยงอาหารเครื่องดื่มฟรีตลอดงาน มีการแนะนำตัวผู้สมัครในงานดังกล่าว เช่นนี้การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว
หลักกฎหมาย	<u>ห้าม</u> หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใสร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครใด เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนหรือไม่ให้ลงคะแนนแก่ผู้สมัคร
โทษ	<u>จำคุก</u> ระยะเวลาโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 20 ปี
ตัวอย่าง	ผู้สมัครปล่อยข่าวโจมตีผู้สมัครคู่แข่งของตนว่า “เป็นคนไม่ดี มีภรรยาหลายคน เป็นคนขี้โกง อย่าไปเลือก” ทั้งที่เรื่องดังกล่าวไม่เป็นความจริง เช่นนี้การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว
หลักกฎหมาย	<u>ห้าม</u> มิให้ผู้ใดทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการใด ๆ อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัคร นับตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วันจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง
โทษ	<u>จำคุก</u> ระยะเวลาโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
ตัวอย่าง	ผู้สมัครให้ทีมงานนำป้ายหาเสียงไปติดตั้งทดแทนป้ายเดิมที่ชำรุด ในช่วงเวลา 19.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน เช่นนี้การกระทำของผู้สมัครก็ถือว่าเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว
หลักกฎหมาย	การปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งจะกระทำได้ เฉพาะในสถานที่ รวมทั้งมีขนาดและจำนวนไม่เกินที่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายกำหนด
โทษ	<u>จำคุก</u> ระยะเวลาโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ตัวอย่าง	ผู้สมัครจะจัดทำประกาศหรือป้ายหาเสียงเกินขนาด หรือปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายหาเสียงเกินจำนวนที่ กกต.หรือผู้ที่ กกต. มอบหมายกำหนดไม่ได้ แม้ค่าใช้จ่ายในการจัดทำและปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายหาเสียงดังกล่าวจะไม่เกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่กำหนดก็ตาม
หลักกฎหมาย	ผู้ใดจงใจกระทำด้วยประการใดๆ ให้บัตรเลือกตั้งที่ตนได้รับมอบจากกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ขำรุดหรือเสียหาย
โทษ	ระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท
ตัวอย่าง	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกาบัตรเลือกตั้งแล้วเกิดเปลี่ยนใจอยากเปลี่ยนใหม่ จึงฉีกบัตรเลือกตั้งทิ้งแล้วไปขอบัตรใหม่จากกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรณีนี้ไม่สามารถทำได้
หลักกฎหมาย	ในระหว่างเวลาเปิดการออกเสียงลงคะแนนจนถึงเวลาปิดการออกเสียงลงคะแนน ถ้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดเผยให้แก่ผู้ใดทราบว่ามีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดมาลงคะแนนหรือยังไม่มาลงคะแนนเพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัคร
โทษ	ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
ตัวอย่าง	ก่อนปิดลงคะแนนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งได้บอกรายชื่อของผู้ที่ยังไม่มาลงคะแนน ให้หัวหน้าคะแนนของผู้สมัครคนหนึ่งทราบเพื่อให้ช่วยไปตามตัวมาลงคะแนน กรณีนี้ไม่สามารถทำได้
หลักกฎหมาย	ผู้ใดขาย จำหน่าย แจกจ่าย หรือจัดเลี้ยงสุราทุกชนิด ในเขตเลือกตั้ง ในระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน จนถึงเวลา 18.00 นาฬิกาของวันเลือกตั้ง
โทษ	ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
ตัวอย่าง	จัดงานเลี้ยงฉลองมงคลสมรสในเขตเลือกตั้ง ในช่วงตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน จะจัดเลี้ยงสุราในงานดังกล่าวไม่ได้ แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้งก็ตาม
หลักกฎหมาย	<u>ห้าม</u> มิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนเลือกหรือลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด หรืองดเว้น ไม่ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครผู้ใด
โทษ	<u>ฝ่าฝืน</u> ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนด 20 ปี
ตัวอย่าง	หัวหน้าคะแนนมาแจกเงินหรือมาแจกสิ่งของเพื่อให้เลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง ไม่ว่าจะผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะรับไว้ด้วยความเต็มใจหรือรับไว้ด้วยความเกรงใจก็เป็นความผิด

ฝ่ายพัฒนาเครือข่าย 1 สำนักงานพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เลขที่ 120 หมู่ 3 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0-2141-8540-48 โทรสาร 0-2143-8594-6